

รายงานการวิจัย
โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
คณะวิจัยที่ 10

ผศ.กิตติยวดี บุญชื้อ
อ.วิภา ต้นทูลพงษ์

นำเสนอ
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สารบัญ

1. บทนำ	หน้า
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตการวิจัย	2
1.4 กรอบความคิดในการวิจัย	2
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	6
1.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล	6
1.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	7
2. ข้อมูลพื้นฐานและสภาพบริบทของโรงเรียนในความรับผิดชอบของคณะวิจัยทีมที่ 10	
2.1 โรงเรียนเอกชัย	8
* ประวัติและสภาพโรงเรียน	
* คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ	
2.2 โรงเรียนวัดใหญ่บ้านป้อ	10
* ประวัติและสภาพโรงเรียน	
* คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ	
2.3 โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์	11
* ประวัติและสภาพโรงเรียน	
* คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ	
2.4 โรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์	13
* ประวัติและสภาพโรงเรียน	
* คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ	

3. วิธีการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปโรงเรียน	
3.1 การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนในส่วนที่โรงเรียนดำเนินการ	16
* โรงเรียนเอกชัย	17
* โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ	27
* โรงเรียนสมุทรฉัตร	45
* โรงเรียนรุ่งเรืองอุบล	56
3.2 การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนในส่วนที่คณะ	
* นักวิจัยดำเนินการ	67
4. ผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา	
4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	75
* การวางแผนดำเนินงาน/แผนปฏิบัติการของโรงเรียน	75
* ผู้บริหารสถานศึกษา	76
* ครู	76
* นักเรียน	77
* บรรยากาศภายในโรงเรียน	78
* คณะนักวิจัยภายนอก	79
4.2 ผลกระทบต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	90
4.3 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางการ	
ดำเนินงานในอนาคต	91
5. บทเรียนและความคิดเห็นของนักวิจัย	94

ตอนที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยจัดตั้งคณะวิจัยเพื่อดูแลโรงเรียนแต่ละกลุ่ม รวมทั้งสิ้น 44 คณะ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้และการประกันภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อันเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

คณะวิจัยชุดที่ 10 ประกอบด้วย ผศ.กิตติวดี บุญเชื้อ (ข้าราชการเกษียณ จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และอาจารย์วิภา ตันทุลพงษ์ (ศึกษานิเทศก์ สำนักงานทิศและพัฒนา มาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) โดยมีโรงเรียนในความดูแล 2 จังหวัดคือ จังหวัดสมุทรสาคร 3 โรงเรียน และกรุงเทพมหานคร 1 โรงเรียน รวม 4 โรงเรียน ตามลำดับต่อไปนี้

- * โรงเรียนเอกชัย
- * โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ
- * โรงเรียนสมุทรมนิรัตน์
- * และโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์

คณะวิจัยเข้าร่วมเป็น ผนนักวิจัยภายนอกที่รับหน้าที่ช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนตามแนวดำเนินการวิจัย ในโครงการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) เพื่อรับการประกันคุณภาพภายในสถาน ศึกษาในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน นักวิจัยมีวัตถุประสงค์สำคัญดังนี้

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนในความรับผิดชอบสู่การส่งเสริมจุดเด่นและพัฒนาจุดด้อย
2. เพื่อสร้างความรักและศรัทธาให้บุคลากรของโรงเรียนมีต่อ
 - * **ตัวเอง** และบทบาทที่ทำอยู่ด้วยความตั้งใจจริง
 - * **วิชาชีพ** ด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา
 - * **นักเรียน** ด้วยเมตตาธรรม
 - * **ผู้ร่วมงาน/ครู ผู้ปกครอง/ชุมชน และบุคลากรสนับสนุน** ในโรงเรียนด้วยความเป็นกัลยาณมิตร
3. เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนในความรับผิดชอบตามแนวดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบปฏิรูปโรงเรียนในด้านการพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้ การวิจัยปฏิบัติการ/ในชั้นเรียนและการประกันคุณภาพการศึกษา
4. เพื่อเสริมสร้างให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถพัฒนาโรงเรียนของตนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
5. เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้ง 4 โรง

ขอบเขตการวิจัย

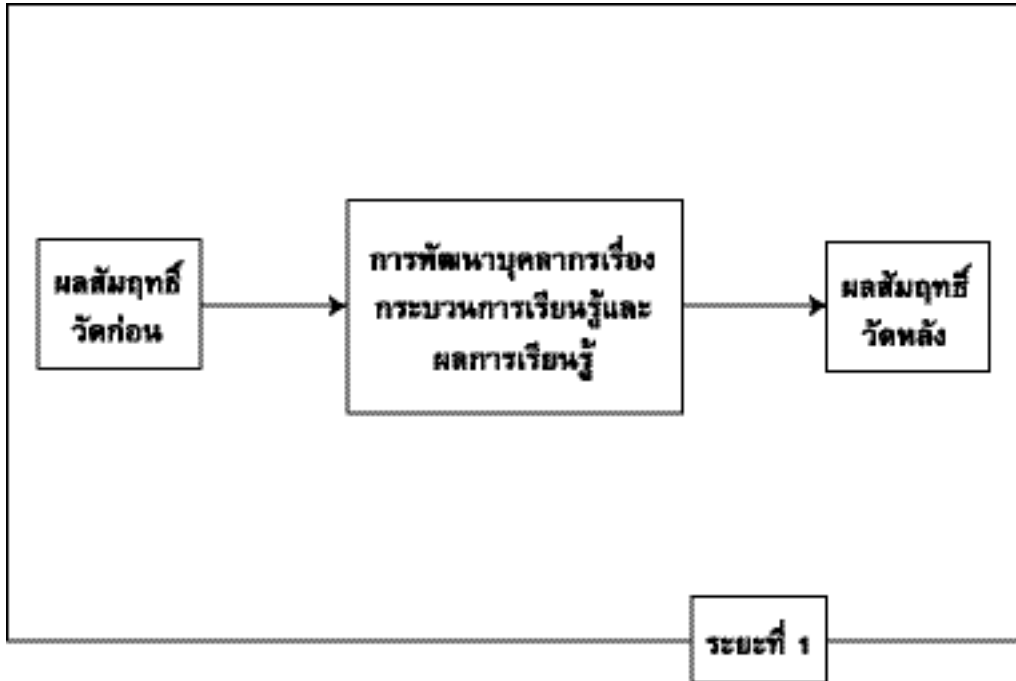
รายงานวิจัยฉบับนี้เสนอวิธีการ และผลการดำเนินงานซึ่งคณะนักวิจัยและโรงเรียนร่วมกันพัฒนา เฉพาะช่วงเดือนมีนาคม-ตุลาคม 2544 เท่านั้น

กรอบความคิดในการวิจัย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบความคิดและการดำเนินงานให้โรงเรียน ซึ่งเข้าร่วมโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนไว้ 2 ระยะ คือ

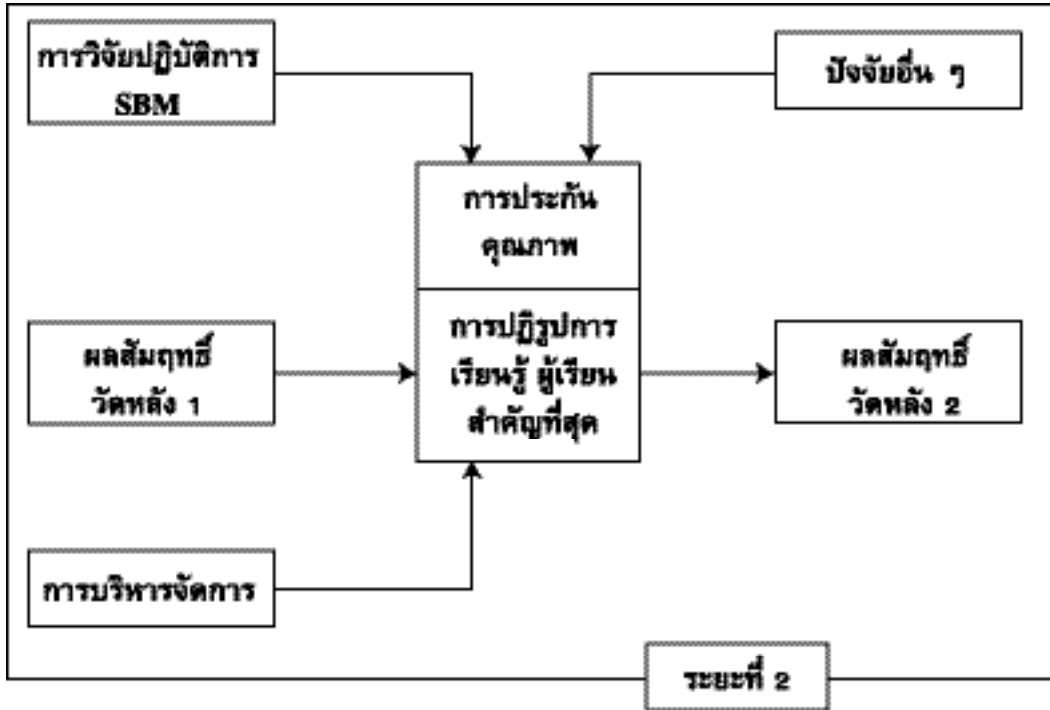
ระยะที่ 1 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (พ.ย.44-มี.ค.44) ซึ่งเน้นการสร้างควมตระหนักร่วมกันระหว่างครู ผู้บริหาร นักเรียน บุคลากรสนับสนุน กรรมการโรงเรียนและชุมชน ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 1 ของโรงเรียน

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เม.ย. 44-ก.ย. 44) ซึ่งเป็นการทำงานปฏิรูปการเรียนรู้ ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 เน้นที่การพัฒนาตนเองของครูและผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานทั้งในระบบบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) การจัดการกระบวนการเรียนการสอน การวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมทั้งงานอื่น ๆ ที่เป็นปัจจัยที่จะส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนเป็นผู้กำหนด ดังแผนภูมิที่ 2

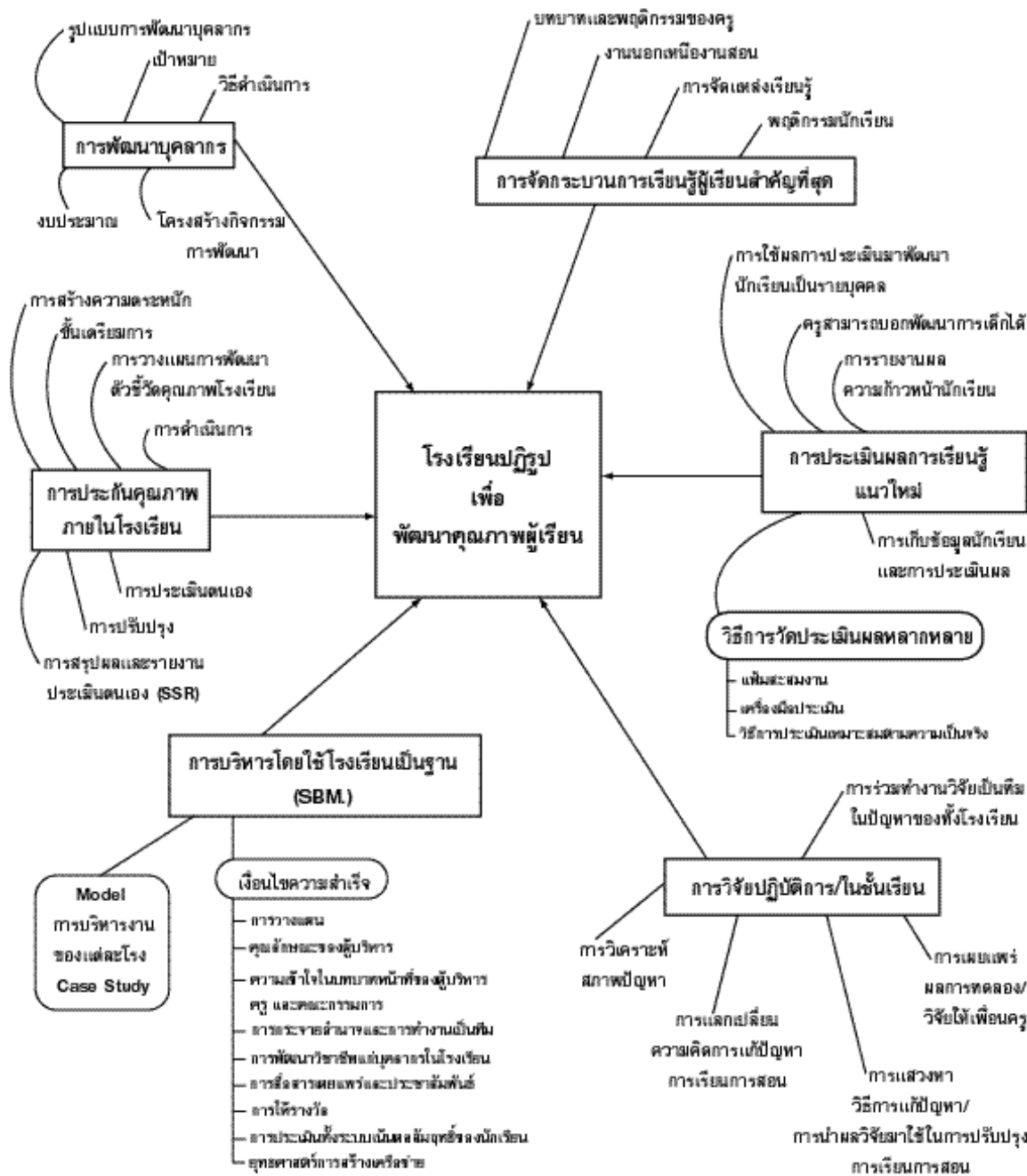
แผนภูมิที่ 2 กรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 2 ของโรงเรียน

เนื่องจากคณะวิจัยทีมที่ 10 เข้าร่วมเป็นนักวิจัยภายนอกร่วมกับโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน เมื่อเดือนมีนาคม 2544 ซึ่งเป็นตอนท้ายของการดำเนินงานระยะที่ 1 ของโรงเรียน คณะวิจัยได้นำกรอบความคิดในการวิจัยระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาวิเคราะห์แนวทางในการดำเนินการ พบว่าการดำเนินงานทั้ง 2 ระยะมีความเชื่อมโยงกัน สามารถดำเนินการปฏิรูปหรือปฏิบัติวิจัยไปพร้อม ๆ กันได้ เพื่อให้สามารถดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะวิจัยจึงได้จัดทำกรอบความคิดใหม่ ซึ่งครอบคลุมโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 กรอบความคิดในการวิจัยของคณะวิจัยทีมที่ 10

ฝั่งความคิด/วิเคราะห์ : การพัฒนาโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (สิ่งที่นักวิจัยจะดูเพื่อเก็บข้อมูลตอบคำถาม สกส.)

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะวิจัยใช้วิธีการสำรวจโรงเรียน ศึกษาเอกสารของโรงเรียน สอบถามครูและนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ และใช้แบบสอบถามจัดกลุ่มสนทนา (Focus group) ร่วมกับผู้บริหาร ครู และชุมชน และสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครู

คณะวิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทำงานมีดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์มี 3 ฉบับ คือ
 - 1.1 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน/ครูวิชาการ (ก่อนดำเนินการ)
 - 1.2 แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน (ระหว่างดำเนินงาน)
 - 1.3 แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอน/ครูวิชาการ (ระหว่างดำเนินการ)
2. แบบสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู
3. แบบสำรวจระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีคุณภาพ
4. แบบสอบถามปลายเปิด
 - 4.1 “อยากจะบอกอาจารย์ว่า.....”
 - 4.2 “อยากจะถามอาจารย์ว่า.....”
 - 4.3 “จุดเด่นของโรงเรียนคือ.....”

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยดำเนินการในโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน ดังนี้

1. ทำความรู้จัก สร้างความสัมพันธ์กับคณะผู้บริหาร ครู นักเรียนและบุคลากรสนับสนุนในโรงเรียน
2. สสำรวจข้อมูลทางกายภาพของโรงเรียนและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ของโรงเรียน
3. ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและกรรมการศึกษา โดยการสัมภาษณ์ จัดกลุ่มสนทนา และบันทึกเทปเสียงการสัมภาษณ์
4. สังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน บันทึกพฤติกรรมกรรมการสอนของครูและพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลของโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน ดังนี้
 - 1.1 นำข้อมูลแบบสอบถามส่วนที่เป็นปลายเปิดมาวิเคราะห์ และประมวลผลเป็นความเรียง
 - 1.2 นำข้อมูลจากเอกสาร และแบบสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ จำแนกชนิดของข้อมูล และประมวลข้อมูลประเภทเดียวกันไว้ด้วยกัน
2. คณะผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสารและการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละโรงเรียนมาสังเคราะห์ โดยการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลทั้งหมด
3. คณะผู้วิจัยนำผลการศึกษาโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน และผลการดำเนินงานตามแผนงานของคณะวิจัยมาวิเคราะห์ และสรุปผลเป็นภาพรวม

ตอนที่ 2

ข้อมูลพื้นฐานและสภาพบริบทของโรงเรียน ในความรับผิดชอบของคณะวิจัยที่ 10

คณะวิจัยได้รับมอบหมายให้ดูแลโรงเรียน 4 โรง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันและอยู่ต่างสังกัด ดังนี้

1. สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 3 โรงคือ โรงเรียนเอกชัย โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ และโรงเรียนสมุทรฉัตร
2. สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร คือ โรงเรียนรุ่งเรืองอุบล

ลักษณะสำคัญของโรงเรียน

1) โรงเรียนเอกชัย

1.1 ประวัติและสภาพโรงเรียน

โรงเรียนเอกชัย ตั้งอยู่บนถนนเอกชัย ตำบลมหาชัย อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2503 บนที่ดิน 7 ไร่ 2 งาน 98 ตารางวา เดิมสังกัดกรมสามัญศึกษา เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ต่อมาใน พ.ศ. 2521 กระทรวงศึกษาได้เปลี่ยนแปลงหลักสูตรระดับประถมศึกษา โรงเรียนจึงเปิดสอนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ในปีการศึกษา 2523 โรงเรียนได้โอนสังกัดมาอยู่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ จนถึงปัจจุบันนี้

ปัจจุบันโรงเรียนเอกชัยเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีนักเรียน 1,828 คน โดยมีนางวาสนา เดชอุดม เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2541) มีผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน 4 คน และมีครูทั้งหมด 69 คน นักการภารโรง 6 คน จัดการศึกษาชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จัดห้องเรียนเป็น 4 : 4 : 5 : 5 : 5 : 6 : 6 : 6 ผลการจัดการศึกษาเป็นที่ยอมรับและพึงพอใจของชุมชนเป็นอย่างยิ่ง ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนเป็นจำนวนมาก ทำให้สภาพ

ปัจจุบันของโรงเรียนมีจำนวนนักเรียนต่อห้องประมาณ 50 คน มีอาคารเรียน อาคารประกอบ ดังนี้ อาคารถาวร 3 หลัง (51 ห้อง) อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง ล้าง 7 หลัง (36 ห้อง) วิหารพระ 1 หลัง บ้านพักครู 2 หลัง (4 ห้อง) อาคารสหกรณ์ 1 หลัง (2 ห้อง) และ ศาลาประชาสัมพันธ์ 1 หลัง (2 ห้อง)

คำขวัญของโรงเรียน คือ “ความรู้ดี มีจรรยา รักษาวินัย พละนามัยสมบุรณ์” ปรัชญาของโรงเรียน คือ “โรงเรียนทันสมัย การศึกษาเอกชัยได้มาตรฐาน ครูและผู้บริหารทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ” ในปีงบประมาณ 2544 โรงเรียนได้รับงบประมาณรวมทั้งสิ้น 465,210 บาท เป็นงบประมาณที่ได้รับจากราชการในการดำเนินงาน ไม่รวมเงินเดือน โรงเรียนใช้งบประมาณดังกล่าวในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ปี 2544 จำแนกเป็น 4 แผนงานคือ ด้านอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ 121,245 บาท (26.06%) ด้านบุคลากร 10,000 บาท (0.21%) ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 285,560 บาท (61.38%) และด้านบริหารจัดการ 4,300 บาท (0.92%) นอกจากนี้โรงเรียนยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะกรรมการศึกษาสมาคมศิษย์เก่า สมาคมครูและผู้ปกครองมูลนิธิและกองทุนต่าง ๆ ทำให้สามารถดำเนินงานภายในได้ค่อนข้างจะคล่องตัว

จุดเด่นของโรงเรียน คือ ครูในโรงเรียนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จนได้รับการคัดเลือกเป็นครูดีเด่น ด้านวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และกลุ่มการงาน-พื้นฐานอาชีพ นักเรียนเป็นที่ยอมรับในความสามารถ เข้าร่วมกิจกรรมแสดงความสามารถ แข่งขันทักษะด้านต่าง ๆ ได้รับรางวัลและมีผลงานนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ในการแข่งขันด้านภาษาไทย คณิตศาสตร์ กีฬา โครงการวิทยาศาสตร์ และการประดิษฐ์ศิลปะในงานหัตถกรรมนักเรียน ผู้บริหารเป็นแบบอย่างในการทำงานเป็นที่ยอมรับในกลุ่มโรงเรียนทั้งระดับจังหวัดและหน่วยงานต่างสังกัด จุดอ่อนที่ต้องพัฒนาแก้ไขอยู่ที่จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมีมาก ทำให้การจัดกระบวนการเรียนรู้มีปัญหา ซึ่งขณะนี้คณะผู้บริหารและครูกำลังแก้ปัญหา ให้มีการวางแผนการสอน และจัดหน่วยการเรียนรู้ในระดับสายชั้นร่วมกัน เพื่อให้ครูช่วยกันจัดกิจกรรมร่วมกัน และประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกัน ลดภาระงานของครูให้สามารถคิดพัฒนาการเรียนการสอนทั้งเป็นกลุ่มใหญ่ และเป็นรายบุคคล สำหรับเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ นอกจากนี้ ครูในโรงเรียนยังมีภาระงานพิเศษนอกเหนือจากงานสอน

1.2 คุณภาพของโรงเรียนก่อนการเข้าร่วมโครงการ

จากเอกสารธรรมนูญโรงเรียน แผนปฏิบัติการ รายงานประจำปี และคู่มือนักเรียนพบว่า โรงเรียนเอกชัย มีการจัดแบ่งงานบริหารภายในโรงเรียน 6 งาน (งานวิชาการ ธุรการ อาคารสถานที่ ความสัมพันธ์โรงเรียนกับชุมชน บุคลากร และกิจการนักเรียน) โดยกำหนดเป้าหมาย

พัฒนาโรงเรียน 4 ด้าน (ด้านอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ ด้านบุคลากร ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และด้านการบริหาร-จัดการ) กำหนดแนวการจัดการศึกษาระดับอนุบาล 1-2 เน้นการเตรียมความพร้อม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการให้ครบทุกด้าน โดยสอนตามหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาของกรมวิชาการ ส่วนการจัดการเรียนการสอนระดับประถมได้พัฒนาหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีจุดเน้นสอนแบบบูรณาการ โครงการงานและการปลูกฝังค่านิยม-จริยธรรมควบคู่ทุกกิจกรรม การเรียนการสอนใช้หนังสือแบบเรียนและคู่มือของกระทรวงศึกษาธิการตามที่ สปจ. กำหนด เป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของ สปจ. สมุทรสาคร (ตั้งแต่ปีการศึกษา 2541)

จากการประเมินมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน ซึ่ง สปจ. สมุทรสาครเป็นผู้ประเมิน พบว่าโรงเรียนมีคุณภาพ โรงเรียนอยู่ในระดับดีเป็นตัวอย่างในการศึกษาดูงานของโรงเรียนในสังกัด ผลการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับดี-ปานกลาง เป็นตัวแทนระดับจังหวัดในการแข่งขันความสามารถ

2) โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ (บ้านบ่อราษฎร์บำรุง)

2.1 ประวัติและสภาพโรงเรียน

โรงเรียนตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2465 ในปี พ.ศ. 2535 เปิดทำการสอนขยายโอกาสชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และขยายถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2537 ปัจจุบันเป็นโรงเรียนขนาดกลาง จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในปีการศึกษา 2544 มีนักเรียน 917 คน ข้าราชการครู 26 คน ครูจ้างสอนรายเดือน 3 คน ภารโรง 2 คน มีพระครูสาครวิริยาภรณ์ เจ้าอาวาสวัดใหญ่บ้านบ่อ เป็นประธานกรรมการโรงเรียน และนายสมชัย ขวลิทธาดา เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538) โรงเรียนมีอาคารเรียน 4 หลัง (20 ห้องเรียน โรงอาหาร 2 หลัง ห้องน้ำ 1 หลัง (14 ห้อง) อาคารสหกรณ์ ห้องพยาบาล และประชาสัมพันธ์ 1 หลัง

คำขวัญของโรงเรียนคือ “สุขภาพดี มีวินัย ใฝ่หาความรู้ เชิดชูคุณธรรม” วิสัยทัศน์ของโรงเรียนคือ “โรงเรียนมีมาตรฐาน ประสานความร่วมมือ” งบประมาณในการดำเนินงานของโรงเรียนได้จาก สปช. และการสนับสนุนของเจ้าอาวาสวัดใหญ่บ้านบ่อ

จุดเด่นของโรงเรียนคือ ผู้บริหารเป็นผู้นำในการพัฒนางานครูในโรงเรียน ให้ความร่วมมือ มีความกระตือรือร้น โดยเฉพาะครูผู้หญิงส่วนใหญ่เป็นโสด จบการศึกษาปริญญาตรี และครูทุกคนมีความรู้ สามารถใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานได้ เป็นโรงเรียนที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว เป็นที่ยอมรับในกลุ่มโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียนมีพลังในการสนับสนุนโรงเรียน โดยเฉพาะ

เจ้าอาวาสวัดจะช่วยเหลือโรงเรียนทุกด้าน คนในชุมชนและนอกชุมชนอยากให้ลูกหลานเข้าเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะนักเรียนจบ ม. 3 แล้ว มีโอกาสและโควตาศึกษาต่อในวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสาคร จุดอ่อนที่ต้องพัฒนาแก้ไข คือ จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมีมาก โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูผู้สอนต้องรวมนักเรียนสอนในบางวิชา เพราะขาดอัตรากำลังครูระดับมัธยมศึกษา มีการย้ายเข้ามาเรียนของนักเรียนต่างถิ่นเพราะติดตามผู้ปกครองซึ่งมีอาชีพรับจ้าง ทำให้คุณภาพของนักเรียนมีปัญหา โดยเฉพาะความมีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ ซึ่งคณะครูพยายามหาทางแก้ไขในลักษณะการวิจัยในชั้นเรียน

2.2 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าร่วมโครงการ

ผู้บริหารโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อได้กำหนดนโยบายในการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นค่านิยมในการปฏิบัติงาน 5 ข้อ คือ ปฏิบัติงานเต็มความสามารถ เป็นทีมด้วยความสามัคคีปรับตัวเพื่อรับความเปลี่ยนแปลง เชื่อใจกัน ทำตัวให้เป็นที่น่าเชื่อถือ และพร้อมที่จะให้คำตอบต่อการกระทำ มีความรับผิดชอบ นอกจากนี้โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และจัดทำโครงการต่าง ๆ ตาม 6 งาน (งานบุคลากร วิชาการ ธุรการ การเงินและพัสดุ กิจกรรมนักเรียน อาคารสถานที่และงานสัมพันธ์ชุมชน)

คณะครูผู้สอนมีการพัฒนาตนเองในการเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนโดยได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนโครงการทดลองสอนแบบมีส่วนร่วม โรงเรียนเครือข่ายวิทยาการคอมพิวเตอร์ และศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรด้านคอมพิวเตอร์ของ สบจ.สมุทรสาคร

จุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนจะดำเนินการตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีการประสานงานร่วมกันกับชุมชนและผู้ปกครอง

จากผลการประเมินมาตรฐานโรงเรียน ซึ่ง สบจ. สมุทรสาครเป็นผู้ประเมิน พบว่าโรงเรียนมีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง มาตรฐานด้านครู ๆ ยังสอนเน้นความรู้ ความจำ นักเรียนต้องพัฒนาการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง

3) โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์

3.1 ประวัติและสภาพโรงเรียน

โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 6 ตำบลบางหญ้าแพรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ด้านตะวันตกอยู่ห่างจากทะเล 1 กิโลเมตร ด้านปากอ่าวแม่น้ำท่าจีน เนื่องจากพื้นที่ตั้งโรงเรียนอยู่ติดทะเล จึงต้องปรับถมพื้นที่ให้พ้นระดับน้ำทะเลซึ่งจะท่วมในทุกปี เป็นโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2484 โดยขุนสมุทรมณีรัตน์ คหบดีเจ้าของนาเกลือสมุทรมณีรัตน์ ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินหลาย

พันไร่ อันเป็นที่ตั้งของชุมชนที่เป็นลูกจ้างของนาเกลือสมุทรฉัตร ซึ่งมีความมุ่งหวังที่จะให้บุตรหลานของลูกจ้างมีสถานที่เรียนหนังสือการก่อสร้างครั้งแรกบนพื้นที่ 1 ไร่ ต่อมา พ.ศ. 2515 ได้ย้ายโรงเรียนจากที่เดิมไปที่ใหม่ ซึ่งอยู่ห่างออกไป 1.5 กิโลเมตร บริษัทนาเกลือสมุทรฉัตรได้มองที่ดินจำนวน 12 ไร่ ให้เพื่อการจัดตั้ง

ปัจจุบันโรงเรียนเปิดสอนชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2544 มีข้าราชการครู 7 คน ครูจ้างสอน 1 คน จำนวนนักเรียน ระดับอนุบาล 54 คน ระดับประถมศึกษา 134 คน รวมทั้งสิ้น 188 คน โรงเรียนมีอาคารเรียน 2 ชั้น 1 หลัง (10 ห้อง) อาคารเอนกประสงค์ 1 หลัง โรงอาหาร 1 หลัง อาคารอำนวยการ 1 หลัง ห้องส้วม 1 หลัง (5 ห้อง) อาคารสหกรณ์ร้านค้า 1 หลัง และเรือนเพาะเลี้ยงสัตว์ 1 หลัง งบประมาณที่ได้รับจากราชการในปีการศึกษา 2544 รวมทั้งสิ้น 1,507,948 บาท เป็นงบประมาณเงินเดือน 1,337,640 บาท และเป็นงบดำเนินการไม่รวมเงินเดือน 170,308 บาท โรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์จากบริษัทชุมชนสมุทรฉัตรและทายาทในการสมทบงบประมาณก่อสร้างอาคารต่าง ๆ จ้างครูดูแลเด็กอนุบาล ให้ทุนการศึกษา จำนวน 35,000 บาท เสื้อผ้า 157 ชุด และเงินช่วยเหลือครู/ภารโรงเป็นประจำทุกปี ผู้บริหารโรงเรียนปัจจุบันคือ นายสิทธิพันธ์ สุทธิกุลธร

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ “องค์กรดี นักเรียนมีคุณภาพ มุ่งการพัฒนา การศึกษาเพื่อชุมชน” นอกจากนี้ยังนำแนวคิดของหลักปรัชญาหลาย ๆ ด้านคือ หลักปรัชญาพิพัฒนาการนิยม ปฏิรูปนิยม พุทธปรัชญา และอัตถิภาวนิยม มาเป็นรูปแบบกำหนดการจัดการศึกษา

ปรัชญาของโรงเรียน คือ “ความรู้ดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม นำชุมชน” โรงเรียนจัดโครงสร้างการบริหารงาน 6 งาน (วิชาการ กิจการนักเรียน บุคลากร อำนวยการการเงินและพัสดุ อาคารสถานที่ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จุดเด่นของโรงเรียนคือ ครูในโรงเรียนมีความสามัคคีให้ความร่วมมือทำงานอย่างกระตือรือร้น ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษาของโรงเรียนคือ สภาพความยากจนของผู้ปกครอง ทำให้นักเรียนขาดความพร้อม ขาดการเอาใจใส่จากผู้ปกครอง และมีครูสอนไม่ครบชั้น โดยเฉพาะในชั้นอนุบาล 1-2 นำนักเรียนรวมห้องและครูผู้สอนเป็นลูกจ้างซึ่งไม่มีวุฒิการศึกษา ด้านอนุบาล จุดอ่อนที่ต้องพัฒนา คือ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้ครอบคลุมทุกด้าน การจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูในระดับอนุบาลและประถมศึกษา การนิเทศและการประเมินผลการเรียนรู้

3.2 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าร่วมโครงการ

โรงเรียนเคยได้รับการยกย่องในการจัดการศึกษาด้านโครงการยุวเกษตรกรดีเด่น แต่ปัจจุบันโครงการนี้ไม่ได้ดำเนินการคณะครูมีการพูดคุยปรึกษาหารือในการทำงานทั้งเป็นทางการ

และไม่เป็นทางการ โดยมีครูที่เป็นผู้นำทางวิชาการ 1 คน เป็นศูนย์กลางในการพัฒนางานวิชาการ จากการประเมินมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน ซึ่ง สปจ. สมุทรสาครเป็นผู้ประเมิน พบว่ามาตรฐาน การศึกษาอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำทุกมาตรฐาน พบว่า มาตรฐานด้านบริหารมีปัญหาด้านข้อมูล และการประเมินงาน/โครงการ มาตรฐานด้านครูมีปัญหาการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน ผลการ เรียนของนักเรียนจากการวัดผลสัมฤทธิ์ ทุกกลุ่มประสบการณ์อยู่ในเกณฑ์ร้อยละ 67 นักเรียนมี ปัญหาพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ไม่สนใจเรียน ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะใน กระบวนการทำงาน

4. โรงเรียนรุ่งเรืองอุบลัมภ์

4.1 ประวัติและสภาพโรงเรียน

โรงเรียนตั้งอยู่เลขที่ 122 ซอยสุขุมวิท 103/1-2 แขวงบางนา เขตบางนา กรุงเทพมหานคร บนเนื้อที่ 3 ไร่ 38 ตารางวา เป็นโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครที่ตั้งขึ้นด้วยแรงศรัทธาของ สามพี่น้อง ตระกูลรุ่งเรืองคือ นายระเบียบ รุ่งเรือง นายระบำ รุ่งเรือง และนายฉอ้อน รุ่งเรือง โดย บริจาคที่ดินให้กรุงเทพมหานครเพื่อสร้างโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. 2510 เปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2513 ต่อมาพ.ศ. 2516 ได้ตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนรุ่งเรืองอุบลัมภ์ขึ้น เพื่อ ช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ในชุมชนซึ่งแวดล้อมด้วยตึกแถวและบ้านเช่า นักเรียนจึงมีความแตกต่าง กันทางฐานะเศรษฐกิจและสังคม จากการสำรวจข้อมูลของผู้ปกครองพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง มีรายได้ไม่แน่นอน ผู้ปกครองต้องการรายได้มาเลี้ยงชีพ จึงไม่มีเวลาอยู่ใกล้ชิดลูก

ปัจจุบันโรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีนางอำไพ จิตเมตตา ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ในปีการศึกษา 2544 มีนักเรียน ระดับอนุบาล 177 คน ระดับประถมศึกษา 1,100 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 245 คน (เด็ก พิเศษเรียนร่วมระดับประถม 7 คน) รวมทั้งสิ้น 1,361 คน บุคลากรของโรงเรียน 63 คน สาย ผู้บริหาร 4 คน ครูผู้สอน 47 คน ครูจ้างสอน 2 คน พี่เลี้ยง 7 คน เจ้าหน้าที่ธุรการ 1 คน ภารโรง 5 คน มีอาคารเรียน 4 หลัง (35 ห้องเรียน ห้องพิเศษ 27 ห้อง ห้องอื่น ๆ 16 ห้อง) อาคารปกครอง 1 หลัง อาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง ห้องหมอมหาภาษา 1 ห้อง ห้องส้วม 38 ห้อง

คำขวัญของโรงเรียน คือ “เรียนดี มีวินัย ใฝ่คุณธรรม” กำหนดลีสน้ำตาล-ชมพูเป็นสี ประจำโรงเรียน พร้อมกำหนดต้นประดู่เป็นต้นไม้ประจำโรงเรียน ปรัชญาของโรงเรียนคือ “ความ รู้คู่ความดี” นอกจากนี้ยังกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ 3 ข้อคือ

1. นักเรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ ทนต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สามารถใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัย มีวินัย มีคุณธรรม จริยธรรมและคุณธรรม

2. ครูมีการทำงานเป็นทีมมีความมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อพัฒนาตนตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพ สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสิ่งแวดล้อม

3. โรงเรียนมีกระบวนการบริหารในเชิงระบบ มุ่งมั่นพัฒนาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจิตสำนึกและปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงาน

ในปีงบประมาณ 2544 โรงเรียนได้รับงบประมาณจากกรุงเทพมหานครและงบอุดหนุนจากรัฐบาล 3,658,736 บาท ซึ่งเป็นงบประมาณเพื่อการดำเนินการก่อสร้าง ค่าใช้สอย ค่าวัสดุ อาหาร เสริมนม อาหารกลางวัน วัสดุสอน-สอบ หนังสือเสริมการเรียนรู้ เครื่องแบบนักเรียน ค่าซ่อมแซมครุภัณฑ์

จุดแข็งของโรงเรียน คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน และมีความทันต่อเหตุการณ์ การปฏิรูปการศึกษาจัดโครงสร้างการบริหารงานเป็นระบบ โดยเฉพาะระบบข้อมูลโรงเรียน สารสนเทศ ระบบเอกสารทันสมัย มีคณะครูที่เป็นทีมพัฒนางานวิชาการที่เข้มแข็ง จัดระบบเครื่องมือการประเมินคุณภาพได้อย่างครอบคลุมงาน ครูทุ่มเทในการทำงานทั้งในและนอกเวลาราชการ โรงเรียนเป็นศูนย์ทำข้อมูลให้สำนักงานเขตและกทม.อย่างครบวงจร จุดอ่อนที่ต้องพัฒนาคือ ครูมีงานพิเศษนอกเหนือจากการสอน ทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอนให้หลากหลาย ผู้บริหารขาดผู้ช่วยวิชาการที่จะทำหน้าที่ประสานงานกับครูเพื่อติดตามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ซึ่งเรื่องนี้ผู้บริหารได้แก้ปัญหาโดยแต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายวิชาการจากสายครูผู้สอนมาร่วมทำหน้าที่กับผู้บริหาร ชุมชนของโรงเรียนเป็นชุมชนแออัด ไม่มีแหล่งการเรียนรู้หรือวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้ โรงเรียนแก้ปัญหาโดยการสำรวจอาชีพและผู้ชำนาญการประกอบอาชีพในชุมชน และจัดทำหลักสูตรการเรียนเพื่อสามารถประกอบอาชีพอิสระ ได้แก่ การตัดผม ตัดเสื้อผ้าอาหาร-ขนม

4.2 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าร่วมโครงการ

เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาตอนต้น และยังจัดการศึกษาพิเศษในลักษณะการเรียนร่วมกับกับเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วย การบริหารงานวิชาการ นอกจากจะยึดแนวทางตามหลักสูตรและแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติแล้วยังต้องยึดแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2540-2544) และยึดวิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานครปี 2543-2547 ที่เน้นกรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศที่มีความก้าวหน้าทางด้านสื่อสารเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา

โรงเรียนได้กำหนดทิศทางการดำเนินงานในอนาคตสอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร และคำขวัญของโรงเรียนที่จะให้โอกาสนักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ โดยเน้นการส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ มีความสามารถในการใช้เครื่องมือสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถด้านดนตรีและกีฬา เป้าหมายของโรงเรียน กำหนดไว้ 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารและการจัดการด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านกำกับตรวจสอบและรายงาน ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการในธรรมนูญโรงเรียน

โรงเรียนเป็นโรงเรียนแกนนำในการปฏิรูปการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ป.1-6 ในปีการศึกษา 2543 พบว่า กลุ่มวิชาที่อยู่ในระดับที่พอใจคือ ภาษาไทย สปช. สลน. และภาษาอังกฤษ ส่วนวิชาที่ต้องปรับปรุงคือ คณิตศาสตร์ และ กพอ.

ตอนที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัยและพัฒนารูปแบบ การปฏิรูปโรงเรียน

การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนในส่วนของโรงเรียนดำเนินการ

โรงเรียนในโครงการที่คณะนักวิจัยทีมที่ 10 ดูแลและเรียนรู้ร่วมกัน ประกอบด้วยโรงเรียน 4 โรงเรียน คือ โรงเรียนเอกชัย โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์ และโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาทั้งในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตอนต้น โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน ได้รับการสนับสนุนและมีประสบการณ์ในการพัฒนาโรงเรียน ในแต่ละสังกัดมาก่อน บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานของแต่ละโรงเรียนมีประสบการณ์ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาระบบการเรียนการสอน จึงมีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ในการดำเนินโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายได้

ภารกิจของนักวิจัย มีภารกิจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ คือ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การให้คำแนะนำ การร่วมประชุมอภิปรายสะท้อนความคิดเกี่ยวกับรายงานผลการปฏิบัติงาน เพื่อทำให้เกิดแนวทางนำไปสู่การปฏิบัติได้ ที่สำคัญคือ นักวิจัยจะเป็นผู้ร่วมวางแผนร่วมสังเกตการณ์ ร่วมเก็บข้อมูล วิเคราะห์และสะท้อนผลกลับให้ผู้บริหารหรือครูได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ดังนั้นนักวิจัยจึงขอรายงานการพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน ซึ่งจัดทำในกรอบคำถามวิจัยหลักในโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. เป้าหมายหลักในการปฏิรูปโรงเรียน
2. ลักษณะสำคัญของรูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนในด้าน
 - * การพัฒนาบุคลากร
 - * การจัดการกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด

- * การวัดประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่
 - * การวิจัยในชั้นเรียน
 - * การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)
 - * การประกันคุณภาพภายใน
3. ผลการดำเนินงาน
 4. สภาพความสำเร็จ

1) โรงเรียนเอกชัย

เป้าหมายหลักในการปฏิรูปโรงเรียน

โรงเรียนดำเนินการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน โดยยึดหลักความสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสมุทรสาคร สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อพัฒนาไปสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ ความสำเร็จของนักเรียนในด้านความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ เมื่อโรงเรียนเข้าร่วมโครงการนี้แล้ว ผู้บริหารและคณะครูได้มีการปรับปรุงแผนการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับแนวทางในการปฏิรูปการเรียนรู้
2. เพื่อดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีเป้าหมายในปีการศึกษา 2544 ว่าครูทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ร้อยละ 30 ของเวลาเรียน เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม
3. เพื่อดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวใหม่ โดยมีเป้าหมายให้ครูทุกคนสามารถประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวใหม่
4. เพื่อพัฒนาให้ครูดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน โดยมีเป้าหมายให้ครูร้อยละ 70 ทำรายงานวิจัย คนละ 1 ฉบับ ในภาคเรียนแรกปีการศึกษา 2544
5. เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน โดยมีเป้าหมายให้ครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน และดำเนินงานทุกขั้นตอน

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนในด้าน

✽ **การพัฒนาบุคลากร** โรงเรียนดำเนินการพัฒนาบุคลากร เน้นในเรื่องการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการอบรมตามความต้องการของครูผู้สอนและตาม นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด จากรายงานสรุปการประชุมอบรมสัมมนาในปีการศึกษา 2544 คณะผู้วิจัยพบว่ามียุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรในลักษณะการอบรม การสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเข้าค่าย การศึกษาดูงาน การประชุมเชิงปฏิบัติการ การจัดเวทีวิชาการนำเสนอ ผลงานของครู และนักเรียน สามารถประมวลโครงสร้างของกิจกรรมเป็นหมวดหมู่ ได้ดังนี้

1. การให้ความรู้

1.1 จัดการประชุมสัมมนาครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ การจัดทำ สารนิเทศน์เด็กก่อนประถม หลักสูตรท้องถิ่น การทำผลงานทางวิชาการ การจัดการเครือข่าย การพัฒนาข้าราชการสู่มาตรฐานวิชาชีพ การแนะแนว การทำผลงานอาจารย์ 3

1.2 จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครู เกี่ยวกับการสอนวิทยาศาสตร์ และ คณิตศาสตร์ การปฏิรูปการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดการศึกษาสำหรับเด็กความ สามารถพิเศษ การพัฒนาแบบวัดประเมินผล การจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูแกนนำ การวิจัย การทำคลังข้อสอบ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การเรียนการสอน การประกัน คุณภาพภายใน

1.3 การจัดกิจกรรมให้ครูปฏิบัติด้วยตนเอง/ในสายชั้น ได้แก่ การศึกษาจากเอกสารของ สกศ. สปช. และกรมวิชาการ ศึกษาจากวิทยุทัศน์ ส่งเสริมให้ครูเป็นวิทยากรในสายชั้นและในกลุ่ม โรงเรียน การทำวิจัยในห้องเรียน ครูประเมินผลการทำงานตนเอง การจัดแสดงนิทรรศการผลงาน การจัดทำเอกสารเพื่อพัฒนาสู่การเป็นครูแกนนำ/ครูต้นแบบ การทำแฟ้มผลงานครู

1.4 จัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นหมู่คณะ ในด้านต่าง ๆ คือ การจัดทำสภากาแฟให้ครู ได้ใช้เป็นที่พบปะพูดคุยการทำงาน จัดห้องปฏิบัติการเรียนรู้เป็นแหล่งเรียนรู้ของครู การประชุมใน สายชั้น/ระดับหัวหน้าสายชั้นเป็นระยะโดยเฉพาะใช้เวลาช่วงพักกลางวันเพื่อไม่เป็นการรบกวน การจัดกิจกรรมการสอนของครู การจัดทัศนศึกษาภาคเรียนละ 1 ครั้ง ส่งเสริมให้ครูพัฒนาตน เป็นครูดีเด่น ครูแกนนำ และครูต้นแบบ

2. การสร้างความตระหนัก มีการดำเนินการโดยผู้บริหารเป็นผู้สนับสนุนให้ครูสร้างผลงาน อำนวยความสะดวกในการทำงาน ยกย่องให้ครูมีความมั่นใจในการทำงาน สำนวญความต้องการ ในการพัฒนาตนเอง พร้อมทั้งมีการประเมินการทำงานร่วมกัน และมีการเผยแพร่ผลการประเมิน ให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องรับรู้

3. การนิเทศ ผู้บริหารดำเนินการนิเทศภายใน เพื่อพัฒนาครูในโรงเรียน โดยการจัดให้มีการนิเทศในสายชั้นในเรื่องการเขียนแผนการสอน การจัดการเรียนการสอน เนื่องจากโรงเรียนมีครูจำนวนมากผู้บริหารต้องการลดความกดดันจึงเป็นการนิเทศ ติดตามอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นการเยี่ยมชมให้กำลังใจ เน้นการพัฒนาตนเองตามแนว PDCA ทำให้ครูเกิดการนิเทศกันเองแบบกัลยาณมิตร เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และแนะแนวการพัฒนาการสอน การผลิตสื่อในระหว่างสายชั้น และตามกลุ่มวิชา การนิเทศภายนอกนั้น ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูเป็นวิทยากรเผยแพร่ผลงานแก่ครูภายนอกโรงเรียน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่จัดประชุมอบรมให้ความรู้แก่โรงเรียนใน สปจ. สมุทรสาคร จึงเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน โรงเรียนเครือข่ายของ สปช. และครูแกนนำเป็นการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

✽ **การจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด** ผู้บริหารและคณะครูได้สำรวจและศึกษากิจการกิจการมการเรียนการสอนของครู พบว่า เดิมครูเขียนแผนการสอนและบันทึกการสอนตามคู่มือครู และกำหนดการสอน ผู้บริหารจึงจัดประชุมชี้แจงกับครูทุกคนในโรงเรียนให้ปรับเปลี่ยนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยไม่กำหนดรูปแบบการสอนหรือวิธีการเขียนแผนการสอน ครูแต่ละคนมีวิธีการสอนเป็นของตนเอง และเพื่อให้ครูสามารถดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารได้จัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนี้

1. นำสุภษิต คำพังเพย คำกลอน มาจัดเขียนและวาดภาพประกอบไว้ ณ บริเวณกำแพงโรงเรียน ผนังโรงเรียน และตามป้ายนิเทศต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียน ครู และผู้ปกครองได้อ่านและศึกษาเป็นข้อคิด

2. สร้างเรือนปลา (วังมัจฉา) เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการเพาะพันธุ์ปลาให้นักเรียนมาศึกษาในวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพ

3. การปลูกต้นไม้เป็นสวนป่าและสวนหย่อมให้บริเวณโรงเรียนสวยงามและเป็นที่เรียนรู้เรื่องพืช

คณะผู้วิจัยได้นำแบบรายงานความก้าวหน้าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูทุกคนมาวิเคราะห์พร้อมทั้งข้อมูล จากการนิเทศเยี่ยมชั้นเรียนและการสังเกตการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนพบลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จำแนกตามสายชั้น ดังนี้

ชั้น	ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
อนุบาล	การปฏิบัติแบบอิสระด้วยตนเอง การเรียนปนเล่น การเรียนจากของจริง การทำงานกลุ่ม และกระบวนการคิด
ประถมศึกษาปีที่ 1	สอนแบบบูรณาการ การแก้ปัญหาเด็กเป็นรายบุคคล กระบวนการคิด การปฏิบัติจริง กิจกรรมกลุ่ม
ประถมศึกษาปีที่ 2	สอนแบบบูรณาการ การแก้ปัญหาเด็กเป็นรายบุคคล กระบวนการคิด กิจกรรมกลุ่ม โครงงาน การสาธิต การปฏิบัติจริง การเลือกกิจกรรมตามความถนัด/ความสนใจ การค้นคว้าด้วยตนเอง เรียนจากแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน
ประถมศึกษาปีที่ 3 และ	สอนแบบบูรณาการ เสริมจุดเด่น-พัฒนาจุดด้อย กิจกรรมกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกัน การปฏิบัติจริง โครงงาน ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้
ประถมศึกษาปีที่ 4	จากใบงาน สํารวจและให้เลือกเรียนตามหัวเรื่องที่ต้องการการอภิปราย เสนอผลงาน
ประถมศึกษาปีที่ 5	สอนแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน การปฏิบัติจริง โครงงาน ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ศึกษาสถานศึกษาที่เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น
ประถมศึกษาปีที่ 6	สอนแบบบูรณาการ กิจกรรมกลุ่มศึกษาค้นคว้า การปฏิบัติจริง กระบวนการคิด โครงงาน เทียบไปเรียนไปศึกษาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน การศึกษาสถานศึกษาที่ เวียนเป็นฐานการเรียนรู้ ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดนิทรรศการ การแก้ปัญหาเด็กเป็นรายบุคคล

บทบาทและพฤติกรรมของครู จากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสอน การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเขียนแผนการเรียนรู้ และจากบันทึกการประชุมครู คณะวิจัยพบว่าครูในโรงเรียนเอกชัย เป็นครูที่คาดหวังกับนักเรียนค่อนข้างสูง เพื่อให้เป็นโรงเรียนผู้นำของจังหวัด มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า มีความตั้งใจสอนอย่างมุ่งมั่น และมีการเปลี่ยนพฤติกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามความสนใจและความต้องการ ดูได้จากการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง “สะพานปลา” ซึ่งเป็นเรื่องที่นักเรียนแสดงความต้องการเรียน ครูมีการบันทึกทำแผนการเรียนรู้ที่แสดงให้คณะวิทยากรเห็นว่า ครูได้เรียนรู้วิธีการทำงานและศักยภาพของนักเรียนมีการปรับปรุงการสอน โดยใช้กระบวนการ PDCA ที่เห็นชัดเจนในพฤติกรรมของครูคือ มีการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับวิธีการปรับปรุงการสอน การทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหา นักเรียน ครูพยายามจัดกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับความรู้ต่างกัน เพื่อช่วยแก้ปัญหาให้นักเรียนให้สามารถเรียนรู้แบบร่วมมือ และเรียนโดยกิจกรรมกลุ่ม จุดเด่นของการเตรียมการสอนของครูคือ การเขียนแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งมีทั้งบูรณาการเฉพาะทักษะ บูรณาการโดยใช้ภาษาไทยเป็นแกน โดยใช้กลุ่ม กพอ. เป็นแกน บูรณาการเป็นหน่วยการเรียนรู้ในสายชั้น และบูรณาการการเรียนรู้แบบค่ายฐานการเรียนรู้ที่หมุนเวียน จึงทำให้ครูมีการประชุมวางแผนการเตรียมการสอนและจัดทำสื่อเป็นคณะในสายชั้น และในกลุ่มประสบการณ์ ครูจัดกิจกรรมโดยใช้สื่อที่สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่ครูเตรียมมาให้ให้นักเรียนได้ค้นคว้าทั้งจากในงาน แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาชุมชน และการสังเกตสัมภาษณ์ประมวลเป็นองค์ความรู้เฉพาะตัวของแต่ละกลุ่ม และแต่ละคน

นอกเหนือจากงานสอนของครู ยังพบว่า คณะครูในโรงเรียนมีภาระงานอื่น ๆ อีก ได้แก่ การทำโครงการตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดทำหน้าที่คณะกรรมการตรวจรับพัสดุ งานธุรการงานทะเบียน การทำข้อมูลสารสนเทศตามแบบที่กำหนดของหน่วยงาน จึงทำให้ครูต้องจัดแบ่งเวลาการเตรียมการสอน และการตรวจงานนักเรียน เพื่อทำงานนอกเหนือจากการสอน โดยเฉพาะในขณะนี้ โรงเรียนขาดอัตรากำลัง จึงต้องทำให้ครูมีชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มาก จนแทบไม่มีเวลาพัก ครูจึงมีช่วงเวลาที่น้อยมาก คณะครูตกลงแก้ปัญหาด้วยการทำงานนอกเวลาราชการด้วย ซึ่งเป็นความสมัครใจของครูเอง โดยมีผู้บริหาร ผู้ช่วยมาคอยอำนวยความสะดวก

บทบาทและพฤติกรรมของนักเรียน จากการนำผลงานนักเรียนมาสังเคราะห์ และการสังเกตขณะนักเรียนทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน พบว่า นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู บรรยากาศการเรียนดี นักเรียนกล้าแสดงออก มีผลงานที่แสดงถึงการค้นคว้าหาคำตอบ การสรุปความคิดเป็นทั้งของรายบุคคลและเป็นผลงานกลุ่ม นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน และต่อครู มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของตนและของเพื่อน นักเรียนมีกิริยามารยาทเรียบร้อย สามารถใช้ภาษาได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ

ปัญหา อุปสรรค และการแก้ไข

โรงเรียนเอกชัย - เนื่องจากนักเรียนของโรงเรียนเอกชัย มีกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจากบทเรียนแต่ละบทเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในระดับชั้น ป.5-ป.6 ทำให้ไม่มีเวลาร่วมในกิจกรรมเสริมที่โรงเรียนจัดให้ในช่วงพักกลางวัน ทางโรงเรียนจึงแก้ปัญหาโดย

1. ให้กิจกรรมสนุก นอกห้องเรียน ประสานงานกับสายชั้น เพื่อให้กิจกรรมสัมพันธ์กัน โดยเด็กได้ทั้งความสนุก และได้ทั้งผลงานส่งครู
2. ครูพยายามแนะนำนักเรียนให้เข้าร่วมกิจกรรมนอกห้องเรียนตามความสนใจมากขึ้นกว่าจะมุงมั่นทำแต่งงานในห้อง
3. ผู้บริหารมีนโยบายจะจัดชมรมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจของนักเรียน เพื่อลดความเครียดจากการมุงระดมทำแต่งงานส่งครูและเพื่อให้ครูลดความมุงหวังผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กลงบ้าง

✽ **การวัดและประเมินผลการเรียนรู้** ผู้บริหารและคณะครูมีการอบรมการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ครูได้พยายามจัดทำเครื่องมือ แบบสังเกต แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน เพื่อใช้ในทุกแผนการสอน ครูมีความเอาใจใส่จัดทำหลักฐานการวัดและประเมินผลการเรียนทุกจุด ประสงค์การเรียน โดยเฉพาะครูระดับอนุบาล และระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2 มีการจัดทำผลการเรียนเป็นรายบุคคลเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนานักเรียนที่มีปัญหาการเรียน และมีการบันทึกผลในท้ายแผนการสอนเสมอ ผู้บริหารมีนโยบาย ให้ครูประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากแฟ้มสะสมผลงาน จึงมีการพยายามพัฒนารูปแบบการเก็บชิ้นงานประกอบการประเมินผลแนวใหม่ที่เปิดโอกาสให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมินผลงาน

✽ **การวิจัยในชั้นเรียน** โรงเรียนมีเป้าหมายที่จะให้ครูร้อยละ 70 ทำรายงานวิจัยคนละเรื่อง ในภาคเรียนแรกปีการศึกษา 2544 จึงมีการให้การอบรมเรื่องการทำวิจัยแก่ครูหลายครั้งอย่างต่อเนื่อง เมื่อคณะครูกลับมาดำเนินการ พบว่าในระยะแรก ครูไม่เข้าใจในความหมายของการวิจัยในชั้นเรียน ว่าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอน จึงคิดรูปแบบการทำวิจัยเหมือนการทำวิทยานิพนธ์ ครูจึงเกิดความท้อแท้คิดว่าเป็นการสร้างงานเพิ่มขึ้น คณะครูบางส่วนจึงทดลองทำวิจัยหน้าเดียว เรื่องการแก้ปัญหาด้านความสะอาด ระเบียบวินัยของนักเรียน ต่อมาเมื่อได้รับการนิเทศการจัดการเรียนการสอน และแนะนำเรื่องการทำวิจัยในชั้นเรียนจากคณะนักวิจัย จึงสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาการเรียนการสอน เพื่อมาเป็นหัวข้อการวิจัยพัฒนาผู้เรียน โดยในระยะแรกคณะครูมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการแก้ปัญหาของแต่ละคน แล้วนำข้อมูลของการ

แก้ปัญหาของเพื่อนร่วมงาน มาปรับปรุง/แสวงหาวิธีการเป็นของตนเอง คณะครูเริ่มเขียนบันทึก ประสพการณ์การแก้ปัญหามาให้คณะวิจัยตรวจพร้อมให้คำแนะนำ จนเกิดความมั่นใจในการทำงานเกิดการประชุมในสายชั้นร่วมทำงานวิจัยเป็นทีม แล้วเขียนสรุปเป็นรายงานฉบับสั้น ๆ เผยแพร่แก่เพื่อนครูในโรงเรียน เมื่อเปิดเทอมภาคเรียนแรกปีการศึกษา 2544 พบว่า ครูทุกคนได้จัดทำวิจัยในลักษณะการแก้ปัญหาพฤติกรรม/การเรียนรู้ เป็นรายกรณี การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ การส่งเสริมสุขภาพจิตนักเรียนเรื่อง ความพอใจของนักเรียนเกี่ยวกับโครงการธนาคารเวลา ซึ่งเป็นงานวิจัยจัดทำโดยครูผู้สอนเป็นรายบุคคลและเป็นการทำโดยทีมสายผู้สอนในแต่ละระดับชั้น

❖ **การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)** ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ ประสพการณ์สูง เป็นแบบอย่างในการทำงานเสียสละ ดูแลเอาใจใส่ครูโดยทั่วถึงอย่างยุติธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ของครู โรงเรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนตามแนวทางของ สปช. เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ผู้บริหารจึงให้โอกาสคณะครูแต่ละสายชั้นมีอิสระในการวางแผนการทำงานในระดับสายชั้น ส่งเสริมให้ครูได้รับการคัดเลือกเป็นครูดีเด่น ครูแกนนำ และเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่คณะครูอื่น ๆ และให้กำลังใจชมเชยกยกย่องผู้ปฏิบัติงานดี มอบโล่และเกียรติบัตรแก่ครูจัดสวัสดิการกิจกรรมออมทรัพย์และกองทุนหมุนเวียนเพื่อช่วยค่ารักษาพยาบาล ค่าการศึกษาบุตร ปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในโรงเรียนตลอดเวลา มีการใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ผู้บริหารและคณะทีมผู้บริหารมีการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของทุกฝ่าย ที่เป็นจุดเด่นที่สุดคือมีการติดตามงานและประชุมครูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนและการทำงานตามแผนงานที่ทำหมด

❖ **บรรยากาศของการทำงานในโรงเรียน** ครูมีความตั้งใจทำงานมีส่วนร่วมในการริเริ่ม และปฏิบัติงานด้วยตนเอง มีการเริ่มทำงานเป็นทีม (ในระดับสายชั้นต่าง ๆ) ครูมีความเข้าใจและยอมรับในเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหารและครูพยายามประเมินผลการทำงาน โดยใช้กระบวนการ PDCA ที่จะพัฒนาบุคลากรและนักเรียน ส่วนผู้ปกครองมีบทบาทในการเป็นผู้รับบริการคุณภาพการศึกษา และให้การสนับสนุนโรงเรียน/นักเรียนตามคำร้องขอของโรงเรียน โรงเรียนจัดงานวันวิชาการปีละ 1 ครั้ง ให้ผู้ปกครองมาร่วมประเมินผลงานและทราบความก้าวหน้าในการเรียนของบุตรหลาน ทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลงานครู/นักเรียน/โรงเรียนให้ชุมชนผู้ปกครองได้ทราบ

❖ **การประกันคุณภาพภายใน** โรงเรียนดำเนินงานโดยเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนามาตรฐาน 14 มาตรฐาน พร้อมจัดประชุมปรับแผนปฏิบัติงานประจำปีและธรรมนูญโรงเรียนให้สอดคล้องกัน แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำคู่มือและเครื่องมือดำเนินการตรวจสอบคุณภาพภายใน นำคณะครูศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จ คณะครูดำเนินการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนการสอน จัดทำเพิ่มมาตรฐาน สรุปร
ประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นภาคเรียน/ประจำปี คณะผู้บริหารและหัวหน้าสาย ติดตามผลการ
ดำเนินงานและสนับสนุน การสรุปผลการดำเนินงาน และเตรียมการเขียนรายงานผลความก้าวหน้า

ในระหว่างดำเนินการประกันภายในของโรงเรียน พบว่ามีการนิเทศกำกับติดตามผล
โดยคณะผู้บริหารของโรงเรียน คณะวิจัยทีมที่ 10 และคณะศึกษานิเทศก์ของ สปจ. สมุทรสาคร
โรงเรียนจึงได้รับการพัฒนาและได้รับความรู้ ความเข้าใจ เป็นอย่างดี ในเรื่องการเตรียมตัวเพื่อ
ประเมินคุณภาพภายใน มีกระบวนการสร้างความตระหนักแก่บุคลากรทุกคนและผู้เกี่ยวข้อง
โรงเรียนจัดทำเครื่องมือที่เป็นตัวชี้วัดคุณภาพโรงเรียน โดยนำตัวอย่างเครื่องมือของ สปช. และ
สทศ. มาปรับปรุงเป็นของตนเอง และเป็นการลดความซ้ำซ้อนของเครื่องมือให้สามารถใช้วัดคุณภาพ
ได้อย่างครอบคลุม ทั้งที่ใช้ในโรงเรียนและที่จะต้องนำเสนอ สทศ. ในขณะที่รายงานวิจัยฉบับนี้
โรงเรียนเอกชัยยังไม่ได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา

2) โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ

เป้าหมายหลักในการปฏิรูปโรงเรียน

โรงเรียนได้กำหนดคุณภาพและโอกาสของนักเรียน โดยการยึดตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด (สพข.และสพจ.สมุทรสาคร) พร้อมนำจุดเด่นของโรงเรียนมาผนวกกันทำให้คณะครูและชุมชนในท้องถิ่นเห็นภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนในด้านโอกาสทางการศึกษา 6 ข้อ คือ

1. นักเรียนระดับอนุบาลได้รับการสอนและดูแลอย่างใกล้ชิดจากครูที่มีประสบการณ์ และมีความรู้ด้านอนุบาลโดยตรง
2. เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้น ป.1-ม.3 โดยใช้สื่ออุปกรณ์ที่ทันสมัย เช่น ห้องปฏิบัติการทางภาษา, คอมพิวเตอร์, ซีดีรอม, วีดีโอเทป โทรทัศน์ทางไกลผ่านดาวเทียม เป็นต้น
3. เรียนคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ชั้น ป.3-ม.3 ในห้องด้วยคอมพิวเตอร์ที่ทันสมัย พร้อมด้วยระบบอินเทอร์เน็ต
4. เรียนวิทยาศาสตร์ด้วยการปฏิบัติทดลองจริงในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ที่พร้อมด้วยวัสดุ และอุปกรณ์เครื่องมือ
5. มีกิจกรรมเสริมความถนัดและความสามารถพิเศษของนักเรียน เช่น กีฬา, นาฏศิลป์, ดนตรี, คอมพิวเตอร์, ภาษาอังกฤษ และอื่น ๆ

6. จบ ม. 3 แล้ว มีโอกาสและโควตาศึกษาต่อในวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสาคร

คณะวิจัยได้ตรวจสอบธรรมนูญโรงเรียน และแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนยังพบว่า โรงเรียนกำหนดว่าภายในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้มีความพร้อมในด้านอาคารสถานที่ เพื่อรองรับนักเรียนที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ร่มรื่น สวยงาม มีวัสดุ อุปกรณ์ สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ครูและผู้บริหารมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนจากชุมชนโดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน จากวิสัยทัศน์ของโรงเรียนดังกล่าวได้มีนโยบายโรงเรียนให้คณะครูและผู้เกี่ยวข้องนำไปดำเนินงาน 6 ประการ

1. เร่งรัดยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกชั้น ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยกระบวนการนิเทศภายใน
2. พัฒนาคณาจารย์ให้มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการกำกับติดตาม ให้คำแนะนำและประเมินผลงาน
3. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมนักเรียน โดยเน้นกระบวนการประชาธิปไตย

4. ปรับปรุงงานธุรการ การเงินและพัสดุให้ถูกต้องตามระเบียบของทางราชการ
5. พัฒนาปรับปรุงอาคารสถานที่ บริเวณและสิ่งแวดล้อมให้สะอาดสวยงาม
6. ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยเน้นการประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ

รูปแบบ

เมื่อโรงเรียนเข้าร่วมในโครงการนี้ คณะผู้บริหารและคณะครูได้ปรับปรุงแผนดำเนินงาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการ PDCA
2. เพื่อสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองเป็นรายบุคคล ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป้าหมายในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ครูสามารถวิเคราะห์ข้อดีและวางแผนพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนได้ โดยใช้กระบวนการ PDCA
3. เพื่อพัฒนาครูให้สามารถออกแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด เป้าหมายคือครูทุกคนสามารถเขียนแผนการสอนที่มีกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด ได้อย่างน้อยคนละ 1 วิชา
4. เพื่อพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนได้ทุกคน เป้าหมายครูทำงานวิจัยอย่างน้อย 1 เรื่อง ใน 1 ภาคเรียน
5. เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนมีเป้าหมายให้ครูทุกคนมีส่วนในการดำเนินงานทุกขั้นตอน

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนในด้าน

✽ **การพัฒนาบุคลากร** ผู้บริหารโรงเรียนวัดใหญ่นบ้านบ่อเป็นผู้นำในการศึกษาหาความรู้มาสู่คณะครู และทำเป็นตัวอย่าง จึงทำให้มีการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนที่ดำเนินงานตลอดปีและต่อเนื่อง คณะผู้วิจัยได้สำรวจสาระการพัฒนาบุคลากร สรุปข้อคิดเห็นของครูในการพัฒนาบุคลากรและรายงานการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนพบว่า มีลักษณะหลายรูปแบบคือ การอบรม การสัมมนา ศึกษาดูงาน อบรมปฏิบัติการ จัดศูนย์ความรู้ สำหรับครู การจัดนิทรรศการผลงานครู การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารพบว่า มีวัตถุประสงค์หลัก ๆ ในการพัฒนาบุคลากร 3 ด้าน คือ ทุกคนมีการพัฒนาตนเองในการปฏิบัติงานทุกคนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายปฏิรูปการศึกษา ทุกคนปฏิบัติงานอย่างมีระบบแบบแผนและตื่นตัวอยู่เสมอ จึงทำให้สามารถประมวลโครงสร้างของกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรโรงเรียนวัดใหญ่นบ้านบ่อเป็นหมวดหมู่ดังนี้

1. การให้ความรู้

1.1 จัดประชุมสัมมนาครู ตามที่หน่วยงาน ต้นสังกัดหรือหน่วยงาน/องค์กรอื่น ๆ จัดขึ้น ได้แก่ เรื่อง การจัดทำผลงานวิชาการ การพัฒนามาตรฐานวิชาชีพ การจัดทำหลักสูตร การจัดทำแผนการสอน

1.2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ครู ในเรื่อง เทคนิค การสอน โดยการใช้สื่อคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน (CAI) อินเทอร์เน็ต การใช้เครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ในห้องปฏิบัติการ การออกแบบการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด การวิจัยในชั้นเรียน การสร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ 4 MAT

1.3 การให้ครูศึกษาด้วยตนเอง จากเอกสารและสื่อที่ได้รับจาก สกศ. กรมวิชาการ สปช. และจากนักวิจัยภายนอก ในเรื่อง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด สรุปงานวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและผู้บริหาร การประเมินตามสภาพจริง

1.4 การศึกษาดูงาน กำหนดจัดศึกษาดูงานอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

1.5 การส่งเสริมและพัฒนาผู้นำในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้างาน หัวหน้าโครงการ เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายทำงานเป็นทีม มีลักษณะของผู้นำและผู้ตามที่ดี

2. การจัดศูนย์ความรู้สำหรับครูในโรงเรียน เป็นที่รวมเอกสารความเคลื่อนไหวทางการศึกษา เพื่อการค้นคว้าของครูเพิ่มสารสนเทศงานต่าง ๆ ของโรงเรียนที่จัดแสดงผลงานครูและนักเรียน นอกจากนี้ศูนย์รู้นี้ยังใช้เป็นสถานที่ประชุมคณะครู เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงานของครู คณะวิจัยภายนอกกับคณะผู้บริหาร

3. การสร้างความตระหนักในการพัฒนาตนเองของครู ดำเนินการตลอดปี โดยมีกิจกรรมสำคัญคือ การพัฒนาองค์กร : พัฒนาตน พัฒนาทีม และพัฒนางาน มีสาระสำคัญในกิจกรรมได้แก่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน การทำงานร่วมกันด้วยความรักสามัคคีและพัฒนาพฤติกรรมการสอนให้เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ ทุกงานครูจะต้องใช้การทำงานตามแนวของกระบวนการ PDCA

4. การนิเทศ ผู้บริหารจัดตั้งคณะที่ปรึกษาทางวิชาการภายในโรงเรียนเพื่อช่วยนิเทศการปฏิบัติงานของบุคลากรภายในโรงเรียน มีการกำหนดการประชุมบุคลากรทุกฝ่ายอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง จัดระบบนิเทศ 3 ลักษณะคือ นิเทศการจัดบรรยากาศห้องเรียน นิเทศการจัดการเรียนการสอนและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันของครู กำหนดเป้าหมายการนิเทศจัดห้องเรียนของครูเดือนละ 1 ครั้ง นิเทศการจัดการเรียนการสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง/คน ต่อมาเมื่อมีการปรับแผนการทำงานที่ทุกคนต้องมีระบบการตรวจสอบงานของตน (PDCA) จึงมีการปรับปรุงการนิเทศใหม่เป็นการนิเทศเครือข่ายครู โดยมีการกำหนดครูที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน จับคู่นิเทศกันและสร้างเครือข่ายขึ้นภายในโรงเรียนเกิดการยอมรับในความสามารถของครูในโรงเรียน ปรึกษาเรื่องการจัดกิจกรรมการสอนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ในการทำงานอย่างกว้างขวาง ได้เห็นตัวอย่างงานและผลการปฏิบัติที่ดี นอกจากนี้ครูในโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อยังได้สร้างเครือข่ายช่วยเหลือและร่วมมือพัฒนาเพื่อนครูแก่ครูโรงเรียนอื่น ๆ อีกด้วย (รายละเอียดดูในแผนภูมิที่ 6)

5. การประเมินผลการปฏิบัติงานทางวิชาการ ผู้บริหารและคณะกรรมการที่ปรึกษาวิชาการ ประเมินผลงานหลังจากผ่านการอบรมฝึกปฏิบัติ มุ่งการมีความกระตือรือร้น มุ่งมั่นเสียสละในการ พัฒนาตนเองและวิชาชีพ ปฏิบัติงานได้ตามแนวของเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู

✽ **การจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด** คณะครูและผู้บริหารโรงเรียนวัดใหญ่ บ้านบ่อ ได้ทำการประเมินตนเองในการจัดการเรียนการสอนก่อนเข้าร่วมในโครงการพบว่า ครู สอนเน้นเนื้อหาความรู้ความจำ นักเรียนมีบทบาทน้อยในการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่โรงเรียน มีจุดเด่นในด้านครูที่ทุกคนยอมรับว่าคณะครูในโรงเรียนอายุน้อย มีความสามัคคี กระตือรือร้นใน การทำงาน ยอมรับการเปลี่ยนแปลงพร้อมที่จะเรียนรู้การทำงานในแนวทางใหม่ ๆ บุคลากร ภายในโรงเรียนมีความรู้สามารถใช้คอมพิวเตอร์ 100% ดังนั้นเมื่อผู้บริหารนำกรอบความคิดการ ดำเนินงานปฏิรูปโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมาชี้แจงและเป็นนโยบายการทำงาน ทุกคนในโรงเรียนยินดีที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน และมีการจัดทำแผนพัฒนาตนเองของครู เป็นรายบุคคล หลังจากเข้าร่วมโครงการนี้ ผู้บริหารได้มอบให้ครูแต่ละคนเขียนแผนการพัฒน าตนเองที่จะส่งเสริมให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ทำให้ทุกคนได้ฝึกปฏิบัติ จริงในการทำงานอย่างมีแบบแผน คณะผู้วิจัยได้นำแผนการพัฒนาตนเองของครูมาวิเคราะห์พบว่า เรื่องที่ครูวางแผนพัฒนางานที่ครูกำหนดทำมากที่สุดตามลำดับ 1-15 ดังนี้

แผนการพัฒนาร่างของครู เพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้

ลำดับที่	เรื่องที่พัฒนา	หมายเหตุ
1	รวมรวบวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลของผู้เรียน บันทึกไว้เป็นหลักฐานเพื่อวางแผนปรับปรุงพัฒนาการ จัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ	ตัวอย่างกิจกรรมที่ทำ 1. ทดสอบความรู้พื้นฐาน ของนักเรียน 2. พัฒนาวิธีสอนตามความ สามารถผู้เรียน 3. ทดลองสอนเพื่อแก้ปัญหา ของผู้เรียน 4. สร้างแบบฝึก
2	เปิดโอกาสให้ผู้เรียน สถานประกอบการ/ชุมชน/ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนการเรียนการสอน	ตัวอย่างกิจกรรมที่ทำ 1. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ใน ท้องถิ่น 2. ทำความคุ้นเคยกับภูมิ ปัญญาท้องถิ่นและศึกษา ให้เข้าใจ 3. เปิดโอกาสให้นักเรียน เสนอเรื่องที่ยากเรียน กำหนดเดือนละ 1-2 ครั้ง 4. ใช้กิจกรรมใจประสานใจ
3	ดำเนินการประเมินผลควบคู่ไปกับการเรียนการสอน	-
4	จัดทำแผนการเรียนการสอนโดยมีการวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ผู้เรียน ปรับเนื้อหาให้เชื่อมโยงกับชีวิตจริง	
5	ประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครองในการ ประเมินผลการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ	

ลำดับที่	เรื่องที่พัฒนา	หมายเหตุ
6	ฝึกให้ผู้เรียนทำงานอย่างมีระบบ ทั้งแบบทำคนเดียว และทำเป็นกลุ่ม	
7	จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง	
8	การใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและทันสมัย	
9	เตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนักเรียน ครู บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมหรือสื่อการเรียนรู้	
10	จัดกิจกรรมนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์เพิ่มเติม	
11	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความสามารถตามความถนัดและความสนใจ	
12	จัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ รวมทั้งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนมีความรอบรู้และเกิดการเรียนรู้	
13	ฝึกให้ผู้เรียนประเมินตนเองและยอมรับผลการประเมินจากเพื่อน เพื่อการปรับปรุงและพัฒนา	
14	ใช้สื่อ อุปกรณ์ ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง	
15	ฝึกให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ มีเหตุผล และวางแผนเป็น	

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยยังพบว่า ผู้บริหารและคณะครูได้จัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนี้

1. ปรับปรุงสถานที่และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยจัดทำที่พักใต้ต้นไม้ ห้องเรียนธรรมชาติ ป้ายคำขวัญ-ข้อคิดเตือนใจ โครงการประกวดห้องเรียนดีเด่น ทำฐานเสาธงใหม่ สนามเด็กเล่น สร้างเรือนเพาะชำ

2. จัดลานกีฬาต้านยาเสพติด โดยจัดตั้งชมรมกีฬาต่าง ๆ ตามความสนใจของนักเรียน และให้มีการแข่งขันกีฬาฟุตบอล วอลเลย์บอล เทเบิลเทนนิส ในตอนพักกลางวัน เพื่อให้นักเรียนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ และมีทักษะในการเล่นกีฬา

3. จัดศูนย์ศิลปวัฒนธรรมโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ โดยจัดตั้งชมรมนาฏศิลป์ เพื่อส่งเสริมความสามารถพิเศษทางด้านนาฏศิลป์แก่นักเรียน มีทักษะในการร่ายรำที่ถูกต้องตามแบบแผน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของศิลปวัฒนธรรมของชาติไทย

4. การกำหนดเขตพื้นที่รักษาความสะอาด วางแผนการแบ่งเขตพื้นที่ให้นักเรียนทุกคนรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดความรักในสถานศึกษา มีความสามัคคีในหมู่คณะ และมีนิสัยรักความสะอาด โดย ป.1-2 ดูแลบริเวณอาคารเรียนหลังใหม่ ป.3-4 สนามฟุตบอล ป.5 บริเวณอาคาร 3 ป.6 บริเวณอาคาร 1 มัธยมแบ่งเป็นหมู่สี่ สีแดงดูแลสวนหย่อมและโรงอาหาร สีเขียว-สวนหย่อมและสนามวอลเลย์บอล สีฟ้า-ทางเข้าโรงเรียนและหน้าโรงเรียน สีเหลือง-บริเวณอาคาร 2

จากการตรวจแผนการสอน และสังเกตการสอนของครู คณะผู้วิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนมี 2 ลักษณะ คือ กิจกรรมตามเนื้อหากลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตร และโครงการเสริม ซึ่งส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

ที่	โครงการ/กิจกรรมเสริม	พัฒนาผู้เรียนด้าน
1	ค่ายลูกเสือ เนตรนารี (1 ครั้งในหนึ่งปีการศึกษา)	✍ พัฒนานักเรียน ป.5-6 ด้านการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ ระเบียบวินัย และความสามัคคี
2	ค่ายธรรมชาติศึกษาและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	✍ พัฒนานักเรียน ป.3-4 ณ ชายทะเลรางจันทร์ และอุทยาน ร.2 ✍ พัฒนานักเรียน ป.5-6 ณ วนอุทยานปราณบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ ✍ กิจกรรมเน้นให้นักเรียนได้รู้วิธี และปฏิบัติจริงในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากสถานที่จริง ได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างสนุกสนาน
3	ค่ายภาษาอังกฤษ	✍ พัฒนานักเรียน ป.5-6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1 ✍ เน้นการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง และชีวิตประจำวัน นักเรียนฝึกการคิด กล้าแสดงออก มีเจตคติที่ดีในการเรียนภาษาอังกฤษและเรียนอย่างสนุกสนาน
4	การจัดแสดงผลงานนักเรียนและนิทรรศการวิชาการ	✍ นักเรียน ป.1-6 และมัธยมได้แสดงผลการเรียนรู้ในทุกวิชา เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางวิชาการและมีความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและเพื่อน นักเรียนได้เรียนรู้ในผลงานกันและกัน ส่งผลให้ครูได้เรียนรู้จากผลงานนักเรียนเพื่อพัฒนาการสอนให้ดีขึ้น

ที่	โครงการ/กิจกรรมเสริม	พัฒนาผู้เรียนด้าน
5	พัฒนาพหุปัญญา	<p>✍ คณะครูและผู้บริหารจัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถ 8 ด้านใน 2 รูปแบบ คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การประกวดความสามารถ 8 ด้าน เช่น แต่งคำประพันธ์ ประกวดร้องเพลง ประกวดโครงงาน ความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ ประดิษฐ์สิ่งของ 2. การจัดกิจกรรมประจำสัปดาห์ 4 กิจกรรม คือ <ul style="list-style-type: none"> ● จินตคณิต ทุกวันจันทร์และศุกร์ เวลา 12.30-13.30 น. ● รักการอ่านทุกวันอังคาร ● ดุวิดิทัศน์ เพื่อความรู้และบันเทิงทุกวันพุธและพฤหัสบดีเวลา 12.00-13.00 น. ● ศิลปะพาสนุก ทุกวันศุกร์ เวลา 12.30-13.30 น.
6	พัฒนาบุคลิกภาพและส่งเสริมการละเล่น	<p>✍ คณะครูชั้นอนุบาลจัดกิจกรรมให้นักเรียนและผู้ปกครองได้เล่นเกมและการละเล่นที่บ้าน เพื่อให้เด็กได้ออกกำลังกาย พัฒนาบุคลิกภาพเด็ก และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน</p>
7	การเลือกคณะกรรมการนักเรียน	<p>✍ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาดำเนินการเลือกตั้งประธานและคณะกรรมการนักเรียน ทำให้ได้ประสบการณ์จริงนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เรื่องการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และการเลือกตั้ง</p>

จากการพัฒนาตนเองของครู และแผนปฏิบัติงานของครูดังกล่าวนี้ ประกอบกับการติดตามการทำงาน และการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน คณะวิจัยพบว่า บทบาทและพฤติกรรมของครูโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ เป็นครูที่ยอมรับในความหลากหลายในความสามารถของนักเรียน พร้อมรับความรู้ใหม่ และยินดีจะลองหาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อการทำงาน ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ใช้เวลาในการทำงานอย่างเต็มเวลา พร้อมเสียสละ ใช้เวลานอกจากวันทำการราชการมาทำงาน มีความร่วมมือทำกันเป็นคณะ เป็นการร่วมแรงร่วมใจที่มุ่งให้งานสำเร็จ ครูมีการเตรียมการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มและเดี่ยว จัดทำแผนการสอนหลายลักษณะทั้งบูรณาการ การเรียนนอกสถานที่ (ค่ายการเรียนรู้) โครงการและพหุปัญญา ที่เด่นที่สุดคือ การสอนและพัฒนาด้านการเรียนคอมพิวเตอร์ ครูมีการจับกลุ่มทำงานทางวิชาการที่ชัดเจน จนสามารถบอกถึงความชำนาญการสอนของกันและกันได้ จึงทำให้ครูมีบทบาทในการนิเทศการเรียนการสอนให้กันแบบกัลยาณมิตร เกิดบรรยากาศการทำงานที่ดี ไม่มีความกดดันระหว่างผู้บริหารและคณะครูในการทำงาน

ส่วนพฤติกรรมของนักเรียน คณะวิจัยได้สังเกตในขณะที่เรียน ทั้งในและนอกห้อง พบว่านักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครู มีความเป็นกันเอง ใกล้ชิด และมีการโต้ตอบซักถามกับครูตลอดการจัดกิจกรรม เด็กสนุกสนาน มีความกล้าแสดงออก ผู้บริหารได้จัดสร้างเวทีความสามารถให้นักเรียนให้โอกาสนักเรียนมาแสดงบนเวทีตลอดปีการศึกษา ผลงานของนักเรียนมีความหลากหลาย แสดงให้เห็นว่าครูให้อิสระในการคิดและการทำงาน ได้ฝึกการทำงานกลุ่ม การอภิปรายและการประเมินผลงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ครูสอนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมตลอด จึงมีผลให้นักเรียน มีสัมมาคารวะ กิริยามารยาทดี สามารถกล่าวทักทายและแสดงความเป็นเจ้าของโรงเรียนที่ดี ดูแลผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียนได้เหมาะสมกับวัย

✿ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โรงเรียนมีการจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ อนุบาล ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น จึงมีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักการจัดการศึกษาแต่ละระดับ ซึ่งมีลักษณะสำคัญเน้นการประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง มีข้อกำหนดทดสอบก่อน-หลังเรียนทุกจุดประสงค์การเรียนรู้ คณะวิจัยนำแผนการสอนของครูระดับประถมศึกษามาวิเคราะห์พบว่า ในการวัดผลและประเมินผลครูจะประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน (การร่วมกิจกรรม การตอบคำถาม การทำงานกลุ่ม ความมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีในการทำงาน) และการตรวจผลงาน (เดี่ยวและกลุ่ม) ครูเริ่มมีการบันทึกทำแผนการสอนเพื่อประเมินการเรียนรู้ของนักเรียนและของครู ซึ่งมีผลทำให้ครูได้สรุปผลการเรียนในลักษณะการจัดกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับสูง กลาง ต่ำ ครูเกิดข้อสังเกตปัญหาการเรียนของนักเรียน จากผลสัมฤทธิ์แต่ละวิชานำไปสู่การสอนซ่อมเสริม และเกิดการบันทึกวิธีการแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง/รายบุคคลแก่ผู้เรียน

ครูทุกคนในโรงเรียนจัดทำแฟ้มผลงานของนักเรียนร่วมกันสร้างแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนและสร้างแบบทดสอบ ปัจจุบันนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพิ่มจำนวนมากขึ้น คณะครูยังไม่ชำนาญการสอนในระดับนี้ จึงมีความจำเป็นต้องจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและให้ความช่วยเหลือนักเรียน สารสนเทศของนักเรียนระดับมัธยมอยู่ในระหว่างการพัฒนาระบบการจัดเก็บให้สมบูรณ์

* การวิจัยในชั้นเรียน โรงเรียนได้กำหนดเป้าหมายที่จะให้ครูทุกคนทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างน้อยคนละ 1 เรื่อง โดยมีนักวิจัยและครูที่มีประสบการณ์วิจัยเป็นที่เลี้ยง มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

- ชั้นให้ความรู้ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการแก่ครู
- ชั้นปฏิบัติการวิจัย ครูทุกคนนำวิธีการวิจัยไปใช้ประกอบควบคู่กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถือเป็นวิธีการทำงานตามปกติ
- ชั้นรวบรวมข้อมูลและสรุปผลการวิจัย
- ชั้นเรียนรายงานวิจัยและเผยแพร่ผลงานแก่ครูผู้ปกครองและกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในเครือข่าย

ในสภาพการดำเนินงานของคณะครูตลอดโครงการนี้ คณะผู้วิจัยได้ค้นพบความสามารถของครูโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ ที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียนหาทางช่วยนักเรียนให้พัฒนาการเรียนหลาย ๆ วิธี ซึ่งเป็นการทำงานทั้งวิจัยในชั้นเรียน โดยครูไม่รู้ว่าจะทำได้ทำวิจัย เพื่อแก้ปัญหาการเรียนแก่นักเรียน คณะวิจัยได้ชี้แนะและนำบันทึกการทำงานของคุณมาวิเคราะห์ ครูก็สามารถปรับปรุงวิธีการจัดบันทึกให้เป็นระบบ สามารถสรุปเป็นรายงานวิจัยในชั้นเรียน ลักษณะวิจัยหน้าเดียว และวิจัยระยะสั้น ๆ เป็นกรณีศึกษา ต่อมาคณะวิจัย ได้นำตัวอย่างการทำงานวิจัยในชั้นเรียนของครูบางคนมาเผยแพร่ในระหว่างการประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของนักเรียนกับคณะครู ทำให้เกิดความมั่นใจว่า สามารถทำได้และทำได้ถูกต้อง ครูเปลี่ยนทัศนคติในการทำวิจัย มีการแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาการเรียนการสอนในคณะครู จนกระทั่งเกิดหัวเรื่องที่จะทำวิจัยกับครูทุกคน ในตอนท้ายของการดำเนินงานระยะที่ 2 ทุกครั้งที่คณะวิจัยไปเยี่ยมโรงเรียนเกิดบรรยากาศใหม่ของการทำงาน ครูผู้สอนจะนำหัวเรื่องที่กำลังจะทำวิจัยในชั้นเรียนมาปรึกษากับคณะวิจัยและผู้บริหารโรงเรียน พร้อมส่งรายงานการวิจัยที่จะทำหรือกำลังทำ ผู้วิจัยช่วยดูให้ เพื่อขอข้อเสนอแนะ เรื่องที่ทำได้แก่ การแก้ปัญหาการเรียนในกลุ่มวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ การแก้ปัญหาเรื่องกระบวนการทำงานกลุ่ม เป็นการทำวิจัยโดยครูผู้สอนประจำชั้น/รายวิชา เป็นรายบุคคล ยังไม่มีลักษณะการทำวิจัยเป็นทีม

* การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM)

ผู้บริหารโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ มีลักษณะเป็นผู้นำสูง ครูในโรงเรียนยอมรับความคิดของผู้บริหารทุกเรื่อง ทำให้ครูพร้อมที่จะเป็นผู้ตามในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการทำงานที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ คือ มีการกำหนด **ค่านิยม** ในการปฏิบัติงานแก่คณะครู 5 ประการ ยึดถือร่วมกัน

1. ปฏิบัติงานเต็มความสามารถ
2. ทำงานเป็นทีมด้วยความสามัคคี
3. ปรับตัวเพื่อรับความเปลี่ยนแปลง
4. เชื่อใจกัน ทำตัวให้เป็นที่น่าเชื่อถือ
5. พร้อมที่จะให้คำตอบต่อการกระทำ มีความรับผิดชอบ

ธรรมนูญโรงเรียน และแผนพัฒนาโรงเรียน มีเป้าหมายที่จะส่งเสริมการจัดสวัสดิการ และสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพครู ซึ่งผู้บริหารจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ ได้แก่ เพิ่มเงินกองทุนสวัสดิการเงินกู้ให้แก่ครู การยกย่องและเผยแพร่ชื่อเสียงครูที่มีผลงานดีเด่น การแสดงความยินดีและความเอื้ออาทรในโอกาสต่าง ๆ จัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น งานปีใหม่ การทัศนศึกษาเพื่อพักผ่อนให้ปีละ 1 ครั้ง

บรรยากาศการทำงานในโรงเรียน ครูและผู้บริหารมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เนื่องจากอายุใกล้เคียงกัน เป็นการทำงานที่ว่องไว เมื่อมีข้อสรุปร่วมกัน จะมีคณะตัวแทนครูรุ่นใหม่กลุ่มหนึ่งเป็นผู้ประสานงาน และติดตามผลการดำเนินงาน จึงสามารถติดตามและสรุปผลการปฏิบัติได้ทุกเรื่องอย่างครบถ้วน ผู้บริหารเน้นการทำงานที่มีการประเมินผลโดยใช้กระบวนการ PDCA ชุมชนและคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาศึกษาของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โรงเรียนและชุมชนทำงานร่วมกันในลักษณะการร่วมประชุมภาคเรียนละ 2 ครั้ง ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมโรงเรียน การจัดหาคอมพิวเตอร์ประกอบการเรียนการสอน ผู้บริหารมีโครงการร่วมใจประสานใจที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยให้คณะครูและนักเรียนไปแสดงความมีน้ำใจ ความเคารพต่อบุคคลที่ช่วยพัฒนาโรงเรียน เช่น มอบกระเช้าของที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ นำพวงหรีดเคารพศพทุกรายที่ตั้งสวดอธิษฐาน ณ วัดใหญ่บ้านบ่อ มอบบัตรอวยพรปีใหม่แก่ผู้มีอุปการคุณ มอบดอกไม้แก่ผู้ทำคุณประโยชน์กับโรงเรียนในวันแห่งความรัก ทำให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีเจตคติที่ดีต่อคณะครูนักเรียนในโรงเรียน

การบริหารงานวิชาการของโรงเรียน คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และติดตามการทำงานของผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติการเรียนรู้ของโรงเรียนเป็น 5 ขั้นตอนให้ครูปฏิบัติงาน

1. ขั้นตระหนักและยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้ระยะเวลาดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากรทุกรูปแบบ
2. ขั้นทดลองปฏิบัติการ ส่งเสริมให้ครูลองทำ โดยผู้บริหารให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกในการทำงานอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด
3. ขั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ครูที่ปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงาน มาเสนอผลงาน และเผยแพร่องค์ความรู้ในโรงเรียนและในระดับกลุ่มโรงเรียน
4. ขั้นปรับปรุงและพัฒนางาน ผู้บริหารให้การนิเทศส่งเสริมขวัญกำลังใจ ตลอดจนช่วยปลดและผ่อนคลายพันธนาการที่ครูยึดติด เช่น เรื่องการวัดผลแบบเดิม การจัดการเรียน/ตารางสอนให้ยืดหยุ่น ลดความคับข้องใจของครู และประสานความเข้าใจกับผู้ปกครอง
5. ขั้นเผยแพร่ขยายผล ผู้บริหารและครูร่วมกันสรุปผลการดำเนินงาน เผยแพร่ผลการปฏิบัติการเรียนรู้ให้ขยายผลและโน้มน้าวเพื่อนครูที่ยังไม่กล้า/ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้มองเห็นวิธีการทำงานที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งการประกายกย่องเชิดชูครูที่สามารถดำเนินการได้ตามแนวปฏิรูป ให้เป็นครูแกนนำปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งในระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอหรือจังหวัด เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจและสร้างความมั่นใจในการพัฒนาต่อไป

✱ **การประกันคุณภาพภายใน** โรงเรียนดำเนินงานเตรียมพร้อมเพื่อการประกันคุณภาพภายในโดย

1. จัดประชุมชี้แจงความสำคัญ ความจำเป็น แนวทางการประกันคุณภาพ และทำความเข้าใจมาตรฐานการศึกษา 14 มาตรฐาน
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานฝ่ายต่าง ๆ
3. ผู้บริหารและคณะกรรมการนำเสนอแนวการทำงาน เพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันและแบ่งงานความรับผิดชอบ
4. คณะกรรมการจัดทำกรอบและเครื่องมือการประเมินผลการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน พร้อมจัดทำคู่มือการดำเนินงานแสดงวิธีการวัด เครื่องมือ วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล เกณฑ์การประเมิน ช่วงเวลาการเก็บข้อมูล จำแนกตามมาตรฐาน 14 มาตรฐาน
5. การนิเทศติดตามการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน
6. การประเมินตนเอง กำหนดให้ครูทุกคนประเมินผลการดำเนินงานของตนเอง

7. การปรับปรุงการดำเนินงาน รวบรวมผลการดำเนินงานสรุปเป็นภาพรวม วิเคราะห์จุดด้อยเพื่อแสวงหาแนวทางแก้ไขต่อไป

8. จัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง โดยจัดประชุมปฏิบัติการร่วมกันระหว่างคณะครู และนักวิจัยภายนอกเป็นที่ปรึกษา

จากผลการเตรียมการดังกล่าว ทำให้คณะครูมีแผนการทำงานเป็นขั้นตอน แบ่งงานความรับผิดชอบ และเห็นเป้าหมายของงาน ทำให้ครูลดความกังวลในการประกันคุณภาพภายในได้ระดับหนึ่ง ในขณะที่สรุปงานวิจัยนี้ โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ ถูกคัดเลือกจาก สปจ. สมุทรสาคร ให้ขอรับการประเมินภายนอกกับ สมศ. จึงทำให้คณะครูในโรงเรียนต้องเร่งทำเครื่องมือและทดลองประเมินตนเองเร็วยิ่งขึ้น

3) โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์

เป้าหมายหลักในการปฏิรูปโรงเรียน

จากการร่วมทำงานของคณะวิจัย คณะครูและผู้บริหารโรงเรียนในระยะแรก คณะวิจัยให้ทุกฝ่ายทำการสำรวจประเมินตนเองในการดำเนินงานที่รับผิดชอบ ทั้งการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการ และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน พบว่า สภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนสมุทรมณีรัตน์ ก่อนที่จะได้รับคัดเลือกร่วมโครงการปฏิรูปโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีจุดที่ต้องพัฒนา ดังนี้

โรงเรียน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนยังมีไม่มากพอจึงเป็นผลให้ขาดความร่วมมือในการพัฒนาผู้เรียน
2. โครงการที่เกี่ยวข้องในการเพิ่มพูนทักษะนักเรียนยังมีไม่มากนัก
3. แผนปฏิบัติงานและธรรมนูญโรงเรียนยังไม่ชัดเจน
4. ยังต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

ครู

1. การจัดการเรียนการสอนตามตำรา เน้นความรู้ความจำในเนื้อหา ใช้วิธีการบรรยาย
2. เน้นนักเรียนทำแบบฝึกหัด แบบทดสอบ เพื่อสอบประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์
3. ครูไม่จัดบันทึก หลักฐาน เกี่ยวกับผู้เรียนและการทำงาน
4. ยังไม่สันทัดในการวิเคราะห์หลักสูตร/เนื้อหา เพื่อทำแผนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมักใช้แผนการสอนเดิมที่เคยมีมาสอน
5. สื่อการสอนส่วนใหญ่เป็นภาพ และครูเป็นผู้ทำ
6. การเก็บข้อมูลเอกสารด้านการเรียนรู้ของนักเรียนยังไม่เป็นระบบ เด็กยังไม่มีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนมากนัก
7. การประเมินผลการเรียน การตรวจผลงานนักเรียน ครูเป็นผู้ประเมินเท่านั้น

นักเรียน

1. เรียนรู้เฉพาะในแบบเรียน และจากการสอนของครู
2. ขาดความกล้าในการแสดงออก ทั้งด้านความคิด การปฏิบัติ และการพูดแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าตัดสินใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

3. เรียนรู้แต่ในห้องเรียน การฝึกปฏิบัติจริงมีน้อย
4. ขาดทักษะการแก้ปัญหา และกระบวนการคิด เพราะกิจกรรมต่างๆ ครูกำหนดให้นักเรียนทำตาม
5. นักเรียนทำงาน/กิจกรรมเดี่ยว ผลงานของนักเรียนจะเป็นแบบฝึกหัดซึ่งทำในสมุดแบบฝึก
6. นักเรียนไม่ค่อยมีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้โดยตนเอง เพื่อน หรือผู้ปกครอง

หลังจากการสำรวจจุดที่ต้องพัฒนาโรงเรียนร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัย คณะครูและผู้บริหารแล้ว ทุกฝ่ายได้นำธรรมนูญโรงเรียนและแผนปฏิบัติการมาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพการดำเนินงาน และจุดเน้นที่จะต้องเร่งพัฒนาในด้านการปฏิรูปโรงเรียนที่เน้นกระบวนการเรียนการสอนผู้เรียนสำคัญที่สุด โรงเรียนปรับเป้าหมายของโรงเรียน ในธรรมนูญโรงเรียนใหม่ ดังนี้

1. ครูและผู้บริหารได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการส่งเสริมให้ครู
 - ◆ รับการอบรมสัมมนาอย่างต่อเนื่อง
 - ◆ พัฒนาความรู้ทางวิชาการ
 - ◆ จัดการเรียนรู้ตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้
2. พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ มีประสบการณ์และมีคุณธรรมเพื่อดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข โดยการจัดการเรียนมุ่งพัฒนานักเรียนให้
 - ◆ อ่าน เขียน คิดเลขคล่อง
 - ◆ มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และมีความรู้ มีทักษะ ใช้เทคโนโลยีทันสมัย
 - ◆ ได้ลงมือปฏิบัติจริงในวิชาชีพต่าง ๆ ตามกระบวนการเรียนการสอน
 - ◆ มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ รู้จักป้องกันโรคต่าง ๆ และปลอดภัยจากยาเสพติด โดยโรงเรียนจัดบริการต่าง ๆ ให้
3. ส่งเสริมให้โรงเรียนและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยการเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ปรับปรุงสถานที่ของโรงเรียนเป็นศูนย์การจัดกิจกรรมของชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน

นอกจากนี้โรงเรียนยังได้ปรับปรุงแผนการดำเนินงานโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในระยะที่ 1-2 กำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากร และเตรียมการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. กรรมการโรงเรียนและครูทุกคนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้
3. ครูทุกคนมีความรู้ความเข้าใจการปฏิบัติการวิจัย โดยทำการวิจัยปฏิบัติการ 1 ชั้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544
4. ครูทุกคนประเมินผลการเรียนตามสภาพความเป็นจริงจากแฟ้มสะสมผลงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ ฯลฯ
5. ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนในด้าน

* **การพัฒนาบุคลากร** ผู้บริหารโรงเรียนสมุทรฉัตรนิเวศน์ จัดอบรมพัฒนาครูในโรงเรียน ในการดำเนินงานระยะที่ 1 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2544) คณะวิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนทุกคน ทำให้ประมวลโครงสร้างกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร ดังนี้

1. การให้ความรู้
 - 1.1 จัดอบรมแก่ครู โดยดำเนินการร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัด สาระที่อบรมคือ ครู กับเส้นทางความก้าวหน้าในยุคปฏิรูปการศึกษา การประดิษฐ์ดอกไม้เชิงอาชีพ การวิจัยในชั้นเรียน และการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น
 - 1.2 การให้ครูศึกษาด้วยตนเองจากเอกสารที่ได้รับจาก สกศ. สปช. และกรมวิชาการ โดยจัดไว้เป็นการเฉพาะในห้องพักครู
 - 1.3 เชิญวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการวิจัยแก่คณะครู
 - 1.4 การศึกษาดูงาน 5 ครั้ง
2. การนิเทศภายใน เนื่องจากครูในโรงเรียนรวมทั้งผู้บริหารมีเพียง 7 คน และในโรงเรียน ครูมีความสนิทสนมกัน จึงมีการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ปรึกษาเรื่องการจัดการเรียนการสอน โดยมีครู 1 คน ซึ่งเป็นผู้นำในทางวิชาการ และมีอาวุโสเป็นที่ยอมรับในคณะครูด้วยกัน ผู้บริหาร จึงไม่มีการนิเทศอย่างเป็นทางการ ครูเกิดความตระหนักด้วยตนเองที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตน เพื่อให้สามารถดำเนินงานให้ตรงตามเป้าหมายของโครงการ

*** การจัดกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด**

คณะผู้วิจัยค้นพบว่า หากครูมีความต้องการที่จะพัฒนาด้วยตนเอง อุทิศตนเองในการทำงานอย่างกระตือรือร้น มีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงเพื่อทำให้งานดีขึ้น และมีความสามัคคีในหมู่คณะครู ถึงแม้จะมีปัญหาและอุปสรรคมากมาย ก็จะสามารถปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งของตนเองและนักเรียนได้

คณะครูโรงเรียนสมุทรมนิรัตน์ มีลักษณะเด่นดังที่กล่าวข้างต้น ที่เปิดใจกว้างที่จะประเมินการสอนของตนเอง หากจุดด้อยและจุดที่ต้องพัฒนาผู้เรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูและนักเรียนอย่างเห็นได้ชัด คณะผู้วิจัยได้สังเกตการสอน พฤติกรรมการสอนของครู พฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ประกอบการนำแผนการสอนของครูทุกคน ผลงานนักเรียน รายงานการพัฒนาตนเองของครูทุกคนมาวิเคราะห์ พร้อมจัดประชุมเพื่อสะท้อนความคิดในวิธีการจัดการของครูทั้งใน-นอกห้องเรียนอย่างต่อเนื่อง และตลอดโครงการวิจัยนี้พบว่า **การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนใหม่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและบทบาทของครูและนักเรียน** มีดังนี้

พฤติกรรมของครู	พฤติกรรมของนักเรียน
<ol style="list-style-type: none"> 1. นำหลักสูตรมาอ่าน/ศึกษา และวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อทำแผนการสอนให้เกิดความหลากหลายกว่าเดิม 2. ครูร่วมคิดทำงานเป็นทีม และเป็นระบบ มีการฝึกจดบันทึก และเก็บผลงานเป็นหมวดหมู่ 3. จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน 4. จัดกิจกรรมส่งเสริมความสามารถมากขึ้น 5. มีการบันทึกผลการเรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์ที่ผู้เรียน และพัฒนาเด็กตามศักยภาพ 6. ประเมินผลการเรียนรู้หลายวิธี ไม่ใช่เฉพาะการทดสอบ แต่นำผลการทำงานและพฤติกรรมนักเรียนมาประกอบ 7. ครูลดบทบาทจากผู้บอกมาเป็นผู้ชี้แนะ และเตรียมการสอน ยึดเด็กเป็นสำคัญ 8. ฝึกการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองแก่นักเรียน 9. เชิญวิทยากร/ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน 10. ครูได้รับการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ตนเองมากขึ้นกว่าเดิม 	<ol style="list-style-type: none"> 1. กล้าคิด กล้าพูด กล้าแสดงออก 2. ได้ทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน 3. มีความเอื้อเฟื้อ สามัคคี และรับผิดชอบงานมากขึ้น 4. สามารถสร้างผลงาน/ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างมีความคิดสร้างสรรค์ ส่งงานตรงเวลา 5. รู้จักประเมินตนเองและเพื่อน และสามารถสร้างเกณฑ์การประเมินได้ 6. มีความสุขในการเรียนมากกว่าเดิม 7. เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงมากขึ้น 8. นักเรียนร่วมกันรักษาความสะอาดภายในบริเวณโรงเรียน 9. ได้ออกไปเรียนนอกสถานที่และแหล่งความรู้ในชุมชน 10. มีการยอมรับซึ่งกันและกัน 11. มีความรักและผูกพันกับโรงเรียนและชุมชนของตน

นอกจากนี้คณะนักวิจัยยังพบวัฒนธรรมใหม่การเรียนรู้ในการทำงานของคณะครูจากร่องรอยการบันทึกการประชุม โดยการนำสาระ/เรื่องที่เป็นหัวข้อการประชุมมาวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างก่อนเข้าโครงการกับหลังเข้าโครงการ พบว่า ก่อนเข้าโครงการ ผู้บริหารจะบันทึกเรื่องและกำหนดสาระการประชุมล่วงหน้า เป็นการประชุมแจ้งนโยบาย ติดตามงานตามนโยบาย ต้นสังกัด กำชับระเบียบธุรการและการแจ้งหนังสือราชการ ครูไม่มีการนำเสนอปัญหาการทำงาน ในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนในการประชุม ครูเพียงรับทราบและปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ต้นสังกัด/ผู้บริหารมอบหมายงาน แต่ในการประชุมร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัย ครู และผู้บริหาร ซึ่งคณะวิจัยจะแจ้งสาระการนิเทศติดตามให้คณะครูทราบล่วงหน้า พร้อมเปิดประเด็นให้คณะครูซักถามปัญหา/การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน สาระที่มีการประชุมร่วมกัน ได้แก่ การบอกความต้องการของครู การเสนอจุดเด่นต่อนักวิจัย การแก้ปัญหาการสอนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ การแนะนำวิธีออกแบบกิจกรรมและแผนการสอน การแนะนำการบันทึกผลการสอนทำแผนการสอน การเขียนแผนการสอนบูรณาการ การจัดกิจกรรมที่เร้าใจเด็ก การทำวิจัยหน้าเดียว การทำงานในกระบวนการ PDCA การประกันคุณภาพภายใน การสร้างความตระหนักในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การปรับปรุงห้องเรียนอนุบาล การช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กเรียนช้า การประเมินตนเองและการทำเครื่องมือประเมินคุณภาพผู้เรียน คณะนักวิจัยได้ถามความพึงพอใจของครูทุกคน ทุกครั้งเมื่อมีการประชุมปรึกษาแก้ปัญหาด้วยกัน พบว่าทุกคนพอใจและอยากให้มีการพบกันทุกสัปดาห์ เพื่อจะได้มีการแลกเปลี่ยนความคิด ซึ่งสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงของครูได้ โดยเฉพาะในตอนท้ายของการพบกันในระยะที่ 2 คณะครูจะมาพบพร้อมนำผลงานมาเพื่อซักถามขอคำแนะนำเป็นรายบุคคลทุกครั้ง และมีการจดบันทึกการประชุมโดยครูซึ่งเป็นผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารเป็นเพียงผู้ร่วมรับฟังข้อคิด ปัญหาของคณะครูเท่านั้น

* การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

โรงเรียนสมุทรฉัตร จัดการศึกษา 2 ระดับ คือ อนุบาลและประถมศึกษา ในระยะแรกการติดตามการดำเนินงานโครงการนี้ คณะนักวิจัยไม่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนระดับอนุบาล เพราะผู้บริหารแจ้งว่า ห้องเรียนระดับดังกล่าวเป็นครูจ้างสอน แต่คณะวิจัยได้เข้าไปเยี่ยมชั้นเรียน พูดคุยกับครู สังเกตการจัดกิจกรรม และพฤติกรรมของนักเรียนชั้นอนุบาล พร้อมชี้แจงให้ผู้บริหารทราบว่า “คุณภาพนักเรียน” ในที่นี้รวมการจัดการศึกษาทุกระดับที่โรงเรียนดำเนินการ จึงมีการนำสภาพการจัดการศึกษาระดับอนุบาลมาเป็นส่วนหนึ่งของการร่วมคิดพัฒนาในคณะนักวิจัยและคณะครูผู้สอน พร้อมเชิญครูอัตราจ้างมาร่วมประชุมด้วย

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับอนุบาล เป็นการดำเนินการตามแนวทางที่ต้นสังกัดกำหนด เป็นการประเมินพัฒนาการ 4 ด้าน คณะนักวิจัยได้สัมภาษณ์ และตรวจเอกสารประจำชั้นอนุบาลพบว่าครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในการบันทึกพัฒนาการเด็ก ไม่มีการบันทึกพฤติกรรม/ความสามารถ ไม่มีข้อมูลพัฒนาการเด็กเป็นรายบุคคล แผนการจัดประสบการณ์ไม่เป็นปัจจุบัน และที่เป็นปัญหามากที่สุดคือ การนำนักเรียนชั้นอนุบาล 1 และ 2 มารวมกัน สอนโดยครู 1 คน ครูไม่ชำนาญการสอนเด็กกลุ่มคล้อยอายุ จึงไม่สามารถจัดกิจกรรมและวัดประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงได้ จึงมีการใช้แบบฝึกหัดมาประกอบการสอน และมีการทดสอบนักเรียน คณะวิจัยได้นำสภาพปัญหาของห้องเรียนชั้นอนุบาล เป็นหัวเรื่องที่จะต้องทำการพัฒนาช่วยเหลือ โดยคณะครูทั้งโรงเรียน ทำให้เกิดการรวมตัวของครูช่วยกันปรับสภาพห้องเรียนและมีครู 1 คน ซึ่งมีวุฒิด้านปฐมวัยมาเป็นพี่เลี้ยงกับครูอัตราจ้างในเรื่องการจัดการสอนและการวัดประเมินพัฒนาการเด็กตามวัย

ส่วนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาคณะนักวิจัยได้นำแผนการสอนใบงาน ผลงานนักเรียนมาวิเคราะห์คู่ขนานกับการสังเกตการสอนของครู พบว่า ครูนิยมจัดสอบก่อน-หลังการสอน มีความพยายามจัดทำแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานเสริมแทนแบบทดสอบในท้ายใบงาน ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมประเมินผลงานกันและกัน นักเรียนจัดเก็บผลงานในแฟ้ม ครูเริ่มบันทึกท้ายแผนการสอนเพื่อประเมินการเรียนรู้แต่ละจุดประสงค์ว่า นักเรียนผ่านจุดประสงค์อย่างไรและเท่าไร ครูนำปัญหาจากการตรวจสอบงานนักเรียนในแต่ละวิชามาแก้ไข การเรียนรู้ของนักเรียนเฉพาะราย และเริ่มมีการจดบันทึกวิธีการแก้ปัญหาเก็บเป็นหลักฐาน ครูมีการประชุมหารือการสร้างแบบทดสอบที่จะวัดทักษะความสามารถได้ครอบคลุม ไม่เน้นความจำ และอยากจะทำข้อสอบมาตรฐานใช้ในโรงเรียน นับว่าครูมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่เร็วและเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น จากเดิมที่เน้นการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เนื้อหาในหลักสูตรเท่านั้น

❖ การวิจัยในชั้นเรียน

คณะครูไม่มั่นใจว่าจะนำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนได้ ในการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างคณะนักวิจัย ครู และผู้บริหาร พบว่า ครูมีทัศนคติไม่ดีกับการทำวิจัย ยังไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นว่าทำไมจึงต้องทำ จึงต้องมีการนำตัวอย่างการทำวิจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการสอนและการเรียนของครู/นักเรียน มาเล่าพร้อมอธิบายกระบวนการคิด การทำวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการเรียนการสอน หลังจากนั้น คณะนักวิจัยได้นำเอกสารสรุปงานวิจัยหน้าเดียวมาให้ศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้คณะครูได้เห็นภาพการทำวิจัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้น คณะ

นักวิจัยจึงเปลี่ยนยุทธวิธีใหม่ โดยให้ครูทุกคนนำปัญหาการเรียนการสอนที่พบอยู่ในปัจจุบันมาเป็นหัวข้อในการอภิปรายร่วมกัน แล้วคณะวิจัยจัดบันทึกปัญหาเหล่านั้น พร้อมวิธีการทดลองแก้ไข ซึ่งครูได้นำไปสรุปผลการแก้ไขแล้วนำเสนอแก่ครู และชี้ประเด็นให้ครูทุกคนทราบว่า วิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดบันทึกการทำงานอย่างเป็นระบบ พร้อมสรุปผลการดำเนินงานนี้ คือ การวิจัยเชิงปฏิบัติงานในชั้นเรียน

หลังจากนั้นครูทุกคนจึงเริ่มจัดบันทึกวิธีการแก้ปัญหาการเรียนรู้อันหนึ่งของนักเรียน และทดลองเขียนผลการดำเนินงานนำเสนอต่อคณะนักวิจัย เพื่อขอคำแนะนำและสร้างความมั่นใจในการทำงานยิ่งขึ้น เป็นการเริ่มต้นทำงานวิจัยในชั้นเรียนที่คณะครูยังต้องการที่ปรึกษา และให้กำลังใจในการจะทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง

* การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM.)

จากการร่วมนิเทศและพัฒนาโรงเรียนสมุทรสมิตรีตรัน คณะนักวิจัยพบจุดเด่นของการทำงานในโรงเรียนนี้ คือ มีครูผู้นำวิชาการและคณะครูอุทิศตนในการร่วมใจทำงาน โดยไม่รอคำสั่งการของผู้บริหาร คณะครูมีความรับผิดชอบสูง ประกอบกับการเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก จึงไม่มีการเกี่ยงงานกัน เพราะจำกัดด้วยจำนวนบุคลากร ผู้บริหารโรงเรียน อายุยังไม่มากนัก มีลักษณะไม่เคร่งครัด คอยอำนวยความสะดวกแก่ครู ยอมรับในความคิดเห็นของคณะครู ใช้การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ในการทำงานโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน ผู้บริหารเป็นส่วนหนึ่งของทีม มีการมอบหมายงานให้ครู 1 คน ซึ่งมีลักษณะเป็นผู้นำทางวิชาการดำเนินการและประสานความร่วมมือภายในและภายนอกโรงเรียนแทนผู้บริหาร

ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนได้จัดทำโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยใช้ฐานโรงเรียน ผู้รับผิดชอบโครงการคือผู้บริหาร รายละเอียดการดำเนินงานบริหารจัดการโครงการนี้พบว่าผู้บริหารดำเนินงานในส่วนการประชุมครูเตรียมวางแผนให้ความรู้แก่ครู และเป็นผู้ประเมินผล ส่วนขั้นตอนการสำรวจสภาพโรงเรียน การนิเทศกำกับพัฒนางานโดย SBM นิเทศการปฏิบัติการสอนของครูเป็นการทำงานของคณะนักวิจัย (ผศ.กิตติวดี บุญชื่อและ อ.วิภา ตันฑุลพงษ์) คณะครูทำเครื่องมือประเมิน และมีครูที่เป็นผู้นำวิชาการเป็นผู้จัดทำรายงานผล แสดงให้เห็นลักษณะการดำเนินงานที่ยังต้องการให้นักวิจัยเป็นพี่เลี้ยง และการมอบหมายงานเป็นส่วน ๆ

* การประกันคุณภาพภายใน

คณะครูและผู้บริหารมีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโดย

1. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน และประชุมชี้แจงคณะครูให้เห็นความสำคัญและเข้าใจในเรื่องนี้

2. คณะกรรมการกำหนดเป้าหมายและมาตรฐาน จัดทำเกณฑ์และเครื่องมือประเมิน
3. ชี้แจงคณะครูให้เข้าใจในเกณฑ์และเครื่องมือ
4. คณะกรรมการนำเครื่องมือมาวิเคราะห์ พร้อมขอรับข้อเสนอแนะจากคณะนักวิจัยภายนอก โดยการจัดประชุมครูทุกคนเข้ารับฟังคณะนักวิจัยเสนอแนวทางแก้ไข และทบทวนเครื่องมือให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน
5. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือประเมิน
6. ดำเนินการประเมินตนเอง ในสัปดาห์ที่ 3 ของเดือนกันยายน 2544 ในการประเมินตนเอง โรงเรียนประเมิน 7 ด้าน คือ
 - 6.1 การพัฒนาตนเองให้มีความรู้ตาม พ.ร.บ. การศึกษา และการปฏิรูปการศึกษา
 - 6.2 การจัดการเรียนการสอน
 - 6.3 การใช้สื่ออย่างเหมาะสม
 - 6.4 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
 - 6.5 การพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียน
 - 6.6 การบริหารจัดการ
 - 6.7 การจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

หลังจากโรงเรียนได้ประเมินภายในแล้วพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ดังนี้

* คณะครูไม่ชำนาญในการจัดสร้างเครื่องมือประเมินและไม่ชำนาญในการรวบรวมข้อมูล/แหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการประเมินผล

* ระยะเวลาสั้น ทำงานรีบร้อน ครูมีภาระงานมาก

* ครูบางคนไม่ยอมรับ และเห็นว่าการประเมินภายในเป็นเรื่องยุ่งยาก เสียเวลา

จากผลการประเมินตนเองครั้งนี้ เปรียบเทียบกับการประเมินก่อนเข้าโครงการ คณะครูมีความพึงพอใจในด้านการจัดการเรียนการสอน เพราะมีผลพัฒนาการสูง (ก่อนเข้าโครงการ 69.23% เมื่อดำเนินการในระยะที่ 2 ได้ 77.94%) ส่วนความพึงพอใจของผู้เรียนพบว่า เด็กได้เรียนรู้จากสภาพจริงนอกห้องเรียน ได้ทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน ทำให้มีผลพัฒนาการสูงขึ้น (ก่อนเข้าโครงการ 67.85% เมื่อดำเนินการในระยะที่ 2 ได้ 84.78%) ส่วนข้อที่จะต้องปรับปรุงคือ การพัฒนาให้นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ การใช้และการผลิตสื่อ ความสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการศึกษาระดับอนุบาล

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูและการตอบแบบประเมินผลการทำงานพบว่า การทดลองประเมินตนเองของโรงเรียนครั้งนี้ มีผลกระทบต่อคณะครูในการปรับปรุงการทำงาน ครูมีการนำผลการประเมินมาทบทวนข้อบกพร่อง แล้ววางแผนการทำงานใหม่ พร้อมเก็บข้อมูลการทำงานจัดทำเป็นระบบมากขึ้น เกิดการยอมรับสภาพสำเร็จและความล้มเหลวในงานของตน

4) โรงเรียนรุ่งเรืองอุบลมณี

เป้าหมายหลักในการปฏิรูปโรงเรียน

โรงเรียนจัดการศึกษา 3 ระดับ คือ อนุบาลศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น พร้อมทั้งจัดการศึกษาพิเศษ การเรียนร่วมให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จึงทำให้มีภารกิจจัดการศึกษาที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความชำนาญการสอนตามระดับการศึกษานั้นๆ การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนจึงมีการหลอมรวมแนวทางการดำเนินงานหลายด้าน ได้แก่ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 5 วิสัยทัศน์การศึกษากรุงเทพมหานคร ปี 2543-2547 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนจึงมีกำหนดแผนพัฒนาการศึกษามีจุดเน้นดังนี้

1. พัฒนาด้านวิชาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิสัยทัศน์ของกรุงเทพมหานคร ปี 2543-2547 คือ “ปฏิรูปการเรียนรู้ มุ่งสู่การประกันคุณภาพ ส่งเสริมความเป็นไทย ทนสมัยในวิทยาการ”

2. สร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย และการดำรงชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน

3. ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของครู ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ ด้วยการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาและเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม

4. พัฒนาด้านธุรการการเงิน พัสดุ ครุภัณฑ์ ให้มีประสิทธิภาพถูกต้องตามระเบียบของกรุงเทพมหานคร

5. พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า

6. สร้างเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

7. พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

8. การส่งเสริมให้บุคลากรมีความก้าวหน้าในวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพครู

เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนของโรงเรียนรุ่งเรืองอุบลมณีต้องการให้นักเรียนมีความเป็นเลิศทางวิชาการและคุณธรรม โดยมีเป้าหมายเชิงปริมาณ ดังนี้

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับ 2 จำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ทุกกลุ่มประสบการณ์

2. นักเรียนสามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ ไม่น้อยกว่า 2 โปรแกรม เล่นกีฬา และดนตรี ได้อย่างน้อย 1 อย่าง

3. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และทักษะเชิงกระบวนการอยู่ในระดับไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 80

4. นักเรียนปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ มีน้ำใจ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น จำนวนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

เมื่อโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน คณะครู และผู้บริหารได้จัดทำแผนการดำเนินงาน โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก ดังนี้

1. พัฒนาบุคลากรทั้งโรงเรียนเน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
2. ครูดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โดยในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2544 ครูทุกคนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนเรียนรู้จากธรรมชาติ สถานการณ์จริงและสัมพันธ์กับชีวิตจริง อย่างน้อยร้อยละ 10 ของเวลาเรียนทั้งหมด
3. ครูดำเนินการประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่
4. ครูทำและพัฒนาการทำวิจัยในชั้นเรียน
5. สนับสนุนให้ครูดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 เรื่อง
6. บุคลากรภายในโรงเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการทำประกันคุณภาพภายในโรงเรียน

ลักษณะสำคัญของรูปแบบการปฏิรูปโรงเรียนในด้าน

* การพัฒนาบุคลากร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยการกำหนดให้มีการพัฒนาบุคลากรทุกฝ่ายตามจุดเน้นในแผนการพัฒนาศึกษา และตามแผนการดำเนินโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียน จากการสัมภาษณ์ ครู ศึกษาเพิ่มผลงานครู ธรรมนูญโรงเรียน แผนปฏิบัติงานประจำปี 2544 ทำให้คณะนักวิจัย สามารถวิเคราะห์ โครงสร้างของกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร ซึ่งจัดหมวดหมู่ ดังนี้

1. การให้ความรู้

1.1 การเตรียมการให้ความรู้แก่ครู โดยการสำรวจแหล่งความรู้ เพื่อสนับสนุนการให้ความรู้เพิ่มเติม ได้เหมาะสมกับความต้องการของครู

1.2 การศึกษาดูงาน โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร และต่างสังกัด เพื่อนำมาปรับปรุงการทำงานทุกฝ่าย

1.3 การอบรมเชิงปฏิบัติการ ให้บุคลากรทุกฝ่ายโดยเฉพาะครู ได้อบรมเชิงปฏิบัติการ สอดคล้องตามจุดเน้น ในแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนในด้านการจัดกระบวนการเรียนการสอน และความก้าวหน้าในวิชาชีพ เรื่องที่อบรม เช่น การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้คอมพิวเตอร์ ในการผลิตเอกสารทางวิชาการของนักเรียนและครู การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การเตรียมประเมินครูผู้มาตรวจงานวิชาชีพ การสอนวิทยาศาสตร์

1.4 การให้ครูศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากเอกสารและสื่อทุกประเภท โดยจัดทำสำเนาเอกสารแจกอย่างทั่วถึง

1.5 การผลิตสื่อประเภทการสอนที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

1.6 การผลิตเอกสารคู่มือการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่าย แจกให้ทุกคนมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน และรู้บทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน

1.7 การเชิญวิทยากรที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องมาให้ความรู้

1.8 การให้ครูใช้เวลาว่างหลังการสอน/เลิกเรียนแล้ว ได้พัฒนาความรู้เพิ่มเติม ให้ความรู้ความชำนาญ ตามบทบาทที่แต่ละคนรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

2. การสร้างความตระหนัก

2.1 การสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยกำหนดปฏิทินการทำงานและกิจกรรมให้ทุกฝ่ายทราบความเคลื่อนไหวของทุกฝ่าย เกิดการเรียนรู้งานภายในโรงเรียน

2.2 การมีบทบาทร่วมกันในการทำงาน โดยการมอบหมายงานตามความถนัด ความสนใจและความชำนาญ จนเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน

2.3 ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยสร้างความรักในวิชาชีพ และความภาคภูมิใจในความเป็นครู จัดกิจกรรมให้ครูได้ปฏิบัติงานตามแนวมาตรฐานที่ครูสภา กำหนดไว้

3. การสนับสนุนด้านทรัพยากร อำนวยความสะดวกแก่ทุกฝ่ายให้มีเครื่องมือ เครื่องใช้ จนสามารถปฏิบัติงานอย่างเพียงพอกับความต้องการ และการสนับสนุนงบประมาณในการผลิตสื่อ/เอกสาร

4. การนิเทศ ผู้บริหารดำเนินการนิเทศภายใน โดยมีคณะที่มิวิชาการ และหัวหน้าสายชั้นเป็นผู้ร่วมดำเนินการ เนื่องจากมีการจัดการศึกษา 3 ระดับ และเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการนิเทศหลายๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง ได้แก่

- ◆ การประเมินผลการสอน
- ◆ การติดตามผลการปฏิบัติงานในหน้าที่และตามแนวมาตรฐานวิชาชีพ
- ◆ การตรวจผลงานต่างๆ ที่ครูผลิต ประกอบการสอน
- ◆ การนำผลงานที่มีความดีเด่น/ประสบความสำเร็จมาเผยแพร่ เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจ เผยแพร่ และยกย่อง
- ◆ ประเมินความพึงพอใจของครู และความต้องการพัฒนาตนเอง
- ◆ การรายงานผลย้อนกลับให้ครูปรับปรุงตนเอง

* การจัดการกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด

ในปีการศึกษา 2543 โรงเรียนรุ่งเรืองอุบลวัฒน์ ได้ประเมินมาตรฐานคุณภาพโรงเรียน พบว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่จะต้องพัฒนาให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนของครูให้เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้มากขึ้นนั้น ทำได้เพียง 50% ทั้งนี้เพราะการขาดแคลนงบประมาณในการจัดกิจกรรมทางวิชาการที่จะช่วยส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน อีกทั้งภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันประหยัดและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า โรงเรียนจึงปรับวิธีการในการระดมทรัพยากร และภูมิปัญญาของบุคลากรในโรงเรียนที่จะปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน

คณะนักวิจัยได้ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนของโรงเรียนจากการสังเกตการสอน การประชุมระดมความคิด การประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสัมภาษณ์ครูผู้สอน ผู้บริหาร การนำโครงการวิชาการมาวิเคราะห์โครงสร้างของกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่ามีการจัดการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล ตามความสนใจและความถนัด มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด ดังนี้

1. การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ตามกลุ่มวิชา/ทักษะที่กำหนดในหลักสูตร ทั้ง 3 ระดับ พบว่า มีกิจกรรมที่หลากหลายเน้นให้เกิดปฏิบัติจริง ครูผู้สอนจัดทำแผนการสอนหลายรูปแบบที่เป็นจุดเด่นที่สุดในแผนการสอนของครูทุกระดับ คือ การกำหนดจุดประสงค์ชัดเจน ครอบคลุมเนื้อหาและเหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ กิจกรรมที่มีการนำมาใช้ในทุกระดับ ได้แก่ ทักษะกระบวนการกลุ่ม โครงการ ทักษะกระบวนการคิด การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน และนักเรียนทุกคนได้เรียนคอมพิวเตอร์

2. การจัดการเรียนการสอนนอกห้องเรียน และนอกสถานศึกษา เป็นการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ ความสามารถ ทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม เพื่อฝึกทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และเสริมความรู้จากหลักสูตร โดยจัดในลักษณะ

2.1 การจัดค่าย ได้แก่ ค่ายคณิตศาสตร์ ค่ายวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ค่ายสิ่งแวดล้อม

2.2 การเรียนรู้จากแหล่ง/บริเวณ ใกล้เคียง โรงเรียนและชุมชน เป็นการนำนักเรียนออกศึกษานอกสถานที่ เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกิดความรักที่จะช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. การจัดกิจกรรมส่งเสริมความถนัดและความสามารถ คณะครูและผู้บริหาร วิเคราะห์หลักสูตรแล้ว พบว่า หากสอนเนื้อหาสาระที่กำหนดในหลักสูตรและสอนในเวลา ไม่สามารถ ที่จะจัดกิจกรรมที่จะทำได้ เด็กเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถ จึงดำเนินกิจกรรมเสริมขึ้น ใน 2 ลักษณะ คือ

3.1 ศูนย์วิทยากร 2 ศูนย์ (2 ห้อง) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และ 3-4 เข้าไปเรียนรู้ในศูนย์ดังกล่าว มีครูดูแลเฉพาะ จัดตารางการใช้ห้องดังกล่าว นักเรียน หมุนเวียนเข้ามาเรียนรู้ตามเวลาที่กำหนด ภายในศูนย์วิทยากรจัดเป็นมุมประสบการณ์ 7 มุม คือ มุมคณิตศาสตร์ มุมภาษา มุมคอมพิวเตอร์ มุมสร้างเสริมประสบการณ์ มุมคิดค้น มุมสบาย และ มุมศิลปะ ครูจัดอุปกรณ์ เครื่องเล่น สื่อ และใบงาน/ใบกิจกรรม ให้นักเรียนเลือกเรียนรู้ตามความ สนใจ เมื่อเด็กทำกิจกรรมมุมใดเสร็จ มีบัตรประจำตัวนักเรียนสำหรับบันทึกการเข้ามุมในศูนย์ ครูสามารถตรวจดูความถี่การเข้ามุมเด็กเป็นรายบุคคลจากการบันทึกนี้ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นใน การจัดทำระเบียบข้อมูลในแฟ้มสะสมผลงานต่อไปได้

3.2 กิจกรรมชุมนุม “ประเทืองปัญญา” ลักษณะกิจกรรมนี้ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความ สามารถ ความสนใจของนักเรียนที่เน้นการปฏิบัติ ครูและนักเรียนจะต้องวางแผนงานร่วมกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน โดยจัดทำโครงการ ในลักษณะชุมนุมตลอดภาคเรียน กิจกรรมชุมนุม “ประเทืองปัญญา” จัดทุกวันศุกร์ ในวันดังกล่าว นักเรียนจะหยุดการเรียนในหลักสูตรมาเข้าเรียนในชุมนุมที่แต่ละคนเป็นสมาชิก เป็นการเรียนเต็ม วันอย่างมีความสุข ประกอบด้วยชุมนุม 11 ชุมชน คือ ศิลปะ ห้องสมุด ดนตรี คอมพิวเตอร์ ภาษา ไทย-การแสดง กพอ. ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ นาฏศิลป์ไทย กีฬา คณิตศาสตร์

4. การจัดกิจกรรมในห้องพิเศษและแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน จากการสำรวจห้องพิเศษ 12 ห้อง มีลักษณะการสอนพัฒนาความสามารถและแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ ดังนี้

- ◆ ห้องตัดผม เป็นวิชาเลือกชั้นมัธยมศึกษา เรียนจนเป็นอาชีพ
- ◆ ห้องจริยศึกษา สำหรับให้พระมาสอนจริยธรรมกับนักเรียน
- ◆ ห้องคอมพิวเตอร์ เปิดสอนนักเรียนและบริการ Internet
- ◆ ห้องโสตทัศนศึกษา บริการเกม-วิดีโอ ประกอบการสอน
- ◆ ห้องวิทยาศาสตร์ สำหรับนักเรียนปฏิบัติการทดลอง
- ◆ ห้องพิมพ์ดีด ฝึกการพิมพ์เบื้องต้น
- ◆ ห้องดนตรีสากล สำหรับฝึกซ้อม ในเวลาว่างจนเล่นเป็นวงได้
- ◆ ห้องดนตรีไทย สำหรับเรียนวิชาดนตรี และที่ฝึกในตอนเย็น
- ◆ ห้องนาฏศิลป์ สำหรับเรียนนาฏศิลป์ และซ้อมการแสดง

- ◆ ห้องตัดเย็บเสื้อผ้า สำหรับเรียนวิชาตัดเย็บเสื้อผ้า และฝึกอาชีพ
- ◆ ห้องศิลปศึกษา เป็นศูนย์เรียนศิลปะ และที่ตั้งชมรม
- ◆ คลินิกหมอภาษา เปิดบริการแก้ไขการอ่าน และฝึกทักษะของภาษา
- ◆ ห้องพลศึกษา ใช้เก็บอุปกรณ์ บริการครู-นักเรียน ให้ยืมอุปกรณ์
- ◆ ลานกีฬา บริการชุมชนให้เล่นกีฬาในตอนเย็น
- ◆ สวนหย่อม ใช้เรียนระบบนิเวศ และพืช

5. กิจกรรมเสริมสร้างระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม และการดำรงชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ สถานักเรียนรณรงค์การใช้ภาษาไทย ค่ายคุณธรรม จริยธรรม ทักษะศึกษาเกี่ยวกับศิลปะ ประเพณีวัฒนธรรมไทย ชมรมส่งเสริมมารยาทประเพณีไทย และการประกาศเกียรติคุณนักเรียนที่มีมารยาท ระเบียบ วินัย ศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม

6. เชิญวิทยากรในท้องถิ่นให้ความรู้เรื่อง ชุมชนและอาชีพ ที่ประกอบการในท้องถิ่นแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น

7. การจัดนิทรรศการทางวิชาการ จัดแสดงผลงานของนักเรียนในทุกกลุ่มประสบการณ์

8. จัดประกวดแข่งขันความสามารถของนักเรียน พร้อมมอบรางวัล และใบเกียรติบัตรแก่นักเรียน

9. การสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

* การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

คณะครูในโรงเรียนและหัวหน้าฝ่ายประเมินผลได้รับการอบรมการประเมินตามสภาพที่แท้จริง และมีการประชุมทำข้อตกลงร่วมกันวางระเบียบและแนวทางการประเมินภายในโรงเรียน คณะนักวิจัยได้นำแผนการสอนมาวิเคราะห์เครื่องมือและวิธีการประเมินผล พบว่ามีการกำกับติดตามความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียน 7 วิธี ดังนี้

1. การตรวจผลงาน/ชิ้นงาน ของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมต่าง ๆ โดยเน้นผลงานที่เกิดจากการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

2. การตรวจแฟ้มสะสมผลงาน และประเมินความก้าวหน้าของผลงานเป็นรายบุคคล

3. การใช้แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น ประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ ก่อน-หลัง และตามเนื้อหาสาระที่เรียน ทุกกลุ่มประสบการณ์ รวมทั้งการสอบภาคปฏิบัติ

4. การประเมินเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนในวิชาทักษะ คือ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

5. การประเมินจากพฤติกรรมการทำงาน การปฏิบัติจริงของนักเรียน โดยเฉพาะด้านทักษะการคิดและกระบวนการกลุ่ม

6. การประเมินโดยให้นักเรียน ผู้ปกครอง/ผู้ทรงคุณวุฒิ มีส่วนร่วมในการประเมินผล
7. เชิญผู้ทรงคุณวุฒิร่วมประเมินผลงานในภาพรวมของนักเรียน เพื่อสะท้อนความคิดเรื่องคุณภาพของนักเรียน แล้วนำผลการประเมินไปวิเคราะห์หาจุดเด่นจุดด้อย พัฒนาระบบการเรียนการสอน

✽ การวิจัยในชั้นเรียน

โรงเรียนกำหนดเป้าหมายให้ครูทำและพัฒนากิจการวิจัยในชั้นเรียน พร้อมให้การสนับสนุนครูทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 เรื่อง ผู้บริหารจัดการอบรมวิจัยในชั้นเรียนแก่ครูทุกคน และมีนโยบายชัดเจนที่ครูต้องทำวิจัย หลังจากครูกลับมาทำการสอนพบว่า มีภาระชั่วโมงสอนเต็มเวลา ไม่สามารถทำวิจัยได้ อีกทั้งครูส่วนใหญ่เข้าใจว่าจะต้องทำตลอดปี และเป็นงานวิจัยที่ต้องมีการจัดหาค่าสถิติ การค้นคว้ามากมาย ทำให้หลาย ๆ คนเกิดความท้อแท้ และเห็นเป็นเรื่องยุ่งยาก สร้างภาระ เมื่อคณะนักวิจัยได้ร่วมประชุมกับครูจึงได้สอบถาม ทศนคติ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการทำวิจัยร่วมกัน มีครูหลายคนสนใจอยากทำ แต่ไม่มีคนชี้แนะ หรือเป็นที่ปรึกษา คณะนักวิจัยกับผู้บริหารจึงปรึกษากันที่จะช่วยครู โดยเริ่มต้นจากการเยี่ยมชั้นเรียนเพื่อพูดคุยเรื่องการประมวลปัญหาการเรียนของนักเรียน และปัญหาการสอนของครู แล้วให้ครูเขียนสาเหตุของปัญหาพร้อมวิธีแก้ปัญหาแนะนำเสนอในการประชุมครูต่อ ๆ ไป ดำเนินกิจกรรมเช่นนี้ 2-3 ครั้ง พบว่าครูเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน แล้วปรับปรุงวิธีการที่รู้มาเป็นแนวการแก้ไขปัญหาของตน คณะวิจัยจึงร่วมสรุปแนวทางการทำวิจัยในชั้นเรียน ก็คือ การแก้ปัญหาการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ และมีหลักฐานการทำงานที่เป็นกระบวนการนั่นเอง หลังจากนั้นได้ให้เวลาแก่คณะครูที่จะทำการบันทึก สรุปผลการดำเนินงานในรูปแบบการทำวิจัยหน้าเดียวหรือการทำกรณีศึกษา ในตอนท้ายของการดำเนินงานระยะที่ 2 พบว่าคณะครูได้นำกระบวนการทำงาน PDCA ประกอบการทำวิจัยในชั้นเรียน เมื่อคณะครูส่งรายงานวิจัยในชั้นเรียนแก่ผู้บริหาร คณะนักวิจัยได้อ่านพร้อมให้ข้อเสนอเพื่อปรับปรุงแก้ไข ที่น่ายินดีคือ คณะครูได้ทำวิจัยในลักษณะการแก้ปัญหาการเรียนรู้อ เพื่อพัฒนาทักษะภาษาไทย คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และการแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน แสดงให้เห็นว่ามีจิตวิญญาณของความเป็นครูสูงที่มุ่งมั่นและตั้งใจอย่างแท้จริงที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

✽ บรรยากาศของการทำงานในโรงเรียน

ครูทุกคนมีความรับผิดชอบ ตั้งใจทำงาน มีความคิดริเริ่มในการพัฒนางานของแต่ละฝ่ายอย่างเห็นได้ชัด ถึงแม้จะมีภาระงานนอกเหนือการสอนหลายด้าน แต่ครู 80% ทุ่มเทงานทั้งในและนอกเวลาราชการ มาทำงานโดยไม่เว้นแม้ในวันหยุดราชการ ครูในโรงเรียนมีความต่างวัย มีกลุ่มหนุ่มสาวและกลุ่มอาวุโส แต่เมื่อสังเกตผลงานพร้อมนำมาประเมินเป็นที่น่าสนใจว่า

วัยไม่ใช่ข้อจำกัดให้งานแตกต่างกัน ครูที่มีความต่างวัยกัน มีผลงานการจัดการเรียนการสอน มีความคิดริเริ่มดี และสามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมได้ ผู้บริหารทุ่มเทกับงาน จนคณะครูทุกคน เกิดความรู้สึกร่วมมือร่วมใจทำงานอย่างเต็มความสามารถ ภาวะการขาดแคลนครูทำให้คณะผู้บริหารแก้ปัญหาต้องจัดเวลา-ตารางการสอนกับครูเพื่อใช้กำลังคนที่มีอยู่ให้สามารถสอนได้ครบทุกชั้น (ระดับ) จึงมีการเสียสละที่จะสลับครูลงสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ถึงแม้ครูหลายท่านไม่ได้จบวิชาเอกมาโดยตรง แต่ต้องรับหน้าที่สอน ครูเหล่านั้นได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร ให้ไปอบรมพัฒนาตนเอง จนเกิดความชำนาญเฉพาะด้าน สามารถกลับมาสอนในวิชาที่ไม่ถนัดได้

✽ การประกันคุณภาพภายใน

โรงเรียนรุ่งเรืองอุบลมุกข์เป็นโรงเรียนแกนนำในการพัฒนาคุณภาพมาโดยตลอด จึงได้รับการยอมรับในเรื่องการประกันคุณภาพ และการจัดทำมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังเป็นโรงเรียนที่ต้นสังกัดให้ความไว้วางใจในเรื่องการจัดการศึกษาของเขตบางนา จึงทำให้คณะผู้บริหาร และคณะครูที่เกิดความกดดันในการทำงาน เมื่อคณะนักวิจัยสอบถามและติดตามความก้าวหน้าของโรงเรียนในการเตรียมการประกันคุณภาพภายใน พบว่าคณะครูได้จัดทำเครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์และเครื่องมือการประเมินตนเองมากมาย จนเกิดการดำเนินงานซ้ำหลาย ๆ ด้าน คณะนักวิจัยจึงมีการปรึกษากับคณะครูวิชาการและผู้บริหารที่จะลดความเครียดของครู ลดภาระงาน จัดระบบการจัดทำเครื่องมือที่ใช้ได้จริง และเป็นเครื่องมือที่ทุกคนใช้ได้โดยไม่สร้างงานใหม่ เกิดการทำงานร่วมกัน ดังนี้

1. คณะผู้บริหารประชุม ครูทั้งโรงเรียนชี้แจงความสำคัญของการประกันคุณภาพ และแต่งตั้งคณะกรรมการร่วมกัน
2. คณะครูที่โรงเรียน ร่วมกันกำหนดเป้าหมายคุณภาพและเลือกมาตรฐานเพื่อรับการประเมินจากภายนอก
3. คณะครูทั้งโรงเรียนประชุมร่วมกับคณะนักวิจัย วางแผนการดำเนินงาน และสร้างบรรยากาศที่ดีในการร่วมประเมินตนเอง
4. คณะกรรมการและคณะนักวิจัย ประชุม วิเคราะห์ร่างเครื่องมือ ปรับปรุงแนวทาง แล้วนำเสนอขอความคิดเห็นจากครูทั้งโรงเรียน
5. รวบรวมข้อเสนอแนะ นำมาปรับทำเครื่องมือ โดยคณะกรรมการดำเนินการตามข้อเสนอของครูทุกคน
6. ครูทุกคนปฏิบัติตามการประเมินตนเองตามแผนงาน เครื่องมือ และทำรายงานผลความก้าวหน้าในการทำงาน
7. ครูทุกคนประเมินการปฏิบัติงานของตนและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน

ในระหว่างการปฏิบัติการประเมินตนเอง คณะนักวิจัยพบว่าครูทุกคนแสดงความรู้สึกร่วมกันที่จะทำให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสำเร็จให้ได้ มีการปรึกษาหารือ แสดงความคิดอย่างกว้างขวาง หัวหน้าคณะกรรมการสร้างเครื่องมือได้แจ้งแก่คณะนักวิจัยให้ทราบว่า มีครูหลายๆ คน มาแจ้งความจำนงขอเป็นคณะสร้างเครื่องมือบางมาตรฐาน เพราะมีความถนัด และมีข้อมูลมากพอที่จะทำให้งานสำเร็จ เกิดประโยชน์ใช้ได้จริง ซึ่งเป็นครั้งแรกในการทำงานที่ครูอาสาขอทำด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เพื่อโรงเรียนและเพื่อส่วนรวม

การดำเนินงานเพื่อปฏิรูปโรงเรียนในส่วนที่คณะนักวิจัยดำเนินการ

วิธีดำเนินการร่วมกับโรงเรียน

คณะนักวิจัย มีวิธีการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนแตกต่างกันในรายละเอียด แต่มีลักษณะสำคัญของการดำเนินการ เน้นหลักการ ดังนี้

1. เป็นการทำงานแบบร่วมคิด ร่วมพัฒนา และร่วมทำงาน การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกขั้นตอนของการทำงาน
2. คณะนักวิจัย ปฏิบัติงานร่วมกับคณะผู้บริหารและครู โดยใช้หลักความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อหลอมรวมความรู้สึกให้เป็นหนึ่งเดียว ในระหว่างการทำงาน คณะผู้วิจัยเป็นผู้ประสานงาน
3. การปฏิบัติงาน ใช้ข้อมูลของโรงเรียน/ระดับพื้นที่ และการปฏิบัติงานวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นฐานในการพัฒนาซึ่งกันและกัน เป็นการทำงานในเชิงแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง มีการแลกเปลี่ยน/อภิปรายเกี่ยวกับข้อมูล ข่าวสาร วิธีการแก้ปัญหาที่ใช้หรือข้อค้นพบที่ได้จากงานที่ทำร่วมกัน (ทั้ง 4 โรงเรียน) เพื่อพัฒนางานให้เกิดประโยชน์กับนักเรียนให้มากที่สุด
4. ใช้กระบวนการ PDCA ในการตรวจสอบการทำงานซึ่งกันและกัน
5. การปฏิบัติงานวิจัยครั้งนี้เป็นวิถีชีวิต การทำงานปกติ ไม่สร้างความกดดัน หรือการสั่งการให้โรงเรียนปฏิบัติ แต่เน้นการเกิดจิตสำนึกและเจตคติที่ดีในการพัฒนาตนเอง

ขั้นตอนการดำเนินงานของคณะนักวิจัย

คณะนักวิจัยดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนในความรับผิดชอบ เป็นขั้นตอนประมวลได้ 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การเตรียมตัวของคณะนักวิจัย และการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนในความรับผิดชอบ ทั้ง 4 โรงเรียน โดยศึกษาโครงการสาระสำคัญของกรอบการวิจัย เพื่อจัดทำแฟ้มข้อมูลเตรียมการในด้านเอกสาร และทำความเข้าใจในกระบวนการทำงานวิจัยร่วมกันในคณะนักวิจัยทีมเดียวกัน
2. การวางแผนงานและแผนปฏิบัติการของคณะนักวิจัย โดยจัดทำกรอบการดำเนินงานของนักวิจัยและโรงเรียนให้ชัดเจน เพื่อหาจุดร่วมในการทำงาน จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานให้ยืดหยุ่น เพื่อเกิดประโยชน์ต่อโรงเรียนในความรับผิดชอบทั้ง 4 โรงเรียน สรุปแผนปฏิบัติงานของนักวิจัย จัดทำเป็น 2 ระยะ โดยมีจุดเน้นในการปฏิบัติงานต่างกัันดังนี้

2.1 แผนปฏิบัติงานระยะที่ 1 (เมษายน-มิถุนายน 2544) มีจุดเน้น

ส่วนที่ 1 การสร้างความตระหนัก และทำความเข้าใจกับลักษณะงานวิจัยที่รับมอบมาจาก สกศ. รวมทั้งการศึกษาจุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุง และรับทราบปัญหาของทางโรงเรียน ตลอดจนความช่วยเหลือทางวิชาการที่โรงเรียนต้องการ นอกจากนั้นยังศึกษาสภาพของโรงเรียน นักเรียน และสภาพชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่

ส่วนที่ 2 การศึกษาความสามารถของครูเกี่ยวกับการจัดและดำเนินการเรียนการสอน การบริหารห้องเรียน การพัฒนาสื่อประกอบการสอน รวมทั้งการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และให้คำปรึกษาเมื่อครูแต่ละคนมีข้อสงสัยในเรื่องเหล่านี้

ส่วนที่ 3 การให้คำปรึกษาแก่โรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ และงานบุคคล การบริหารห้องเรียน การทำแผนการสอน การคิดกิจกรรมประกอบการสอน การให้งาน การตรวจงานเด็ก รวมทั้งการใช้ภาษาในการตรวจงานเด็ก

2.2 แผนปฏิบัติงานระยะที่ 2 (กรกฎาคม-กันยายน 2544) มีจุดเน้น

ส่วนที่ 1 การสนับสนุนจุดเด่นให้คงสภาพ (เป็นอย่างน้อย) และพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามศักยภาพของแต่ละโรงเรียน ในด้าน

- ◆ ระบบบริหารจัดการทั้งของโรงเรียน ในห้องเรียน
- ◆ ปัจจัยความสำเร็จที่โรงเรียนทำแล้ว
- ◆ การประเมินตนเองด้วยความจริงใจ
- ◆ การจัดและดำเนินการเรียนการสอน
- ◆ กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้
- ◆ การวิจัยในชั้นเรียน
- ◆ การประสานกับผู้ปกครอง และหน่วยงานอื่น
- ◆ การพัฒนาตนเองของครู และบุคลากรในโรงเรียน
- ◆ การเสริมสร้างกัลยาณมิตรในโรงเรียน

ส่วนที่ 2 การช่วยแต่ละโรงเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

- ◆ การวางแผนงานให้สอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียน
- ◆ การมองปัญหาและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการดำเนินงานในโรงเรียน และด้านส่วนตัว

- ◆ การกำหนดบทบาทของครูต่อการเรียนการสอน
- ◆ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการถ่ายทอดความรู้ของครูให้สัมพันธ์กับแนวการปฏิรูปการศึกษา
- ◆ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และธรรมเนียมของโรงเรียน
- ◆ การปรับกระบวนการเรียนการสอนให้ยึดเด็กเป็นสำคัญ โดยมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับอายุและสภาวะของเด็กทั้งโดยรวมและเป็นรายบุคคล
- ◆ การส่งเสริมการเรียนรู้ของครูโดยสนับสนุนให้เชิญวิทยากรที่มีความชำนาญพิเศษในเรื่องต่าง ๆ มาชี้แนะ
- ◆ การประสานสัมพันธ์กับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องให้มีส่วนร่วมพัฒนาในกิจการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน
- ◆ การเตรียมตัวให้พร้อมเพื่อรับการประเมินจากสถาบันภายนอก

ส่วนที่ 3 เพื่อร่วมวางแผนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียน และนักวิจัยในการดำเนินงานโครงการ

ส่วนที่ 4 เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการ

3. การลงมือปฏิบัติงานของนักวิจัยในพื้นที่ 4 โรงเรียน โดยมีกิจกรรมสำคัญในลักษณะดังนี้

3.1 การพบปะและให้คำแนะนำ

◆ ใช้หลักความเป็นกัลยาณมิตร และถือว่าการไปเยี่ยมเยียนและสนทนาเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเพื่อน

◆ การให้ข้อเสนอแนะและทางเลือกต่างๆ จะเป็นในรูปการปรึกษาหารือ และช่วยกันหาทางออกเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่นและประสบความสำเร็จ

3.2 การนิเทศเยี่ยมเยียนโรงเรียน

◆ มีการนัดหมายเวลาในการเยี่ยมเยียน ในระยะแรกอาจจะมีความถี่บ้าง จากนั้นอาจมีการทิ้งช่วง เพื่อให้เขาได้พัฒนาตนเอง แต่หากโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือก็สามารถนัดหมายได้

◆ การติดต่อทางโทรศัพท์ สามารถทำได้ตลอดเวลา ในกรณีที่มีปัญหาเร่งด่วน

◆ การเข้าเยี่ยมชมการเรียนการสอน อาจทำได้เมื่อมีการร้องขอ โดยใช้หลักการเข้าไปดูนักเรียน (ไม่ใช่ดูครู) โดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาทั้งในด้านวิชาการและด้านส่วนตัว

ในการนิเทศเยี่ยมโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน คณะนักวิจัย มีกิจกรรมหลายด้าน สรุปสาระในการนิเทศทั้งโครงการได้ดังนี้

ที่	กิจกรรม	สาระ/เรื่องที่ทำให้การนิเทศ
1	การเยี่ยมชั้นเรียน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้อง ◆ การจัดกิจกรรมที่น่าสนใจ ◆ สังเกตพฤติกรรมนักเรียน บุคลิกภาพ และการเล่น ◆ ศึกษาผลงานนักเรียน และแฟ้มผลงานครู ◆ ป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียน ◆ ความพอเพียงของสื่อในห้อง ◆ การจัดมุมสื่อของครู ◆ การใช้พื้นที่กับการวางแผนออกแบบกิจกรรมการจัดสัดส่วนของพื้นที่ในห้อง
2	การสังเกตการสอนของครู	<ul style="list-style-type: none"> ◆ บุคลิกภาพครู ◆ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ◆ การตั้งคำถาม และการพูดโต้ตอบของครูกับนักเรียน ◆ การจัดกิจกรรม และรูปแบบกิจกรรมที่แสดงถึงเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ◆ การเขียนแผนการสอน ◆ ใบงาน/กิจกรรม ◆ การประเมินผลการเรียนรู้ของครูที่แสดงถึงการประเมินแนวใหม่ ◆ การใช้สื่อและนวัตกรรมพัฒนาการสอน ◆ การมีส่วนร่วมของนักเรียน ◆ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ที่เด่น และประสบความสำเร็จของครู

ที่	กิจกรรม	สาระ/เรื่องที่ทำให้การนิเทศ
3	การตรวจสอบชี้แนะและประเมินเอกสารในชั้นเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ วิเคราะห์กิจกรรมการสอนร่วมกับครู ◆ นำเอกสารที่ครูผลิตใช้ในการสอนมาเสนอแนวทางร่วมกับครูและผู้บริหาร เพื่อการพัฒนางาน ได้แก่ ใบงาน แบบฝึกหัด การเขียนแผนการสอน การประเมินผล แบบบันทึกต่างๆ การจัดทำแฟ้มผลงาน การออกแบบข้อสอบ การตรวจผลงานนักเรียน
4	การศึกษาเอกสารข้อมูลสารสนเทศในการเตรียมการประเมินตนเองและการประกันคุณภาพภายใน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การจัดทำสารสนเทศนักเรียนเป็นรายบุคคล ◆ การแสดงค่าสถิติ การประเมินค่า แสดงความก้าวหน้าของผลการเรียน ◆ การเขียนรายงาน (SSR) ◆ การบันทึกท้ายแผนการสอน ◆ การทำแฟ้มข้อมูลมาตรฐานคุณภาพ
5	การประชุมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยกับคณะผู้บริหารและครูผู้สอน	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การทบทวนการทำงานวิจัยร่วมกันในสาระสำคัญ 6 ด้าน คือ การบริหารจัดการ SBM การพัฒนาบุคลากร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผลแนวใหม่ การวิจัยในชั้นเรียน และการประกันคุณภาพภายใน เน้นการทำงาน PDCA ◆ คลายสงสัย แก้ปัญหาการทำงานของครู ◆ เล่าประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จและเสนองาน เป็นการเผยแพร่สู่เพื่อนร่วมงาน ◆ การร่วมวางแผนร่วมกันในโรงเรียน
6	การสัมภาษณ์ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ประมวลคำถามอย่างเป็นทางการ และไม่ใชทางการ เพื่อเก็บข้อมูล ประกอบการทำวิจัย ◆ การวัดและประเมินการทำงานของบุคลากรแต่ละโรงเรียน ตามกรอบงานวิจัย

3.3 การส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิชาการ

◆ การสำรวจจุดเด่นของโรงเรียนเพื่อส่งเสริม และการสำรวจจุดอ่อนของโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือ ลักษณะการดำเนินการเป็นการพูดคุยกับผู้บริหารโรงเรียน (ข้อมูลส่วนนี้หาก สกศ. มีแล้ว นักวิจัยขอเข้าไปศึกษาเพื่อวางแผนปฏิบัติงานต่อไป)

◆ การจัดกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อศึกษาข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับตนเองในด้านการสร้างความรักและศรัทธา

ต่อ **ตัวเอง** และบทบาทที่ทำอยู่

ต่อ **วิชาชีพ** และความมุ่งมั่นที่จะพัฒนา

ต่อ **นักเรียน** ด้วยเมตตาธรรม

ต่อ **ผู้ร่วมงาน ครู ผู้ปกครอง และคนงาน** ในโรงเรียน

◆ การจัดเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อวีดิทัศน์ เกี่ยวกับการทำวิจัย การวัดประเมินผล การเขียนรายงาน และเทคนิคการสอนเพิ่มเติมแก่โรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน เป็นการจัดหาเพิ่มเติม โดยคณะนักวิจัย

3.4 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การสร้างความรักและศรัทธา” แก่โรงเรียน ในความรับผิดชอบทั้ง 4 โรงเรียน ระหว่างวันที่ 10-11 เมษายน 2544 ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ 5 กิจกรรม คือ

◆ กิจกรรม “หัวใจสีทอง”

◆ กิจกรรม “ปณิธาน”

◆ กิจกรรม “อะไร ในกอไผ่”

◆ การทำงานวิจัยร่วมกัน

◆ การประเมินผล การอบรม โดย เขียนปลายเปิด 3 ข้อ

“อยากจะทำ.....”

“อยากจะทำ.....”

“จุดเด่นของโรงเรียน คือ.....”

4. การรวบรวมข้อมูล และประมวลข้อมูล เตรียมการจัดหมวดหมู่ เพื่อตอบประเด็นคำถามสำคัญของงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อสะท้อนข้อคิดกลับโรงเรียนให้รับทราบ เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนางานต่อเนื่องและตลอดเวลา

5. การรายงานผลการดำเนินงาน คณะนักวิจัยต้องทำหน้าที่รายงานผลการดำเนินการ 2 ลักษณะ

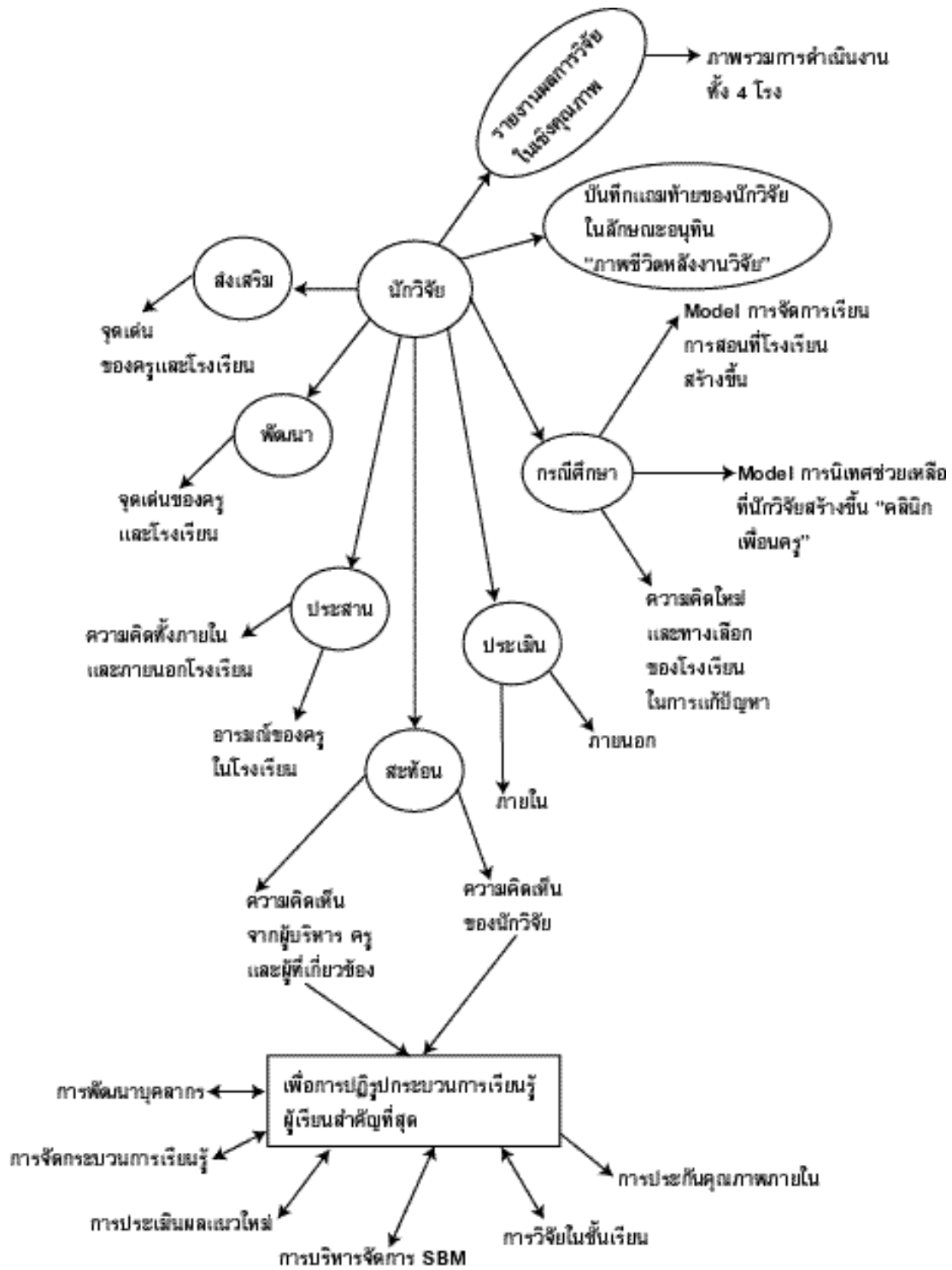
5.1 การสรุปผลการดำเนินงานของคณะนักวิจัย ระยะที่ 1 และระยะที่ 2

5.2 การเขียนรายงานวิจัยในภาพรวมของโรงเรียนที่รับผิดชอบ เป็นการนำเสนอบทเรียน
ข้อเสนอแนะ แนวการดำเนินงาน เพื่อการพัฒนางานในอนาคต

ผลการดำเนินงานของคณะนักวิจัย

นักวิจัยมีบทบาทในการร่วมทำงานและร่วมเรียนรู้กับโรงเรียนในหลายรูปแบบ ทำให้เกิด
การทำงานในกระบวนการ PDCA และเกิดความคิดที่เป็นทางเลือกใหม่ของโรงเรียนที่จะนำไป
ปฏิบัติได้สอดคล้องและเหมาะสมกับตนเอง ดังที่แสดงในแผนภูมิตัวนี้

แผนภูมิแสดงผลการดำเนินงานของคณะนักวิจัย

ตอนที่ 4

ผลการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะสนับสนุนให้โรงเรียนมีการปฏิรูปการเรียนรู้และประกันภายใน เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในโครงการและนักวิจัยภายนอกอีก 44 ทีม ซึ่งมีรูปแบบการดำเนินการตามกรอบคำถามงานวิจัย แต่วิธีการและยุทธศาสตร์การทำงานขึ้นอยู่กับแผนปฏิบัติงานและจุดเน้นในการพัฒนาของแต่ละทีมคณะวิจัย ในที่นี้เป็นการสรุปของคณะวิจัยทีมที่ 10 ที่จะกล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานร่วมกับโรงเรียนในความรับผิดชอบ ดังนี้

1. การวางแผนดำเนินงาน/แผนปฏิบัติการของโรงเรียน จากกรณีศึกษาของทั้ง 4 โรงเรียนพบว่า ดัชนีที่แสดงให้เห็นภาพความสำเร็จ แผนการดำเนินงานประกอบด้วยลักษณะสำคัญ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการกำหนดเป้าหมายและพันธกิจรวมกันในธรรมนูญโรงเรียน วิสัยทัศน์โรงเรียน

1.2 การสร้างความตระหนัก และจิตสำนึกของทุกคนในโรงเรียนเป็นหัวใจของแผนดำเนินงาน

1.3 การจัดทำคู่มือดำเนินงานที่ระบุเป้าหมาย ความสำเร็จและวิธีการทำงานอย่างชัดเจนสำหรับบุคลากรทุกคน

1.4 กำหนดเป้าหมายการทำงานและความสำเร็จของบุคลากรทุกฝ่าย ทุกระดับ พร้อมชี้แจงแก่บุคลากรทุกคน

1.5 มีรูปแบบการประเมินผลงานที่ง่าย ชัดเจน สะดวกต่อการใช้ พร้อมแสดงระยะเวลาผู้ดำเนินงานติดตามกำกับ

1.6 มีแผนการปฏิบัติงาน ครอบคลุมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร การนิเทศ การประเมินตนเอง อย่างเป็นระบบ

1.7 กำหนดบุคลากรที่เหมาะสม เพื่อประสานงาน ติดตามให้คำปรึกษาการดำเนินงาน อย่างใกล้ชิด

1.8 มีการจัดทำรายงานผล และประเมินผลงานทุกฝ่าย พร้อมเผยแพร่ให้ทุกคนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ เพื่อใช้ประกอบการปรับปรุงตนเอง และงานส่วนรวม

2. ผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จพบว่า ผู้บริหารจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

- ◆ เป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน
- ◆ กล้าตัดสินใจและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง
- ◆ มีความใจกว้าง รับฟังความคิดเห็น มีความเป็นประชาธิปไตย
- ◆ ให้ความสำคัญของวิชาการและส่งเสริมการเรียนรู้ของครู เป็นผู้นำทางวิชาการ
- ◆ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู ผู้ปกครอง และชุมชน
- ◆ ประสานความคิด และความร่วมมือทุกฝ่ายได้
- ◆ มีความยุติธรรม และมีเหตุผล

นอกจากนี้ต้องบริหารจัดการโดย

- ◆ กำหนดจุดร่วมในการพัฒนาโรงเรียน
- ◆ ให้กำลังใจ ยกย่อง ชมเชย และประกาศความดี
- ◆ ใช้หลักการทำงานเป็นทีม ทุกคนมีส่วนร่วมวางแผน
- ◆ เน้นคุณลักษณะและเจตคติที่ดีในวิชาชีพครู
- ◆ นิเทศอย่างกัลยาณมิตร
- ◆ ติดตามงานอย่างสร้างสรรค์ สม่ำเสมอ
- ◆ อำนวยความสะดวกแก่ครู
- ◆ ชุมชนมีทัศนคติเชิงบวก/ทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน

3. ครู ได้รับการพัฒนาตนเอง ในเรื่องการปฏิบัติการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เมื่อปฏิบัติงานไประยะหลัง คณะนักวิจัยพบว่า ทัศนคติการดำเนินงานของครูที่จะแสดงถึงสภาพความสำเร็จ มีดังนี้

3.1 การเตรียมการของครู ด้านความพร้อม

- ◆ รักวิชาชีพ มีจิตสำนึกในความเป็นครู
- ◆ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ พัฒนาตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ
- ◆ มีความตั้งใจ มุ่งมั่นทำงาน

3.2 มีความเชื่อว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้และพัฒนาได้

3.3 ในการจัดการเรียนการสอน ดำเนินการโดย

- ◆ บูรณาการคุณธรรม จริยธรรมกับทุกวิชา
- ◆ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง
- ◆ จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้
- ◆ จัดกิจกรรมใน-นอกห้องเรียน ให้โอกาสผู้เรียนเลือกตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ
- ◆ ฝึกทักษะกระบวนการคิด โดยเน้นกิจกรรมกลุ่ม เพื่อการวิเคราะห์และแก้ปัญหา
- ◆ เรียนรู้จากภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- ◆ ประเมินผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย
- ◆ ติดต่อขอความร่วมมือผู้ปกครอง/ชุมชน ในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน
- ◆ นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน
- ◆ ปรับหลักสูตรให้สัมพันธ์กับท้องถิ่น
- ◆ การปรึกษาหารือกับเพื่อนครู ในการร่วมมือกันวางแผนและออกแบบกิจกรรม
- ◆ มีการบันทึกผลการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนและปรับปรุงการสอน
- ◆ ใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียน เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้

3.4 มีบุคลิกภาพที่อบอุ่น เป็นที่ไว้วางใจ มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับเด็ก

3.5 มีความยุติธรรม และมีความเป็นกันเองกับเด็ก

4. **นักเรียน** ดัชนีที่บอกระดับการดำเนินงานประสบความสำเร็จ สามารถดูได้จากพฤติกรรม และคุณลักษณะของผู้เรียน ดังนี้

- ◆ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนและต่อครู
- ◆ มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน
- ◆ มีสุขภาพกาย และจิตดี ร่าเริงแจ่มใส
- ◆ มีโอกาสแสดงออก กล้าคิด กล้าพูด
- ◆ มีการพูดคุยปรึกษางานร่วมกับครูและเพื่อน
- ◆ มีความมั่นใจในตนเอง
- ◆ ได้ทำงานอิสระและงานกลุ่มร่วมกัน
- ◆ มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้
- ◆ นักเรียนมาโรงเรียนทุกวันโดยไม่ขาด แม้ในวันหยุด
- ◆ มีความรัก ภูมิใจในสถานศึกษา

- ◆ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น
- ◆ แสดงความรับผิดชอบในห้องเรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน
- ◆ นักเรียนมีการยอมรับในความสามารถซึ่งกันและกัน
- ◆ มีความเอื้อเฟื้อ สามัคคี มีระเบียบวินัยและซื่อสัตย์

5. บรรยากาศภายในโรงเรียน คณะนักวิจัยให้ความสนใจในเรื่องบรรยากาศภายในโรงเรียนที่จะส่งเสริมคุณภาพผู้เรียน เพราะหากโรงเรียนเป็นสถานที่ที่มีความสุขและปลอดภัย จะทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้ได้ดีขึ้น คณะนักวิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลในเรื่องนี้ พบว่า ดัชนีตัวชี้ที่แสดงให้เห็นว่า โรงเรียนที่ดีควรมีบรรยากาศภายในโรงเรียนดังนี้

- ◆ มีบริเวณให้นักเรียนได้เรียน พักผ่อนและจัดกิจกรรมสร้างสรรค์นอกเวลาเรียน
- ◆ โรงเรียน บุคลากรในโรงเรียนทุกฝ่ายมีท่าทีในการให้การต้อนรับผู้มาเยี่ยมเยียนหรือสมาชิกใหม่อย่างอบอุ่น
- ◆ มีการใช้ทรัพยากรด้านอาคารสถานที่ โดยนักเรียนผู้ปกครอง/ชุมชน ในวันเปิดเรียนและในวันหยุด
- ◆ ป้ายประกาศในโรงเรียน มีการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์และสร้างความรู้สึกร่วม และมีการให้ข้อคิดเชิงสร้างสรรค์
- ◆ ผู้ปกครองเห็นคุณค่าของการประชุม/พบปะกับครูอย่างสนิทสนม
- ◆ มีการจัดสถานที่/ป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียนและครู พร้อมแสดงหลักฐานความชื่นชมความสามารถ โดยการมอบรางวัล/ในเกียรติบัตร หรือการติดแสดงภาพการทำกิจกรรมของครูและนักเรียน
- ◆ การจัดชุมนุมส่งเสริมการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ
- ◆ มีการประชาสัมพันธ์ผลงาน ความก้าวหน้าของนักเรียน/ครู การให้ความรู้ผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง และทำในหลายรูปแบบ
- ◆ นักเรียนมีโอกาสเสมอภาคกันในโรงเรียน ทั้งในด้านการเรียน การเป็นอยู่ และการปฏิบัติตน

5. คณะนักวิจัยภายนอก

ในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้กำหนดแนวนโยบายการเข้าร่วมพัฒนากับโรงเรียน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้ ดังนี้

1. การไปเยี่ยมโรงเรียน

การไปเยี่ยมแต่ละโรง จะไปเดือนละ 1 ครั้ง มีเพียงครั้งแรกที่นัดพบโรงเรียน 3 แห่ง ในจังหวัดสมุทรสาครพร้อมกันคือ โรงเรียนเอกชัย โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ และโรงเรียนสมุทรฉัตร แต่แยกพบโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ เพราะอยู่ไกลกันมาก

ในการไปพบครั้งแรกนี้ คณะผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะพบปะทำความรู้จัก และสร้างความตระหนักให้โรงเรียนทั้ง 4 ตื่นตัวต่อการพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้าน

แต่เมื่อได้ไปพบแล้ว ปรากฏว่า โรงเรียนทั้ง 4 แห่ง มีความตื่นตัว และมีความพร้อมที่จะพัฒนา จึงเป็นความสะดวกของผู้วิจัยที่จะเข้าไปดำเนินงานต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การไปครั้งแรกเป็นการทำความรู้จัก จุดประกายความคิด สร้างความตระหนัก และนำเสนอการสำรวจตนเองของครูโดยใช้สื่อประกอบ คือ

1.1.1 บัตรหัวใจสีทอง เพื่อให้ครูแต่ละคนเขียนจุดดีของตนเองที่พอใจ แล้วแจกให้เพื่อนอีก 2 คนช่วยเขียนข้อดีที่มองเห็นเพิ่มเติมลงไป โดยจุดประสงค์ของกิจกรรมนี้ เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความเชื่อมั่นในตนเองให้กับครูทุกคน

หลังจากกิจกรรมนี้แล้ว คือหลังจากตัวแทนของครูประมาณ 5-6 คน ออกมาอ่านสิ่งที่ตนเองเขียนและเพื่อนเขียน แล้วให้แสดงความรู้สึกว่ามีความปลื้มใจและมีความสุขที่เพื่อนมองเห็นคุณค่าและความดี รวมทั้งสิ่งดี ๆ ที่ได้ทำไป ทำให้เกิดกำลังใจที่จะทำต่อไป และเกิดความพึงพอใจต่อผู้ร่วมงานมากขึ้น และพร้อมจะร่วมมือกันทำงาน

1.1.2 บัตรหัวใจสีเขียว เพื่อให้ครูแต่ละคนได้เขียนปณิธานและความมุ่งมั่นของตนเองที่จะทำเพื่อเด็ก เพื่อโรงเรียน และเพื่อสังคม ซึ่งเป็นประเด็นคำสัญญาของตัวเองที่ให้ไว้ และเก็บไว้กับตัวเพื่ออ่านทบทวนทุกครั้งที่เกิดความท้อแท้ หรือขาดกำลังใจ

1.1.3 แบบ Pre-Test 2 ชุด คือ

อยากจะถามว่า.....

และ

อยากจะบอกว่า.....

แบบสอบถามนี้ จุดมุ่งหมายเพื่อเปิดโอกาสให้ครูทุกคนเปิดใจเข้าหานักวิจัย เพื่อจะได้เกิดสัมพันธภาพอันดีต่อการดำเนินงานในลำดับต่อไป แบบสอบถามนี้จะไม่ชื่อผู้ตอบ เพื่อจะให้เห็นว่า ไม่มีเจตนาจะจับผิดผู้ใด

ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนมา 100% (เพราะรอเก็บทันที) จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม พอจะสรุปได้ดังนี้

ใน “**อยากจะถามว่า**” ส่วนใหญ่ครูอยากทราบเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาว่าจะออกมาในรูปแบบไหน เขาต้องพัฒนาตนเองอย่างไรบ้าง นักวิจัยจะช่วยเขาได้หรือไม่ คำถามส่วนใหญ่พุ่งประเด็นไปที่การบริหารห้องเรียนแนวใหม่ และการปฏิบัติตัวของครูให้ได้ชื่อว่าเป็นครูปฏิรูป

ใน “**อยากจะบอกว่า...**” ส่วนใหญ่ครูจะเล่าถึงงานในภาระหน้าที่ ความสนใจ ความต้องการความช่วยเหลือจากนักวิจัยในการพัฒนาตนเอง และปรับระบบการจัดและดำเนินการเรียนการสอนในห้องเรียน รวมทั้งการแก้ปัญหานักเรียนในเรื่องต่าง ๆ

1.1.4 แบบ Pre-Test สำหรับทีมบริหาร ซึ่งตั้งเป็นหัวข้อว่า “จุดเด่นของโรงเรียนในทัศนะของทีมบริหาร”

คำตอบที่ได้รับของแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันตามสภาพของโรงเรียนและสภาพแวดล้อม (ข้อมูลละเอียด มีอยู่ในรายงานโรงเรียนเฉพาะแต่ละโรง)

2. การไปเยี่ยมโรงเรียนในครั้งต่อ ๆ มา จะเริ่มเข้าสู่ห้องเรียนมากขึ้น ในระยะแรกจะเป็นการเดินทางเพื่อเก็บข้อมูลทั่วไป และหลังจากเดินชมแล้ว ในภาคบ่ายจะคุยกับครูเจ้าของห้องถึงจุดเด่นที่น่าสนใจและซักถามเรื่องการจัดการเรียนการสอน การคิดกิจกรรมเมื่อได้รับคำเชิญจึงมีการนัดหมายเข้าดูตามห้องนั้น ๆ ในครั้งต่อ ๆ มา

3. ในระยะต่อมา ผู้วิจัยได้ให้เวลาในการพูดคุย แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูมากขึ้น โดยการพบกันเป็นกลุ่มตามสายชั้นบ้าง ตามรายวิชาบ้าง แล้วแต่ผู้บริหารจะจัดให้ได้ ได้พบว่าครูแต่ละชั้น และแต่ละสายวิชา มีความตื่นตัวในเรื่องการจัดและดำเนินการเรียนการสอนมาก และได้พบจุดพัฒนางานของโรงเรียนและของครูแต่ละคน ดังนี้

3.1 การจัดและดำเนินการเรียนการสอน

3.1.1 ครูแต่ละคนมีรูปแบบการเขียนแผนการสอนหลายรูปแบบ ทั้งที่จัดตามสาระวิชา และหน่วยเรียนรู้ วิธีการเขียนแผนการสอนก็มีความหลากหลาย บางโรงเรียนยังมีบันทึกท้ายแผนไว้ด้วยว่า หลังจากที่จบการเรียนการสอนในแต่ละคาบแล้ว ครูค้นพบอะไรหรือประสบปัญหาอะไร เมื่อได้คุยกันแล้ว ครูจึงคิดที่จะเพิ่มเติมในบันทึกท้ายแผน ถึงความสำเร็จของการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ ซึ่งรวมไปถึงจุดอ่อน ทั้งของครู กิจกรรมและจุดที่จะต้องช่วยนักเรียน โดยนำระบบ PDCA เข้ามาช่วยจับ และจะวางแผนพัฒนาไปเรื่อย ๆ

3.1.2 หลังจากการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์แล้ว ครูได้วางแผนจัดระบบการทำงาน การวัดและประเมินพฤติกรรมให้รัดกุมและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเด็กแต่ละคน รวมไปถึงการทำแฟ้มสะสมงานทั้งของเด็กและของครู

นอกจากนั้นยังปรับวิธีการออกแบบ ใบความรู้ ใบงาน (บัตรกิจกรรม) แผนสังเกตพฤติกรรม และแบบทดสอบก่อน-หลังบทเรียนให้กระชับ รัดกุม และครอบคลุมอย่างทั่วถึง

3.1.3 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูเริ่มมองเห็นความสำคัญของ “การทลายฟ้าห้องเรียน” โดยจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียนมากขึ้น มีการพานักเรียนออกไปหาความรู้จากประสบการณ์ตรงในสถานที่ต่าง ๆ เท่าที่จะทำได้ แหล่งเรียนรู้รอบโรงเรียน นอกจากโรงเรียน และในชุมชน เริ่มเข้ามาพบนวอยู่ในกิจกรรมที่ครูและนักเรียนช่วยกันจัด เช่น

- การไปเยี่ยมสะพานปลาของโรงเรียนเอกชัย
- การไปดูนาเกลือของโรงเรียนสมุทรฉัตร
- การเข้าค่ายเรียนเรื่องป่าชายเลนของโรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ
- การจัดกิจกรรมประเพณีบุญทุกวันศุกร์ของโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์

3.1.4 ครูเริ่มสนใจการทำงานเป็นทีมมากขึ้น หลังจากที่ได้แลกเปลี่ยนความรู้และข้อคิดในกลุ่มแล้ว ครูเกิดความคิดที่จะนำหลักสูตรมาวิเคราะห์ร่วมกันและพบว่า การจัดบทเรียนในเรื่องของท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อปลูกฝังความรักและภูมิใจในถิ่นที่อยู่ของนักเรียน ควรจัดทำเป็นหน่วยการเรียนรู้ใหญ่ โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมกันคิดรูปแบบการเรียน และออกแบบกิจกรรมตามความสนใจของนักเรียน เช่น “หน่วยสะพานปลา อาชีพปล้ำค่าเมืองมหาชัย” ซึ่งประสบความสำเร็จมาก จนทำให้เกิดโครงการต่อเนื่องไปถึงการทำโครงการเกี่ยวกับ “อาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองมหาชัย” หรือ หน่วย “วังมัจฉา” ขยายไปเป็น “บูรณาการแรลลี่สิ่งแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนการสอน” ของโรงเรียนเอกชัย เป็นต้น

3.1.5 ในการจัดทำใบงานประกอบแผนการเรียนรู้ที่ครูพัฒนาขึ้นใช้ในการกำหนดงานและกิจกรรมสำหรับนักเรียนนั้น มีทั้งงานเป็นรายบุคคลและงานกลุ่ม แต่หลังจากพิจารณาและวิเคราะห์ร่วมกันแล้ว ครูพบว่า เด็กทุกคนทำกิจกรรมเหมือนกัน และมีรายละเอียดในแนวเดียวกัน เด็กไม่มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน แต่กลายเป็นการแข่งขันกันทำเพื่อให้ดีกว่า ความรู้สึกของการเป็นเพื่อนที่ควรเกื้อกูลกัน และช่วยเหลือกันลดลงไป จึงได้มีการปรับเปลี่ยนใหม่ให้มีการแบ่งงานกันทำ ในขณะเดียวกัน ก็จัดทำกิจกรรมให้มีลักษณะที่เอื้อต่อความสามารถของเด็กทั้ง 3 ระดับ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) เพื่อให้เด็กทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จตามความสามารถของตน ได้เรียนรู้จากกันและกัน และเป็นการช่วยซ่อมเสริมแก่เด็กบางกลุ่มไปพร้อมกัน

3.1.6 หลังจากที่ได้เรียนรู้การทำวิจัยในห้องเรียน เริ่มเข้าใจแนวทางในการทำแล้ว ครูได้นำโครงการสู่การปฏิบัติจริง โดยฝึกให้นักเรียนเป็นนักวิจัย (น้อย) ในชั้นเรียน เช่น

- นำนักเรียนไปสังเกตพฤติกรรมการซื้อขายในตลาดสด แล้วให้จดบันทึกและเขียนรูปแบบการรายงานผล พร้อมสรุปข้อคิดเห็นของนักเรียนในกลุ่ม ครูจะทำหน้าที่

เป็นที่เลี้ยง คอยแนะนำให้ข้อคิด เพิ่มข้อสังเกต และให้แนวในการเขียนรายงาน สรุปข้อคิด และวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ และน่าสนใจ หรือการพาเด็กออกไปนั่งเล่นที่ได้ดูอาคาร แล้วช่วยกันคิดว่า สิ่งมีชีวิตที่เขารู้จัก มีอะไรบ้าง

3.1.7 ครูได้ช่วยกันคิดแก้ปัญหาครูขาดโดยวิธีต่าง ๆ และทดลองทำ “แผนการสอนฉุกเฉิน” โดยให้ครูทุกคนทำแผนการสอนแบบกลาง ๆ เก็บไว้ เพื่อว่าเมื่อครูผู้ใดขาด ผู้มาแทนจะได้ดูในแผนการสอนที่เตรียมไว้นั้นแล้วนำมาสอน เมื่อเจ้าของแผนกลับมาก็ต้องเขียนแผนใหม่มาแทนแผนที่ใช้ไปแล้ว

2. กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้

คณะครูของแต่ละโรงเรียนได้ร่วมมือกันนำเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในหลักสูตรมาจัดทำชุดเครื่องมือใหม่ เพื่อใช้ประกอบการวัดมาตรฐานคุณภาพผู้เรียนตามขั้นตอนดังนี้

2.1 นำเครื่องมือการประเมินผลการเรียนรู้ในสายชั้นมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อลดข้อที่ซ้ำซ้อนลง ทำให้เครื่องมือมีความกระชับและครอบคลุมยิ่งขึ้น

2.2 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแล้ว มาปรับขยายให้เป็นสารสนเทศในเชิงคุณภาพที่สามารถอธิบายมาตรฐานผู้เรียนตามเกณฑ์ของ สกศ. ได้

2.3 นำผลของการทดสอบระหว่างเรียนมาจัดลำดับเป็นข้อมูลความสามารถของเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อประโยชน์ในการจัดกลุ่มซ่อมเสริมให้แก่เด็กที่มีปัญหาทางการเรียน โดยเฉพาะในวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์

2.4 มีการนำแฟ้มสะสมผลงานของนักเรียนมาพิจารณาร่วมกับแฟ้มงานของครูในแต่ละสายชั้น เพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินจากชิ้นงานของเด็กให้เหมาะสมและรัดกุมยิ่งขึ้น

3. การวิจัยในชั้นเรียน

ในระยะแรกครูยังไม่เข้าใจการทำวิจัยในชั้นเรียน แต่หลังจากได้แลกเปลี่ยนความคิดกับนักวิจัยซึ่งได้ให้ข้อสังเกตว่า แท้ที่จริงแล้ว ครูกำลังทำวิจัยอยู่ แต่เป็นงานวิจัยที่ไม่มีหลักฐาน ดังนั้น ครูจึงเริ่มสนใจการบันทึกข้อมูลเพื่อจะได้ใช้เป็นหลักฐานตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 ครูเริ่มสังเกตเด็กที่คิดว่ามีปัญหาทางการเรียนและบันทึกทั้งพฤติกรรม การเรียน และความสามารถในการรับรู้ของเด็ก ทั้งเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อแยกให้เห็นปัญหาอย่างชัดเจน

3.2 เมื่อจบการสอนแล้วได้นำบันทึกพฤติกรรมนั้นมาวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ปัญหาในระยะแรก ครูดำเนินการแบบสะเปะสะปะยังไม่เป็นระเบียบ แต่หลังจาก

ได้ร่วมปรึกษากับคณะวิจัยแล้ว จึงเริ่มเข้าใจวิธีเก็บข้อมูลมากขึ้น ต่อมาครูค้นพบว่า เด็กในแต่ละห้อง มีปัญหาใกล้เคียงกัน จึงตกลงร่วมกันแก้ปัญหาเป็นทีม ทำให้ครูทุกคนเกิดความมั่นใจยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงเกิดงานวิจัย 2 ลักษณะ กล่าวคือ

ลักษณะที่ 1 เป็นงานวิจัยเพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่คล้าย ๆ กันในระดับชั้นนั้น ๆ

ลักษณะที่ 2 เป็นการวิจัยเพื่อแก้ปัญหานักเรียนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ในแต่ละห้องเรียน

3.3 งานวิจัยในชั้นเรียนของครูทั้ง 4 โรงเรียน จัดทำในหัวข้อเกี่ยวกับ

- * การแก้ปัญหาคำการเขียนภาษาไทยในชั้น ป.1 และ ป.2
- * การสำรวจการใช้เวลาว่างของนักเรียนในแต่ละวัน
- * การส่งเสริมทักษะด้านภาษาและคณิตศาสตร์ของเด็ก ทั้งเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล
- * การทดลองลดให้การบ้านนักเรียนลงสัปดาห์ละ 1 วัน แล้วให้เด็กและผู้ปกครองตอบแบบสอบถามหาความแตกต่าง
- * การส่งเสริมการรักการอ่าน
- * การแก้ปัญหาวุฒิกรรมด้านระเบียบวินัย โดยร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง

4. การประสานกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่น

4.1 โรงเรียนมีการประสานกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานอื่นหลายวิธี ตามสภาพของชุมชน เป็นต้นว่า

- * ส่งจดหมายโดยตรงจากโรงเรียนถึงผู้ปกครอง
- * ออกสารจากโรงเรียน เช่น มณีรัตน์สาร จากโรงเรียนสมุทรมณีรัตน์, สารจากโรงเรียนรุ่งเรือง, สารจากโรงเรียนเอกชัย และวัดใหญ่บ้านบ่อ
- * แผ่นพับข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่
- * เอกสารรายงานประจำปี
- * เชิญประชุมในวาระต่าง ๆ
- * จัดวาระพิเศษให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง
- * เชิญร่วมงานตามเทศกาลสำคัญ ๆ ทางศาสนาและงานประเพณีของท้องถิ่น

4.2 โรงเรียนให้ความสำคัญกับเด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความพิการทางกาย หรือทางสมอง ได้เข้าเรียนร่วมกับเด็กปกติ ซึ่งมีรูปแบบการจัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กเหล่านั้น ซึ่งมีทั้งการเรียนร่วมกับเพื่อนและแยกเรียนต่างหาก เมื่อโรงเรียนได้ค้นพบความบกพร่องที่ชัดเจนหรือได้รับทราบจากผู้ปกครองจะประสานกับหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อหาเครื่องช่วย (ในกรณีเด็กหูพิการและเป็นใบ้ที่โรงเรียนสมุทรมณีรัตน์ หรือเด็กที่มีความบกพร่องทางสมอง เช่นที่โรงเรียนรุ่งเรืองอุปกัมภ์ และโรงเรียนสมุทรมณีรัตน์) เป็นการผ่อนคลายความกดดันของเด็ก และช่วยการเรียนรู้ ซึ่งสังเกตว่า หลังจากเด็กได้เครื่องช่วยจะมีท่าทางร่าเริงขึ้น และครูประจำชั้นรายงานว่ามีเริ่มออกเสียงได้บ้างแล้ว

4.3 โรงเรียนได้จัดให้มีโครงการเสริมรายได้ระหว่างเรียน เพื่อช่วยเหลือเด็กและผู้ปกครองที่มีปัญหาทางการเงิน โดยได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชนที่มีความสามารถในการทำอาหาร ตัดผม ตัดเสื้อผ้า ฯลฯ มาช่วยสอนและฝึกอาชีพเบื้องต้นให้แก่นักเรียน และเปิดห้องบริการพิเศษให้ในโรงเรียน (ห้องตัดผม และโรงทำขนมของโรงเรียนรุ่งเรืองอุปกัมภ์)

5. การพัฒนาตนเองของครูและบุคลากรในโรงเรียน

ผู้บริหารส่งเสริมและสนับสนุนครูในโรงเรียนให้ได้พัฒนาตนเองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

5.1 ส่งไปรับการอบรมในเรื่องต่าง ๆ ที่หน่วยงานอื่น หรือต้นสังกัดจัด แล้วนำความรู้ที่ได้รับมาเผยแพร่แก่เพื่อนครูที่ไม่ได้ไป

5.2 จัดการอบรมในโรงเรียนโดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกบ้าง วิทยากรในโรงเรียนที่เป็นครูต้นแบบ ครูดีเด่น หรือครูแห่งชาติร่วมเป็นวิทยากรกับทีมผู้บริหาร

5.3 ส่งเสริมให้ครูได้ไปศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในสาขาวิชาที่สนใจ

5.4 จัดหาเอกสาร วิดีทัศน์ หนังสือ รวมทั้งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยอิสระ

จากบันทึกรายงานการประชุมครูทั้งในระดับสายชั้นและทั้งโรงเรียนของโรงเรียนทั้ง 4 พบว่า สารบัญทีกในรายงานการประชุมก่อนเข้าโครงการวิจัยนี้ จะเป็นในเรื่อง

- * เรื่องแจ้งจากผู้บริหาร
- * การดูแลกวาดชั้นระเบียบวินัยของนักเรียน
- * ตารางการทำงานของครู
- * การขอความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นหรือในโรงเรียน
- * เรื่องควรทราบจากหน่วยงานต้นสังกัด

แต่หลังจากที่โรงเรียนและคณะครูได้เข้าร่วมในโครงการนี้ระยะหนึ่ง พบว่า สาระที่นำมาเป็นหัวข้อการประชุมเปลี่ยนไปเป็น

- * การจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ
- * ความก้าวหน้าเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้
- * ความเคลื่อนไหวทางการศึกษา
- * การจัดทำสารสนเทศ
- * การจัดทำแผนการสอน
- * การนำเด็กไปศึกษานอกสถานที่
- * การทำวิจัยในชั้นเรียนของครู
- * การจัดนิทรรศการผลงานครู และนักเรียน
- * การประกันคุณภาพ
- * การจัดสภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา
- * การประเมินผลที่ครอบคลุมเด็กโดยรวม

ฯลฯ

แสดงให้เห็นว่า ครู และบุคลากรในโรงเรียนมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตัวเอง มีความสนใจต่อความเคลื่อนไหวทางการศึกษา ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีความมุ่งมั่นที่จะปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

6. การเสริมสร้างกัลยาณมิตรในโรงเรียน

เมื่อปรับโครงสร้างระบบการนิเทศการเรียนการสอนโดยให้ครูที่มีความชำนาญในการสอนวิชาต่าง ๆ ผลัดกันนิเทศในสาขาวิชาที่ตนถนัด เป็นผลให้การนิเทศการเรียนการสอนของโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน เป็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูและเสริมสร้างกัลยาณมิตรในโรงเรียน รูปแบบการนิเทศที่ปรับใหม่มีทั้ง

- * การจับคู่กันนิเทศในสายชั้น
- * การนิเทศแบบ “เพื่อนช่วยเพื่อน”
- * การสร้างเครือข่ายตามความชำนาญของแต่ละคน

นอกจากนั้น การเยี่ยมชั้นเรียนอย่างไม่เป็นทางการของฝ่ายวิชาการและผู้บริหาร เป็นการเยี่ยมเพื่อให้กำลังใจและสร้างความรู้สึกที่ดีต่อครู ทำให้เกิดความเต็มใจที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอน วิธีการที่จัดคือลดแบบสังเกตการสอน และให้ข้อเสนอแนะแบบกัลยาณมิตรเป็นการคลายความเครียดและความกังวลต่อการมาเยี่ยมชั้นเรียนของฝ่ายบริหารลงไปได้มาก

7. การสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียน

นอกจากระบบสร้างเครือข่ายประจำสายชั้น หรือสายวิชาภายในโรงเรียน จนปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว โรงเรียนยังเกิดความมั่นใจพอที่จะนำเสนอความคิด และรูปแบบการบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งการประเมินผลโดยรวมแก่โรงเรียนอื่น ๆ ทั้งในกลุ่มโรงเรียนและนอกกลุ่ม เป็นการสร้างเครือข่ายโรงเรียนปฏิรูปให้ขยายออกไปได้

8. บทบาทและความรับผิดชอบของนักวิจัย

ดังที่กล่าวไว้ตั้งแต่ต้นว่า ผู้วิจัยได้ก้าวเข้าไปในโรงเรียนฉันทมิตร โมตริจิตจึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารและครูผู้สอนเกิดความไว้วางใจมากพอที่จะเข้ามาซักถามปัญหา ผู้วิจัยจึงได้กำหนดจุดที่ครูผู้สอนที่ว่างจากการสอน จะเข้ามาถามปัญหาต่าง ๆ ซึ่งทำได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล วิธีการที่ผู้วิจัยใช้คือ จะทำหน้าที่ซักถาม เพื่อให้ผู้ถามเข้าใจปัญหาของตัวเอง และมองเห็นทางเลือกในการแก้ไข ซึ่งอาจมีมากมายหลายวิธี เป็นการเปิดโอกาสให้ครูสามารถแก้ปัญหาของตัวเองได้ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสนับสนุนให้ครูที่เข้ามาสนทนาด้วยนั้น ซักถามแลกเปลี่ยนความคิดซึ่งกันและกัน นำประสบการณ์และความสำเร็จของตน แม้ในเรื่องเล็ก ๆ มาแลกเปลี่ยนกัน ทำให้สายตาของครูที่มองกันและกันเป็นไปอย่างเพื่อน และมิตรผลที่ได้รับคือ ครูในโรงเรียนทั้ง 4 โรง ผลัดกันเป็นวิทยากร และช่วยเหลือกันได้โดยไม่ต้องรอดถามผู้บริหารหรือวิทยากรภายนอก

ภารกิจที่ผู้วิจัยทั้งสองได้ทำ มีดังนี้

8.1 รับทราบข้อคำถามของผู้บริหารและครู และช่วยกันพิจารณาหาทางแก้ไข โดยผู้วิจัยจะคอยกระตุ้นให้ครูมองจากมุมมองด้านอื่น และหาทางเลือกไว้แก้ไขปัญหามากกว่า 1 ทาง แล้วเก็บรวบรวมบันทึกไว้เพื่อเป็นแนวในการนำมาใช้ในโอกาสข้างหน้า รวมทั้งเป็นการสะสมตัวอย่างวิธีการที่ประสบความสำเร็จให้แก่ครูผู้อื่นที่มีปัญหาใกล้เคียงกันได้นำไปทดลองใช้บ้าง

8.2 เปิดโอกาสให้ครูที่เคยมีประสบการณ์ในลักษณะใกล้เคียงกับข้อคำถาม ได้เล่าให้เพื่อนครูคนอื่น ๆ ฟัง หากมีข้อสงสัยประการใด ก็ถามกันได้ โดยผู้วิจัยช่วยสรุปประเด็นหลัก ๆ ให้

8.3 จัดหาหนังสือ เอกสาร และสื่อต่าง ๆ เป็นต้นว่า วิดีทัศน์เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ มาให้ห้องสมุดโรงเรียน เพื่อจัดไว้ใน “มุมของครู” หรือ “มุมปฏิรูป” ซึ่งครูทุกคนจะมาเปิดอ่าน และขอชมวีดิทัศน์ได้ตามเวลาที่นัดหมายกับบรรณารักษ์

8.4 ร่วมกับผู้บริหารจัดประชุมครูทั้งโรงเรียน หรือเป็นกลุ่มตามแต่ผู้บริหารจะเห็นสมควร เพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนข้อควรรู้และควรปฏิบัติในการจัดดำเนินการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

8.5 เข้าร่วมในกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดตามวาระต่าง ๆ เช่น

8.5.1 งานฉลองวันคล้ายวันเกิดของท่านเจ้าอาวาสวัดใหญ่บ้านบ่อ ซึ่งเป็นประธานกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนอีกตำแหน่งหนึ่ง

8.5.2 งาน “ครูดี ศรีแผ่นดิน” ซึ่งจัดโดยครูต้นแบบร่วมกับโรงเรียน โดยเชิญครูที่เป็นสมาชิกในเครือข่ายมาเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนการสอน แล้วมีการประกวดเพื่อเป็น “ครูดี ศรีแผ่นดิน” จัดและดำเนินการโดยโรงเรียนเอกชัย

8.6 หาวิธีช่วยให้ครูของแต่ละโรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถมองเห็นปัญหาได้ด้วยตนเอง พร้อมทั้งหาทางแก้ไขเชิงสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการดำเนินงานในโรงเรียนและด้านส่วนตัว จนสามารถกำหนดบทบาทของตนเองต่อการจัดการเรียนการสอน โดยผู้วิจัยจัดทำในรูปแบบ “คลินิกช่วยครูกิจ” ดำเนินงานในลักษณะ (รายละเอียดดูใน Model คลินิกช่วยครูกิจ)

8.6.1 เปิดศูนย์นัดพบหัวหน้าสายชั้น เพื่อรับฟังปัญหาและการแก้ไขปัญหาคณะหัวหน้าสายชั้นได้ทำไป พร้อมแลกเปลี่ยนวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยทั้งสองกับหัวหน้าสายชั้นและทีมวิชาการของโรงเรียน

8.6.2 เปิดคลินิก (เยี่ยมเยียน) ตามคำร้องขอของครู ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้ครูเขียนใบนัดพบ เมื่อเข้าเยี่ยมชั้นเรียนอย่างเจาะจงเป็นรายบุคคล

8.6.3 เปิดคลินิก (เคลื่อนที่) พบคณะครูตามสายชั้น (และตามตึก) โดยผู้วิจัยทั้งสองเดินเยี่ยมห้องเรียนตามระดับชั้น และพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่ม หลังจากทีครูว่างจากการสอน ซึ่งครูคนใดจะเข้ามาสมทบก็ได้โดยเลือกมุมใดมุมหนึ่งของตึกนั้นเป็นที่พูดคุยสนทนา

จากการจัด “คลินิก ช่วยครูคิด” ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ประมวลคำถาม-คำตอบ ระหว่างครูและผู้วิจัยหรือเพื่อนครูคนอื่น เพื่อรวมจัดทำเป็นเอกสาร “คลายสงสัย” ต่อไป ตัวอย่างคำถามมีดังนี้

* ครูเกิดความกังวลใจเรื่องการทำงานของครูตาม พ.ร.บ. การศึกษาฉบับใหม่ว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร

* ครูขาดทักษะและความชำนาญในการเขียน จึงเกิดความกังวลว่า จะสรุปงานอย่างไร จึงจะทำให้ผู้มาประเมิน/ตรวจเยี่ยม ได้เห็นว่า ครูได้ปรับเปลี่ยนวิธีสอนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างการปรับเปลี่ยน เพราะต้องปรับพฤติกรรมเด็กไปพร้อม ๆ กัน จึงดูเหมือนจะยังไม่เข้าที่

* ครูตรวจงานวิชาภาษาไทย พบว่าเด็กเขียนสะกดคำผิดมาก จะทำอย่างไรจึงจะช่วยเด็กได้

* ครูไม่เข้าใจว่าเพราะเหตุใด เด็กในระดับ ป.3 ส่วนใหญ่จึงมีสมาธิค่อนข้างสั้น และอ่านไม่คล่อง

* ครูเกิดความสงสัยว่า จำเป็นหรือไม่ที่เด็กจะต้องท่องสูตรคูณ ควรคงไว้หรือยกเลิกไป หากยกเลิกไป ทำอย่างไรจึงจะให้เด็กจำสูตรการคูณได้

* ครูต้องการทราบว่า การประเมินผลแนวใหม่เป็นอย่างไร มีขอบเขตครอบคลุมพัฒนาการด้านไหนบ้าง และจะวัดได้อย่างไร

* ครูเกิดความกังวลว่า การสอนแนวใหม่อาจจะไม่ทันตามหลักสูตร ควรทำอย่างไรจะแก้ปัญหาอย่างไร

* การจัดทำแฟ้มข้อมูลของนักเรียน ควรมียะไรบ้าง และมากน้อยแค่ไหน

ฯลฯ

8.7 ผู้วิจัยได้ปรึกษากับผู้บริหารโรงเรียน และนัดประชุมครูเป็นวาระพิเศษ เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการประเมินภายในของโรงเรียน และการประเมินภายนอก การประชุมในลักษณะนี้จะเป็นการประสานแนวคิดทั้งจากเอกสารที่ได้รับแจกจาก สกศ. และเอกสารเกี่ยวกับการประเมินภายใน รวมทั้งการประกันคุณภาพของหน่วยงานต่าง ๆ การประชุมเช่นนี้ได้ปฏิบัติต่อเนื่องมาตลอดตั้งแต่ปลายการดำเนินงานระยะที่ 1 (ปลายเดือนมิถุนายน) โดยหวังให้ครูได้รับรู้และเข้าใจกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย รวมไปถึงการประเมินผลที่เน้นพัฒนาการทุกด้านโดยรวม ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมนูญโรงเรียน และเป้าหมายของโรงเรียนที่จัดไว้

ผลกระทบต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินงานระยะที่ 1-2 มีผลกระทบต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมของผู้บริหารเปลี่ยนแปลงไป คือ เพิ่มความเอาใจใส่ต่อการช่วยแก้ไขปัญหาให้ครูมากขึ้น นอกเหนือไปจากการส่งเสริมครูในด้านการพัฒนาตนเอง โดยการส่งครูไปร่วมประชุมสัมมนา อบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาต่อ รวมไปถึงการพัฒนาตัวเพื่อเป็นครูต้นแบบ ครูดีเด่น ครูแกนนำ และครูแห่งชาติ เท่าที่สมรรถนะของครูจะไปถึงและหลังจากการอบรมต่าง ๆ แล้วครูผู้ไปรับการอบรมจะได้มีโอกาสกลับมาเป็นวิทยากรภายในของโรงเรียนเผยแพร่ความรู้ ความคิดใหม่ ๆ สู่ครูที่ไม่ได้ไป

2. พฤติกรรมของครู เปลี่ยนไป กล่าวคือครูส่วนใหญ่เกิดความกระตือรือร้น อยากแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนของตน โดยได้มาจองเวลาทำไบนัดกับผู้วิจัย เพื่อขอให้เข้าดูการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ (ในการไปแต่ละครั้ง ผู้วิจัยทั้งสองจะอยู่กับครูตลอดวัน แม้กระทั่งเลิกเรียนแล้ว) ครูทั้งหลายเกิดความไว้วางใจผู้วิจัยจนกล้าซักถามสิ่งที่ยังสงสัยไม่แน่ใจ ต่างกับระยะแรก ๆ ที่ครูจะสมัครเป็นผู้ฟังมากกว่าผู้ถาม การช่วยเหลือกันและกันของครูมีมากขึ้น การทำงานเป็นทีมกลายเป็นที่นิยมและเห็นพลังของทีมชัดขึ้น แม้ผู้ที่ไม่ค่อยให้ความสนใจมาก่อนก็เริ่มชวนขยับเคลื่อนด้วยเหตุผลที่ว่า คนอื่นเขาทำกันหมดแล้ว

3. พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนไป เป็นที่พอใจของครูผู้สอน เมื่อได้พบว่า นักเรียนมีระเบียบวินัยและมีความรับผิดชอบมากขึ้น พูดเพราะขึ้น มีสัมมาคารวะ รู้จักโต้ตอบอย่างชัดเจน ชัดคำ ทักษะทางการใช้ภาษาและการสื่อสาร พัฒนาขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รู้จักเข้ามาซักถาม และชวนผู้วิจัยคุยในเรื่องที่เขาสนใจ มีความภาคภูมิใจในผลงานของตน กล้าอธิบาย บอกเล่างานของตนเองได้อย่างฉาดฉาน และมีเหตุผล และมีน้ำใจเอื้อต่อกันอย่างเห็นได้ชัด

4. พฤติกรรมผู้ปกครอง ยังไม่เห็นชัดเจน เนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ของผู้วิจัยมุ่งไปที่ครูและนักเรียน จึงไม่มีโอกาสได้สนทนาซักถามผู้ปกครองเป็นการส่วนตัว เพียงแต่รับทราบจากผู้บริหารและครูประจำชั้นว่า ผู้ปกครองมาแสดงความพอใจที่เห็นครูมีการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีการคิดกิจกรรมใหม่ ๆ เด็กพูดคุยกถึงกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนมากขึ้น เกิดความสนุกในการเรียน ไปโรงเรียนแต่เช้า และไม่อยากขาดเรียน แม้จะไม่สบาย มีความรับผิดชอบดีขึ้น และมีเหตุผลมากขึ้นกว่าที่เคยเป็น

5. พัฒนาการของโรงเรียน โรงเรียนและห้องเรียนต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงหลายด้านที่เห็นได้ชัด คือ

5.1 แต่ละห้องเรียนมีระบบการเก็บงานอย่างเป็นระเบียบกว่าแต่ก่อน และสามารถดึงข้อมูลออกมาใช้ได้อย่างทันใจ

5.2 บริเวณโรงเรียนได้รับการดูแลอย่างดี โดยมีนักเรียนช่วยกันเป็นผู้ดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียน และโรงเรียนเกิดคตินิยม “ใครทิ้ง เราเก็บ” ขึ้น และเป็นกิจกรรมที่นักเรียนทำอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ดังนั้นโรงเรียนบางโรงเรียนแม้จะมีเนื้อที่ค่อนข้างแคบ (รุ่งเรืองอุปถัมภ์ และ วัดใหญ่บ้านบ่อ) แต่ก็ดูดี สะอาดและงามตา ส่วนโรงเรียนที่มีเนื้อที่กว้างขวาง (โรงเรียนเอกชัย และโรงเรียนสมุทรฉัตร) ก็มีการตกแต่งปรับปรุงให้ดูดี

5.3 มีแนวคิดใหม่ ๆ ในกลุ่มครูแต่ละทีม ไม่ว่าจะเป็นสายชั้น หรือสายวิชาที่จะช่วยพัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจจัดเป็น model ต่าง ๆ ได้ (ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น) และแนวคิดใหม่ ๆ นี้ ครูประหนึ่งจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ โดยที่ครูและนักเรียนช่วยกันคิด ทำให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น สนุกสนาน และเด็กมีความสุขในการเรียน ร่าเริง สดใสอย่างเห็นได้ชัด ครูมีความตื่นตัว พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกลักษณะที่จะเกิดขึ้น และคลายความวิตกกังวลเกี่ยวกับการประเมินภายนอกลงไปบ้าง

ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานและแนวทางการดำเนินงานในอนาคต

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน

จากการติดตามผลการดำเนินงานในโรงเรียนเอกชัย โรงเรียนวัดใหญ่บ้านบ่อ โรงเรียนสมุทรฉัตร และโรงเรียนรุ่งเรืองอุปถัมภ์ พบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

* อัตราส่วนจำนวนนักเรียนต่อชั้นเรียนมาก เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เป็นรายบุคคล/ตามความสนใจ

* สถานที่ตั้งของโรงเรียนเป็นชุมชนเมือง ไม่สามารถมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นบุคคลมาช่วยจัดการเรียนรู้ได้

* การย้ายเข้าเรียนของนักเรียนต่างถิ่นในระหว่างปี

* ขาดแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและในโรงเรียนที่หลากหลาย

2. ผู้บริหาร

* การเปลี่ยนผู้บริหาร ทำให้ขาดการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง และทำให้เปลี่ยนแปลงนโยบาย ครูไม่มั่นใจในการดำเนินงาน

* ไม่ได้รับการยอมรับในด้านความรู้ทางวิชาการ

- * บริหารจัดการยังไม่ครอบคลุมทุกงานและไม่เต็มรูปแบบ SBM.

3. ครู

- * มีชั่วโมงสอนมาก และมีภาระงานอื่นนอกเหนืองานสอน
- * ครูขาดความมั่นใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการวิจัย
ในชั้นเรียน
- * ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนงานน้อย
- * ขาดการสนับสนุน ทั้งด้านความรู้และทรัพยากรอำนวยความสะดวกในการจัดการ
เรียนการสอน
- * มีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอน และรายละเอียดใน
การจัดกิจกรรมดังนี้

1. การสร้างองค์ความรู้
2. การสอนกระบวนการกลุ่ม แต่ไม่มีระบบวิธีการสอน
3. การฝึกทักษะการคิด ครูขาดทักษะการกระตุ้นให้เด็กคิด
4. การลับสนในเรื่องแผนการสอนบูรณาการ ใบบาง แบบฝึก บัตรคำสั่ง บัตรกิจกรรม
5. การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง

- * ขาดการนิเทศโดยผู้ชำนาญจริงที่จะเป็นเพื่อนร่วมทางในการปฏิรูปกระบวนการ
เรียนการสอนในโรงเรียน

4. ผู้ปกครอง

- * ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิรูปการเรียนรู้
- * เชื่อว่าการจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนทั้งหมด จึงคาดหวังให้โรงเรียน
ดำเนินการทุกเรื่อง
- * มีบทบาทน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการเรียนการสอนกับครู/โรงเรียน

5. ขาดแคลนงบประมาณ และปัจจัยที่จะสนับสนุนการดำเนินงาน

แนวทางการดำเนินงานในอนาคต

สำหรับโรงเรียนที่จะพัฒนาตนเอง หรือเพื่อการขยายเครือข่ายการทำงานต่อไป คณะนัก
วิจัยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคต ดังนี้

1. โรงเรียน

- * มีการบริหารจัดการ SBM. เต็มรูปแบบ
- * เน้นการทำงานในระบบ PDCA

* โรงเรียนที่มีความพร้อมในการปฏิรูปการเรียนรู้ ควรขยายเครือข่ายเป็นเวทีวิชาการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับท้องถิ่น

2. ครู

* พัฒนาการจัดการเรียนการสอนและการวิจัยในชั้นเรียนให้เป็นวิธีการทำงานปกติ ของครูทุกคน

* จัดรูปแบบการสอนใหม่ ลดภาระงานที่ครูมีอยู่ โดยใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยช่วยแก้ไข ปัญหา

* พัฒนาการทำงานเป็นทีม มีการปรึกษากับเพื่อนครู และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การทำงาน และทำการสอนเป็นทีม

* คณะครูทำงานโดยใช้กระบวนการ PDCA มาเป็นยุทธวิธีสำคัญในการพัฒนางาน

* มีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพภายใน โดยไม่ต้องรอการสั่งการของผู้บริหาร

3. นักเรียน

* ควรได้โอกาสจากคณะครู/โรงเรียนในการเรียนรู้ตามความถนัด ความต้องการ มากขึ้น

* มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

* มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้มากขึ้น

* การจัดการศึกษานอกสถานที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีอัตราส่วนจัดมากขึ้นใน กิจกรรมการเรียนการสอน

4. ชุมชนและผู้ปกครอง

* เป็นพลังสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องประสานสัมพันธ์ให้เกิดการร่วมมือ และระดมพลัง ทุกด้านมาสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียน

* การประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องจะทำให้ผู้ปกครองและ ชุมชนมีความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการศึกษา

* การมีทัศนคติ ให้เกียรติต่อกัน จะส่งผลให้เกิดความเป็นเจ้าของร่วมกันในโรงเรียน และผู้ปกครอง/ชุมชน ควรมีกิจกรรมสานความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อให้เกิด บรรยากาศการทำงานร่วมกันที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

* การสร้างเครือข่ายผู้ปกครองในโรงเรียน

ตอนที่ 5

บทเรียนและความคิดสะท้อนของนักวิจัย

การเรียนรู้ของผู้วิจัย จากการที่ผู้วิจัยทั้งสองได้ออกไปสัมผัส คลุกคลี ร่วมรับรู้และร่วมแก้ปัญหาต่าง ๆ กับโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ตลอดระยะเวลา 6 เดือนนั้น ผู้วิจัยทั้งสองได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่มีค่ายิ่ง รวมทั้งได้พันธมิตรทางการศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมากมาย

สิ่งที่ผู้วิจัยได้เรียนรู้จากงานวิจัยครั้งนี้พอจะประมวลเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

1. เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา

ผู้วิจัยทั้งสองได้พบว่า บุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการผลักดันให้ระบบต่าง ๆ ในโรงเรียนขับเคลื่อนไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือผู้บริหาร ซึ่งนับว่าเป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดต่อการพัฒนาตนเองของครูในทุก ๆ ด้าน ถ้าผู้บริหารให้ความสนใจ มีความมุ่งมั่นและจริงใจที่จะพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ จะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ครูทั้งหลายมีความตั้งใจที่จะทุ่มเทกำลังสติปัญญา และความสามารถให้กับงานโดยไม่เห็นแก่ความเหนื่อยยาก

2. เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า ครูที่สอนในแต่ละระดับมีความตั้งใจจริงและมุ่งหวังที่จะจัดการเรียนการสอนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ขาดความเข้าใจ ขาดโอกาสและขาดการสนับสนุนอย่างแท้จริง เมื่อได้รับการสนับสนุนจาก สกศ. ทั้งในด้านการเงิน และด้านวิชาการ ทั้งผู้บริหารและครูจึงเกิดกำลังใจที่จะพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

3. เกี่ยวกับครูผู้สอน

ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า ครูประถมเก่ง ๆ มีความสามารถ มีวิธีจัดการเรียนการสอนที่สนุกและมีประสิทธิภาพ แต่ไม่ชอบการแสดงตัว ไม่ชอบจดบันทึกมีมากมาย ครูส่วนใหญ่ยังชอบที่จะอยู่เบื้องหลัง และจัดการเรียนการสอนที่เด็กมีความสุขไปเสีย ๆ ใครจะเห็นหรือไม่เห็นก็ไม่เดือดร้อน ขอให้ผลดีตกอยู่กับเด็กก็พอใจแล้ว ความรู้สึกแบบไทย ๆ ที่ว่า “จงทำดี แต่อย่าเด่นจะเป็นภัย” ยังเป็นสิ่งที่ครูเหล่านั้นยึดถือเป็นหลักปฏิบัติตลอดมา ครูส่วนใหญ่จึงเก็บตัวอยู่ในกรอบของตนเอง

แต่เมื่อได้รับกำลังใจและได้รับการเสริมแรงในสิ่งที่ทำ ได้รับการชี้แนะว่า ทำถูกต้องแล้ว จึงเกิดความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น เห็นได้ชัดจากการที่ครูพากันเรียกร้องให้ผู้วิจัยทั้งสอง เข้าไปดูการเรียนการสอน พร้อมทั้งขอคำแนะนำในการทำแผนการสอน การคิดกิจกรรม การวัด และประเมินผลนักเรียนโดยรวม ตลอดจนไปจนถึงการแก้ปัญหาเด็ก ซึ่งในความเป็นจริง ครูทำอยู่ แต่ไม่แน่ใจว่าถูกต้องหรือไม่ เมื่อได้รับการเสริมแรง จึงมีความมั่นใจมากขึ้น

4. เกี่ยวกับการดำเนินงานในระดับพื้นที่เขตการศึกษาในอนาคต

นักวิจัยได้แนวทางเสนอแนะเพื่อให้โครงการพัฒนาโรงเรียนที่เน้นคุณภาพผู้เรียน สามารถดำเนินการอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง ดังนี้

4.1 การประสานงานในพื้นที่ที่มีความสำคัญ ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอและ จังหวัดได้รับทราบกรอบการทำงาน ภารกิจ และทราบความเปลี่ยนแปลง ความก้าวหน้าของ โรงเรียนที่อยู่ในกระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อความคล่องตัวในการทำงานของโรงเรียน ในการจัดทำแผนปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนแต่ละสังกัดยังมีภาระงานที่จะต้องทำร่วมกับต้นสังกัดหลาย ๆ ด้าน

4.2 การเตรียมความพร้อมแก่ผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ/จังหวัด จะช่วยให้การขยายผลการทำงานในอนาคต สามารถทำได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการเน้นการทำงาน เป็นทีมที่ทุกคนมุ่งมั่นทำงานอย่างแท้จริง และถือว่าเป็นงานสำคัญของทุกฝ่ายที่จะร่วมกันพัฒนา คุณภาพผู้เรียน

5. เกี่ยวกับความเป็นกัลยาณมิตร

ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า ความเป็นกัลยาณมิตรเป็นกุญแจทองที่จะไขเปิดประตูแห่งความเป็น มิตร ความอ่อนน้อมถ่อมตน ยังเป็นคุณสมบัติที่คนไทยทุกคนให้การต้อนรับ **ความจริงใจ และ ความนุ่มนวล** จะเป็นเครื่องหล่อลื่นสัมพันธภาพให้เลื่อนไหลสอดคล้องกันไปสู่จุดหมายปลายทาง **ความมีน้ำใจ** เป็นหยดทิพย์ที่ทำให้จิตใจชุ่มชื้นเบิกบาน และทำที่สุด **การใช้คำพูดที่สุภาพแต่จริงใจ และ ความสม่ำเสมอ** จะเป็นเครื่องส่งเสริมความรู้สึกที่ดีต่อกัน และพร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจ ขจัดปัญหาต่าง ๆ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่เด็ก เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

สิ่งที่ผู้วิจัยทั้งสองจะขอนำมากล่าวไว้ในที่นี้คือ งานวิจัยครั้งนี้ แม้จะเหน็ดเหนื่อย และต้องทุ่มเทเพียงไร แต่ผู้วิจัยทั้งสองก็มีความสุขในการทำงาน ยิ่งได้ออกไปสัมผัสความจริงใจ ที่บริสุทธิ์ ความมุ่งมั่นพยายาม ความทวิโทยทางวิชาการ ยิ่งทำให้ผู้วิจัยทั้งสองมีความชื่นใจ และปลื้มใจ เกิดความหวังว่าจะได้เห็นคนรุ่นใหม่ ที่เป็นฝีมือของครูเหล่านี้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความ คุณภาพ และรับผิดชอบดูแลบ้านเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ผู้วิจัยทั้งสองขอขอบคุณคณะทำงานในโครงการนี้ ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้ทำงานที่ทรงคุณค่า และได้สัมผัสสิ่งดีงามอันจะเป็นน้ำหล่อเลี้ยงใจและเติมความหวังให้ลูกเรื่องขึ้นไปอีก อาจกล่าวได้ว่า “ประสบการณ์ที่ได้รับในครั้งนี้ คุ่มค่ายิ่งนัก”

กิตติวดี บุญเชื้อ

วิภา ตันทูลพงษ์

2 พฤศจิกายน 2544

